

DEN NORSKE
TANNLEGEFORENINGENS

TIDENDE

THE NORWEGIAN DENTAL JOURNAL • 125. ÅRGANG • NR. 6 JUNI 2015

Det er vi som gir deg
de største økonomiske
fordelene på klinikken!

LIC
SCADENTA

Avdeling Tannteknikk

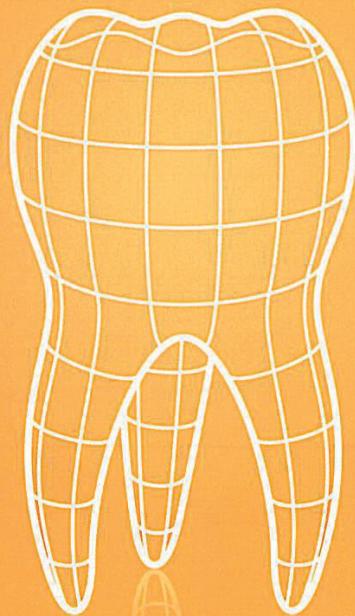
InterDental

**Vi sender arbeider til deg 4 ganger i uken.
Nå tilbyr vi budtjeneste over hele landet!**

- Tirsdagsendinger returneres fra Oslo mandag 6 dager senere
- Onsdagsendinger returneres fra Oslo tirsdag 6 dager senere
- Torsdagsendinger returneres fra Oslo onsdag 6 dager senere
- Fredagsendinger returneres fra Oslo torsdag 6 dager senere

**Vi ønsker våre kunder en
riktig god sommer, og vil
samtidig informere om
at vi holder åpent hele
sommeren!**

**Avtalekunder får rabatt
på både forbruksvarer og
tanntekniske arbeider!**

LIC Scadenta AS

Avd. Tannteknikk:

Tel: 22 47 72 00

Forbruk Sandvika:

Tel: 67 80 58 80

Forbruk Tromsø:

Tel: 77 67 35 00

Avd. Kjeveortopedi:

Tel: 67 54 00 23

import@licscadenta.no
forbruk@licscadenta.no
www.licscadenta.no

Gallionsfigur, Brimse, Rennesøy..

Foto: Kristin Aksnes.

KUNSTEN Å SKAPE ESTETIKK MED FLOW-KOMPOSITT

Fra den minste kl. V til den største kl. II

G-aenial Universal Flo fra GC

ESTETIKKEN BLIR
ENKLERE MED GC

En verdensledende flow-kompositt med eksepsjonell styrke, poleringsegenskaper og brukervennlighet. Kan derfor brukes til alle kompositt arbeider.

G-aenial Universal Flo adapterer perfekt til kavittetsveggene i dype og trange kaviteter, og er samtidig sterkt nok til å brukes på oklusaflatene. Takket være materialets flyt-egenskaper og unike tiksotropiske egenskaper, så blir G-aenial Universal Flo valget i alle situasjoner der du ikke vil kompromisse mellom holdbarhet og styrke.

www.gceurope.com

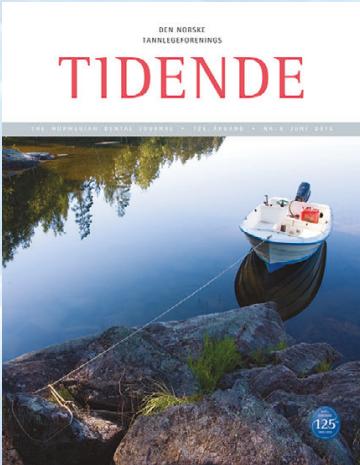

Foto: YAY Micro. Design: Mike Mills.

Ansvarlig redaktør:
Ellen Beate Dyvi

Vitenskapelige redaktører:
Nils Roar Gjerdet
Jørn Arne Fridrich-Aas

Redaksjonssjef:
Kristin Aksnes

Redaksjonsråd/Editorial Board:
Linda Z. Arvidsson, Ellen Berggreen, Morten Enersten, Jostein Grytten, Anne Christine Johannessen, Sigbjørn Løes, Nils Oscarson, Nina J. Wang, Marit Øilo, Ulf Örtengren

Redaksjonskomité:
Jon E. Dahl, Anders Godberg, Malin Jonsson

ABONNEMENT

Abonnementspris for ikke-medlemmer
og andre abonnenter kr 1800,-

ANNONSER

Henv. markedsansvarlig Eirik Andreassen,
Tlf. 22 54 74 30.

E-post: annonse@tannlegetidende.no

TELEFON OG ADRESSE

Haakon VIIIs gate 6,
postboks 2073, Vika, 0125 Oslo

Tlf. 22 54 74 00

E-post: tidende@tannlegeforeningen.no
www.tannlegetidende.no

UTGIVER

Den norske tannlegeforening

ISSN 0029-2303

Opplag: 6 700. 11 nummer per år
Parallelpublisering og trykk: 07 Media AS
Grafisk design: Mike Mills

Fagpressens redaktørplakat ligger til grunn
for utgivelsen. Alt som publiseres representerer
forfatterens synspunkter. Disse samsvarer
ikke nødvendigvis med redaksjonens eller Den
norske tannlegeforenings offisielle synspunkter
med mindre dette kommer særskilt til
uttrykk.

P PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Fagpressen F
OPPLAGSKONTROLLERT

MILJØMÅRK
MÅRK

LEDER

Finn meningen, og velg for deg

En sommer ligger ubrukt foran oss. Hva velger du å bruke den til? De fleste som er i jobb, skal feriere. De som ikke er i jobb også, håper jeg. Avkobling vil alltid være nødvendig, for igjen å kunne koble seg på det som er den daglige dont, enten det er skolegang, studier, jobb eller jobbsøking. Jeg tror på avveksling som et gode.

Selv har jeg bestilt en reise til et sted, hvor planen er å være i en ukes tid. Og så vet jeg ikke noe mer – annet enn at jeg har noen uker på å komme meg hjem igjen. Ingen retur er bestilt, og ingen plan er lagt. Jeg vil ta det som det kommer, og velge underveis.

Oppå er jeg opptatt av eksistensialismen, og har nylig lest en popularisert versjon av dansken Søren Aabye Kierkegaards filosofi. Boken heter 'Kunsten å leve inderlig', og er skrevet av Ted Harris og Ann Lagerström. Den gir mening for meg.

Den handler om meningen med livet, hverken mer eller mindre og om hvorfor vi lengter etter den, hvordan vi kan lete etter den og hvorfor det er så viktig å lære seg å leve inderlig.

Det er Søren Kierkegaard som er veiviser. Han som viet hele livet sitt til å forsøke å forstå hva det vil si å være menneske, og som gjennom sine tanker la grunnlaget for eksistensialismen.

Med tiden fant han en vei med tre stadier og ni steg. Den begynner i sanseligheten, går videre til inderligheten og siden til åndeligheten. Det er ikke et hurtigkurs, det finnes ingen snarveier og heller ingen lærer som kommer med ferdige svar.

– Jeg kan finne retningen sier Kierkegaard, jeg kan peke på muligheter og farer, men det er bare du som kan finne meningen med ditt eget liv.

Inderlighet vil si å ikke forveksle det ytre med det indre, eller omvendt. Inderlighet er det motsatte av å leve sanselig, det er å være nærværende i seg selv,

akseptere seg selv med alle feil og mangler, og med alt det fine du også er. Til dette kreves det tid og mot, ærlighet og vilje. Å være inderlig er å velge å være seg selv uansett hva det måtte koste. Det vil igjen si å velge seg selv på en slik måte at du tar over ansvaret for deg selv, bærer deg selv, ser deg selv og lever med konsekvensene av deg selv i ditt eget liv. Det er å se på seg selv som sin egen oppgave: Du er en oppgave du selv har ansvaret for!, skriver den norske filosofen Anders Holt i forordet til den norske utgaven av boken.

Når du løser denne oppgaven vil du nesten garantert leve et liv hvor du aksepterer følgene av dine valg og av dine handlinger. For handlinger kan være noe annet enn valg, og du vil da stå i disse konsekvensene og leve med dem, selv om det kan være ubehagelig – men likevel vil du kunne ha en dyp og inderlig tilfredshet i livet, sier filosofene.

Hvorfor er dette vanskelig eller skummelt? Fordi du aldri kan være sikker på at du velger rett. Idet du velger skaper du konsekvenser i livet ditt som du ikke vet om bare blir gode.

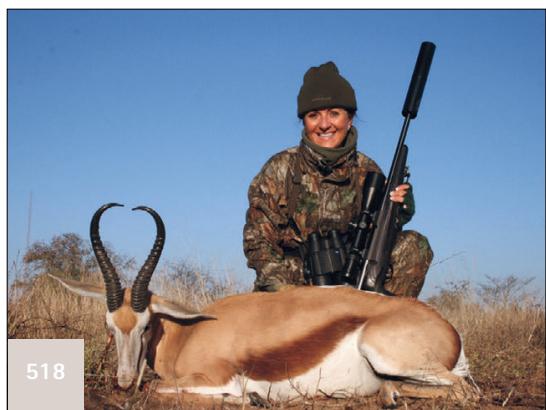
Men hvis du velger med all din vilje, all din inderlighet og all din sjel og lidenskap – kommer du så nær det riktige valget for deg som bare du kan.

Idet du velger begår du et sprang i livet ditt, og du blir en handlende, en som styrer sitt eget liv. Og når du styrer livet ditt, er du ikke den ene eller andre, ikke tannlege eller redaktør – du er deg selv!

Først da kan du handle slik du mener er rett og stå for det. Du er blitt et individ, er ikke lenger en av mange, men dette enkelte mennesket. Et tydelig menneske. Sier filosofien.

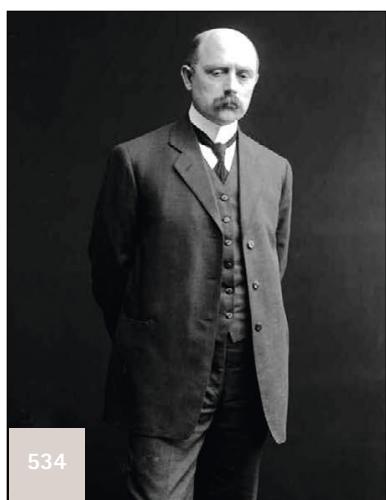
Og nå er det kanskje din tur til å velge – din ferie. Med de konsekvenser det valget får – for deg.

Ellen Beate Dyvi

TIDENDES SOMMERHEFTE

Gallionsfigur.....	509	Lavendelåker.....	532
LEDER: Tittel kommer	511	Kjend bilethoggar var også tannlege.....	534
PRESIDENTEN HAR ORDET (Tittel kommer).	515	Suzannes lateral	536
SISTE NYTT FØRST.....	516	Birtes paradisøy.....	538
Treffsikre tannleger.....	518	En reise blant sjørøvere.....	542
Planløst i Marrakech.....	524	Det morsomste er å delta.....	546
Lofoten	528	Helt Johan.....	548
Ny middelalderby – for tredje gang.....	530	Salsa som trening i arbeidstiden: Salsa dental.....	550

548

Slekter på ei heks og en landeveisrøver.....	554	«Burde være forståelig selv for Brox-Nilsen»	579
Lidenskap på høyt musisk nivå.....	558	Hvorfor er noen blind for vitenskapelig utvikling?	580
Et fantastisk mesterskap	560	Tilsvar til Brandtzæg og Eskeland	581
Tre redaktører rundt et bord	562	Om Torgersens skyldspørsmål	582
Tidendes vitenskapelige redaktører – digitalt tospann	566		
Hva skal du lese? Og hva vil du anbefale en tilreisende til ditt hjemsted?.....	568	NOTABENE	584
		Tilbakeblikk	584
		Kurskalender	585
		Sterk internasjonal prestasjon	586
		Jenteklubben Leif.....	587
		Personalia	591
KOMMENTAR OG DEBATT		BOKNYTT	597
TkØ – statlig styrt sentralisering	576	STILLINGER – KJØP – SALG – LEIE	600
Svar til Carl Christian Blich	577		

Vi har åpent hele sommeren!

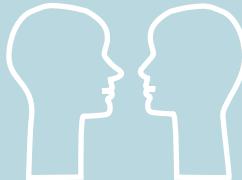
Vi ønsker alle nye
og gamle kunder
en riktig god
sommer.

Våre laboratorier i
Pilestredet 40 og
Klingenberggaten 7
er åpne i sommer.
Våre forsendelser
til Hong Kong går
som normalt på
tirsdag og fredag.

FREMSTILLING

Vi tilbyr deg protetikk som møter dine pasienters individuelle behov. Våre tannteknikere er meget kompetente og har lang erfaring med å utføre avansert og kompleks protetikk.

RÅDGIVNING

Velger du TANNLAB som din tanntekniske partner får du valgmuligheter og råd basert på vitenskapelige anbefalinger og erfaringsbasert tannteknisk kompetanse.

FORMIDLING

Vi formidler tannteknikk fra profesjonelle produsenter, lokalt og globalt, enten du velger konvensjonell eller digital fremstilling.

TANNLAB-gruppen består av **TANNLAB AS** og **TANNLAB Formidling AS**.
TANNLAB er et av landets ledende og mest innovative tanntekniske laboratorier.
TANNLAB Formidling er agent for Sunrise Dental Laboratory Ltd, Hong Kong, og
har lang erfaring og spisskompetanse innen formidling av tanntekniske produkter.

TANNLAB
fremstilling · rådgivning · formidling

Tobakk og tannleger – hvorfor bry oss?

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel.»

«Tobakksbruk er den viktigste enkeltårsaken til for tidlig død og sykdom. Redusert tobakksbruk vil bety et stort løft for folkehelsen.»

Sitatene er hentet fra Helse- og omsorgsdepartementets nettsitet.

Tannhelsen er viktig for den generelle helsen, og tannleger har en unik posisjon i dagens helsevesen fordi vi ser store deler av den norske befolkning regelmessig. Denne posisjonen må vi utnytte enda bedre til beste for folkehelsen. NTF jobber kontinuerlig for at tannhelsen skal ses på som en naturlig del av den generelle helsen, og for at tannleger skal inkluderes i helsetjenesten på en skikkelig måte.

Vi er svært glad for at det før påske endelig kom på høring et lovforslag om henvisning til spesialisthelsetjenesten. Dette har vi ventet lenge på!

I forbindelse med høringsforslaget sa helse- og omsorgsminister Bent Høie:

«Dette er en forenkling og en forbreding for pasientene. Nå slipper de omveier fram til rett behandlingsinstans. Tannleger som for eksempel får mistanke om kreft i munnhulen vil nå kunne henvise direkte til spesialisthelsetjenesten. Tannleger er den yrkesgruppen som har bredest kompetanse på sykdommer i munn, tenner og kjever. Vi ønsker å bruke kompetansen deres på en bedre måte ved å gi dem samme adgang som leger til å skrive henvisninger til spesialisthelsetjenesten.»

NTF er meget fornøyd med forslaget. Dette vil utgjøre en stor forskjell for pasientene og gi bedre pasientsikkerhet. Høringsfristen er i juni, og vi håper at det nye regelverket kommer på plass så

raskt som mulig. Vi ser også forslaget som et steg i riktig retning for mer samhandling mellom tannhelsetjenesten og resten av helsetjenesten. Allikevel er det fortsatt en lang vei å gå.

Folkehelsemeldingen 2015 «Mestring og muligheter» kom samtidig som høringsforslaget.

Her presenterer regjeringen strategier for å styrke folkehelsearbeidet og legge til rette for sunne helsevalg. Psykisk helse integreres nå som en likeverdig del, og regjeringen vil styrke samarbeidet på tvers av sektorer.

Derfor er det veldig skuffende at tannhelsetjenesten ikke er nevnt i meldingen. NTF har tatt opp dette i møter med politikere og på høring i Stortinget fordi vi mener at dette må være en forglemmelse. Vi vet at det er sammenheng mellom oral helse og generell helse, både den fysiske, men også i stor grad den psykiske. Et friskt og sunt tannsett er viktig både for å kunne tygge maten skikkelig og for talefunksjonen. Munnen, tennene og smilet er viktig for personligheten, for hvordan du føler deg og hvordan du fungerer i sosiale sammenhenger. I møtet med andre mennesker er dårlig tannhelse et betydelig handicap.

I dag er det de ikke-smittsomme sykdommene, psykiske plager og lidelser, muskel- og skjelettsykdommer og andre smertetilstander som har størst betydning for befolkningens helse. Alle grupper i befolkningen har fått bedre helse, men sosiale helseforskjeller er fremdeles en utfordring. Ikke-smittsomme sykdommer kan i betydelig grad forebygges gjennom tiltak rettet mot de felles underliggende risikofaktorene – nemlig tobakk, usunt kosthold, fysisk inaktivitet og alkohol.

Tobakk er den viktigste enkeltårsaken til sykdom og død som kan fore-

bygges. Røyking er fortsatt den viktigste risikofaktoren både for tidlig død og tap av friske leveår i Norge, og fører til om lag 6600 dødsfall hvert år.

13 % av befolkningen røyker daglig, 9 % av og til. 9 % bruker snus daglig, mens 4 % snuser av og til. I aldersgruppen 16–24 år er snusbruken særlig stor. Mens 33 % av mennene bruker snus daglig eller av og til, gjelder dette 23 % av kvinnene. Økningen i bruk av snus er aller størst i de yngste aldersgruppene, både blant menn og kvinner.

Som tannleger har vi en unik mulighet til å bidra i arbeidet mot tobakk, ikke minst snusbruk hos de unge. Vi er de eneste i helsevesenet som ser denne gruppen regelmessig, og vi oppdager snusbruken enkelt. Vi har mulighet til å snakke med hele målgruppen, både de som alt snuser og de som ennå ikke har begynt. Her har vi en meget viktig rolle å fylle! Helsedirektoratet jobber i disse dager med en snuskampanje som etter planen skal kjøres til høsten. Målet er å forhindre at flere unge begynner å snuse! NTF har sagt at vi gjerne vil bidra i dette arbeidet og vi håper at vi kan få laget materiell som dere kan benytte ute på tannklinikene.

Jeg oppfordrer dere til å ta en kikk på Folkehelseinstituttets rapport fra 2014 «*Helserisiko ved bruk av snus*». Her er det mye nyttig informasjon.

Men nå er det snart ferietid, og vi kan ta fri fra jobb og hverdag for å lade batteriene til en lang og innholdsrik høst. Enten det blir utenlandsturer med spennende opplevelser eller sol og is på hytta ønsker jeg dere alle en deilig og tobakksfri sommer!

Camilla Hansen Steinum

Eldrekrusning

Hvor stor eldrebølgen blir – eller om den bare blir en krusning – avhenger mye av hvem vi ser på som gamle. Derfor trenger bølgen slett ikke bli så voldsom, mener eksperter i demografisk analyse ved International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), ifølge forskning.no.

Vi lever lengre fordi vi holder oss friskere enn generasjonene før oss. Derfor er det på tide å revidere måten vi mäter aldringen i befolkningen på, mener forskerne.

– Alder kan måles som tiden du har levd, men man kan også ta hensyn til hvor mye lengre man antar at du kommer til å leve. Det vi tenker på som gammel, har endret seg mye over tid, og det vil fortsette å endre seg etter hvert som folk fortsetter å leve lengre, sier Sergei Scherbov i IIASA World Population Program.

I tradisjonell demografisk forskning regnes noen som gammel når de når en bestemt alder, ofte 65. Mange som da blir karakterisert som gamle, har mye til felles med mennesker som har levde langt kortere enn dem selv.

Hvilken modell som brukes, påvirker beregningene av framtidens arbeidsstyrke, skatteinntekter og utgifter til helse- og omsorgstjenester.

Forskerne fra IIASA World Population Program og Stony Brook University sammenlignet tre mulige scenari-

oer for befolkningsutviklingen i Europa:

Det mest pessimistiske tar utgangspunkt i at vi ikke kommer til å leve lengre enn nå. Det mest optimistiske tar som utgangspunkt at folk vil fortsette å leve 1,4 år lengre for hvert tiår som går.

Når forskerne så disse scenarioene opp mot hverandre, så de at eldrebølgen bare kommer dersom vi holder fast ved at folk skal regnes som gamle når de når en bestemt alder. Dersom vi i stedet åpner for å ta med i beregningen hvor lenge vi kan regne med at folk har igjen å leve, så vil befolkningen på sett og vis bli yngre. Ikke i antall fødselsdager de har hatt, men målt ut fra hvor befolkningen er i livsløpet sitt.

– Alderdommen regnes ofte som når man begynner å jobbe mindre og bli mer avhengig av hjelp. Så det er viktig å justere når man slår fast at denne perioden begynner. Det er viktig både for den akademiske forståelsen av befolkningens aldring og for å kunne utforme politikk som samsvarer med dagens situasjon, sier IIASA-forsker Warren Sanderson.

Statistisk sentralbyrå har beregnet at eldrebølgen i Norge vil bli langt svakere enn i mange andre land. Dette er både fordi norske kvinner føder flere barn enn i mange andre europeiske land, og fordi innvandrerne som kommer til Norge er relativt unge.

Fagmiljøene har allerede diskutert aldersspørsmålet, og har for eksempel gått bort fra fødselsdato som et alderskriterium i medisinsk behandling, forteller befolkningsforsker Astrid Syse i Statistisk sentralbyrå, som mener at det ikke finnes én allmenngyldig måte å avgjøre hvem bør regnes som «gammel».

– Det vil avhenge av formålet med forskningen. Vi vet for eksempel at en relativt liten andel av de over 65 år er i arbeid, så dersom man ønsker å se på sammenhengen mellom for eksempel skatteinntekter og utgifter til helse og omsorg, så er 65 år et rimelig mål. Dersom man derimot ønsker å forstå mer av for eksempel forventede utgifter til pleie og omsorg, vil det nok være riktigere å se på andelen av befolkningen som er over 80 eller 90 år.

– Slik vi har forstått det, er dette allerede diskutert i stor grad i fagmiljøer. Blant annet går man i stadig sterkere grad bort fra rene alderskriterier basert på fødselsdato i medisinsk behandling, og legger større vekt på indirekte målinger av «funksjonell alder», blant annet ved hjelp av ulike «frailty»-mål, det vil si mål på skrøpelighet. Dette gjelder særlig personer over 80 år.

– Det er også medisinsk forskning som ser på «biologisk alder», det vil si at de skanner celler og ser på tegn etter alder på cellenivå, og bruker dette til å fastslå individets gjenstående levetid. Denne forskningen er foreløpig mest på mus, sier Syse.

Referanse:

W. Sanderson og S. Scherbov: Faster increases in human life expectancy could lead to slower population aging, *PLOS ONE*. 15. april 2015.

Nordens mest avanserte

Ved Institutt for klinisk odontologi i Bergen er det tatt i bruk det mest avanserte utstyret som finnes innen trening og simulering av tannpreparering. Nå har studentene begynt å bruke simulatorer med virtuelle instrumenter og tenner.

Simuleringssystemet Simodont fra firmaet Moog gir fingerfølelse når man preparerer i de virtuelle tennene. Man kan kjenne om boret er i dentin, emalje eller pulpa, for den sakens skyld! Det finnes ikke noen fysisk tann eller instrument. De ulike tennene, ulike bortyper, ekskavatorer, sonder og speil er virtuelle. Det eneste fysiske er skaftene for instrumenter og speil der den taktile tilbakemeldingen skjer.

Noen få andre odontologiske læresteder i Europa bruker systemet, spesielt har ACTA i Nederland vært aktive i utviklingen.

Erfaringen så langt er at studentene lærer raskt å bruke systemet og at det har meget god læringseffekt. Simulatortreningen er nå integrert i studieplanen for ferdighetskurset i kariologi og protetikk i Bergen. Andre fag, for eksempel endodonti, vil komme senere. Per i dag er det fire simulatorer, men planen er å anskaffe flere slik at en enda større del av den basale ferdighetstreningen kan gjøre på simulatorene. Lærerne er de samme som på klinikken, og sammen med nesten samme klinisk utstyr gir det gode muligheter for en glatt og sikker overgang til pasientbehandling.

På bildet styrer seksjonsovertannlege Torgils Lægreid det hele. På skjermen i forgrunnen kan aktiviteten på de nye simulatorene overvåkes.

Bot for brudd på konkurranseregler

FOTO: YAY MICRO

Italienske konkurransemyndigheter (ICA) har utstedt en bot på 831 816 euro til den nasjonale foreningen for kirurger og tannleger «Federazione Nazionale degli Ordini dei Medici Chirurghi e degli Odontoiatri» (FNOMCEO) for brudd på konkurransereglene. I konkurranselovsammenheng anser ICA kirurgene og tannlegene som innehavere av foretak, og FNOMCEO som en foren-

ing av foretakseiere, og således de etiske reglene til foreningen som en avtale laget av en forening av foretakseiere.

Boten er basert på formuleringer i de etiske bestemmelserne til foreningen, som konkurransemyndighetene mener er lovstridige og hindrer fri konkurranse mellom utøvere av kirurg- og tannlegeyrkene innad i Italia, og også den frie konkurransen mellom italienske yrkesutøvere og yrkesutøvere fra andre EU-land. Det er nærmere bestemt markedsføringsbestemmelserne som omhandler annonsering som ikke er i overensstemmelse med lovverket, mener ICA.

FNOMCEO har ikke vedtatt boten og saken er brakt inn for den nasjonale domstolen i Italia, og vil avgjøres der.

Til kommunen

I den foreløpige innstillingen fra kommunal- og forvaltningskomiteen om «nye oppgaver til større kommuner» som er publisert på Stortingets nettsted, står det følgende om tannhelsetjenesten:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener at ansvaret for tannhelsetjenesten overføres til kommunene. Kommunene står fritt til å organisere ansvaret enten i egen regi, samarbeid med private/ideelle eller samarbeid med andre kommuner. Regjeringen må vurdere tiltak som legger til rette for å videreføre kompetansesmiljøene i regionale kompetansesentre og i spesialisttannhelsetjenesten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til høringen og til at tannhelse er en oppgave som løses godt i dag av fylkeskommunene og at det er ingen grunn til å bryte opp fungerende fagmiljø og føre dette over i ulike former for interkommunalt samarbeid.»

Tannlegeforeningen (NTF) har både i høringsmøte med komiteen, i kontakt med alle de politiske partiene på Stortinget og sist i kronikk i Aftenposten 24. mai påpekt at saken er for dårlig begrunnet, og at vedtak om flytting ikke burde fattes før det foreligger et

forsvarlig utredningsgrunnlag. NTF beklager at de ikke er blitt lyttet til av flertallet i komiteen som nå har avgitt innstilling.

På nett

FOTO: YAY MICRO

Sommerunderholdning

Oppdag stjernehimmelen

Appen Sky Guide har fått Apples design pris, og er en estetisk opplevelse som lar oss holde iPaden mot himmelen og oppdage stjernekonstellasjonene. Perfekt for stjerneklaare netter. (iOS.)

Strandliv

Wolfram Sun Exposure Reference er strandappen som hjelper til å hindre solbrenthet. Hvis du forteller appen hvilken hudtype du har, solfaktor og hvor du er, forteller appen deg hvor lenge du kan være på stranda før du blir solbrent. (iOS)

Musikk nær deg

Sommeren er tiden for konserter og festivaler. Med appen Bandsintown Concerts kan du finne konserter nær deg basert på din musikksmak. (iOS og Android)

Treffsikre tannleger

Av tannlege Sigbjørn Løes

Endelig passet det: Bergens jæger- og fiskeforening arrangerte intensivkurs i Jegerprøven, og jeg hadde ingen vakter, kurs eller annet som kom i veien. Det var lenge siden jeg sist hadde vært oppe til noen eksamen, men jeg var vel vant med å evaluere mer eller mindre gode studenter. Følgelig brukte jeg sommeren til gründige forberedelser.

Allerede før kurset startet kunne jeg derfor det meste om jaktbare selarter, hvordan man best tilbereder skarv og måker, forskrifter om lovlig haglammunisjon ved villsvinjakt (kun slugs er tillatt), krav til prosjektilets anslagsenergi ved jakt på muflon, hva som er foran og bak på en jakthund og mye annet jeg tidligere ikke hadde fattet noen videre interesse for. Da kurset omsider kom i gang oppdaget jeg at a) Norges jæger- og fiskerforbunds teoretiske undervisningsmateriell er glimrende, b) relativt få kursdeltagere syntes, i motsetning til meg, at den teoretiske delen var spesielt spennende, og c) mange jægerprøvelever skulle gjerne skutt hele jægerprøveneksamenen i filler, om ikke annet fordi de syntes at det å skyte på noe var langt mer festlig enn å pugge at en sfærisk blykule på 1/12 pund er 18,5 mm i diameter. Undertegnede, som ansvarsbevisst fremtidig jæger og uten tidligere skytefaring, fant på sin side ut at full pott på teoridelen ikke var nok: Man burde også lære å skyte (obligatorisk skyting med ulike jaktvåpen inngår i jægerprøvekurset, men det er altså ikke krav om å treffe noe). Etter å ha mannet meg opp med nyinnkjøpt (og ganske billig) hagle, tok jeg derfor

Tannlege Joachim Hjermann Dahl med kolbekammen godt plantet mot crista infrazygomatica. Pupillelinjen er horisontal og begge øynene åpne. Joachim er en god skeetskytter og har vært i norgeseliten i jegertrap/nordisk trap.

turen til Åsane skytesenter. Jeg hadde vel litt halvveis forventninger om et samfunn «litt på siden», der rednecks med trucks og sørstatsflagg veivet rundt med pumpehagler. Overraskelsen var derfor påtagelig når det viste seg at dette var møtested for ikke ubevidelige deler av tannlegestanden i Bergen.

Tannlege Joachim Hjermann Dahl er en av de mer profilerte hagleskytterene i distriktet og er blant annet tidligere fylkesmester i jegertrap. Etablering av egen privatpraksis på Osterøy utenfor Bergen har lagt beslag på mye tid, men han er ikke desto mindre med og driver Kismul skytebane, Bergens jæger- og fiskeforenings bane sør for byen. Joachim har lært meg grunnleggende skyteknikk, og jeg kan vel ikke si annet enn at det er vanskeligere å treffe noe med hagle enn man skulle tro. Riktig nok dekker haglene et ganske stort areal når de sprer seg utover, men når målet beveger seg må man posisjonere munningen slik at denne er foran målet når man trekker av. Hvor stort «foranhold» man skal ha avhenger av hastigheten, vinkelen og avstanden til målet, og det skal ikke så mye feilbe-

regning til før hagsvermen passerer enten foran eller bak, over eller under.

Tilnærmingen til dette problemet er fascinerende likt mange av læringsprosessene i odontologi: Man kan more seg lenge med teori, for eksempel krever en skeetdue (se under) rent matematisk et foranhold på 1,2 m, forutsatt at haglene har en utgangshastighet på 340 meter i sekundet (1) Men skeetduen beveger seg cirka 25 meter i sekundet, så det er ikke tid til nøyaktig oppmåling underveis. I tillegg er øyets oppfatning av avstand og hastighet ikke alltid representativ for den fysiske virkeligheten. Teoridelen må derfor kombineres med store mengder praktisk trening, der en reproducerebar teknikk må øves inn og automatiseres. Joachim anbefaler nybegynneren å starte skytingen med hagla ferdig montert i skulderen. Når man møter på banen for første gang, er det fristende å kopiere de seriøse gutta med rare, gule briller og starte med hagla «nede». Det er mange variabler i et godt hagleskudd, men som nybegynner er det viktig å ikke prøve å beherske alle samtidig. Starter man ferdig montert, kan man i større grad koncentrere seg

om selve skuddbildet. Monteringen, når den tid kommer, kan man ifølge Joachim godt trenre på hjemme. Få en instruktør til å demonstrere hensiktsmessig teknikk, deretter er det bare å trenre foran speilet til bevegelsen sitter automatisk. Det er om ikke annet gratis. Det er lurt å få litt oppfølging underveis, så man ikke tillegger seg uvaner. Min erfaring er at på en skytebane er det alltid enkelt å få hjelp av mer erfarte skyttere, men det kan bli mange ulike råd å holde styr på. Alle som har forholdt seg til ulike instruktører i studentklinikken vet hva jeg snakker om, så sørг for at det basale sitter først.

Ved hagleskyting skytes det mot bevegelige mål, såkalte leirduer, som er en skive på cirka 10 cm i diameter laget av et kjeramisk materiale. Duene kastes ut fra en kastemaskin, kalt «trap» på engelsk: I tidligere tider ble det skutt mot levende duer. Disse ble plassert under en hatt eller eske, en «trap», før de ble sluppet løs. Denne noe spesielle idretten sto blant annet på programmet under OL i Paris i 1900. I moderne leirdueskyting finnes det i dag en rekke ulike discipliner. Grovt sett deles øvelsene opp i tre hovedgrupper: Trap, skeet og sporting. I trapøvelsene går duene fra skytteren i et uforutsigbart mønster. Den mest populære øvelsen i Norge er jegertrap.

Denne øvelsen forvaltes av Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF). Duene kastes innenfor en sektor på 90 grader-

fra en kastemaskin 10 meter foran skytteren i et tilfeldig mønster. Skytteren starter med geværet «nede» og når duen kommer til syne monterer man geværet til kinn og skulder, peker og skyter. Det skytes ett skudd perdue i serier på 25. Det finnes mange jegertrapbaner godt fordelt rundt i Norge. En av grunnene til popularitetene nok at man etter ganske kort tid med kvalifisert trening er i stand til å treffe flertallet av duene. Å gå til toppser derimot meget krevende. «Easy to learn, difficult to master» er beskrivende. Nordisk trap er en bortimotidentisk øvelse, men ligger under Norges skytterforbund, som også er ansvarlig for de olympiske disciplinene.

Olympisk trap er en av disse. Her går duene vesentlig raskere, cirka 100 km/t, og dette betegnes derfor som «leirdueskytterenes Formel 1». Åsane er særlig stolt over å ha kapret kastemaskinene som ble brukt under OL i London 2012. Den olympiske banen i Åsane er derfor virkelig olympisk! I dobbel-trap kastes to duer samtidig. Hastigheten er noe lavere og duenes bevegelse er kjent. I både OL-trap og dobbelttrap starter man med hagla ferdig montert.

Skeet finnes i flere varianter, men i Norge er det i all hovedsak olympisk skeet som gjelder. Norge har stolte tradisjoner i grenen, og Tore Brovold, som lenge var ranket som nummer én i verden, vant blamt ammet OL-sølv i Beijing i 2008. Duene kastes fra et høyt og et lavt tårn enten enkeltvis eller

begge samtidig (doubleer). Skytterene beveger seg mellom syv standplasser i en halvsirkel og en åttende standplass midt mellom de to tårnene. Dette gjør at duene presenteres fra ulike vinkler for skytteren. Man starter med geværet nede, og det er en tilfeldig forsinkelse fra man kaller på duen til den kastes. Fra duen kommer til den skytes bør det, om man skal ha mulighet til å rekke nummer 2, ikke gå mer enn 0,6 sekunder. På doubler skytes due nummer to under 0,3 sekunder senere. Tatt i betraktning at duene går i motgående retning i 100 km/t. så sier det seg selv at trening må til!

Sportingdisiplinene er de mest «jegeraktige» øvelsene. Her plasseres kastemaskiner ute i terrenget, og leirduene, som her også kan ha forskjellige størrelser og farger, kan kastes i alle mulig tenkelige vinkler og hastigheter. Både NJFF og skytterforbundet arrangerer flere typer konkurranser med ulik vanskelighetsgrad.

Åsane jeger- og fiskerforening driver Åsane skytesenter, der Paul Gerwyn Morris er manager. Paul er waliser og har vært landslagsskytter for Storbritannia. I tillegg har han vært profesjonell soldat, både sivil og militær skyteinstruktør og dessuten viltforvalter i Oxfordshire og han har skutt over 3 000 hjort. (2, 3). Han mener skyting er en aktivitet som kan drives av bortimot alle, uavhengig av alder og

Tannlege Ståle Myklebust på jegertrapbanen. Ståle er konkurranseskytter og har en finslepen teknikk. I denne disciplinen starter skytteren med geværet «nede»: Kolbespissen skal være under den gule markeringen på vesten. Når duen kommer til syne monteres hagla til kinnet, som vist her: Hodet holdes i noenlunde samme posisjon, venstre hånd skyver fremover mens kolben løftes til ansiktet. Skulderen trekker da naturlig inn mot kolben. Hele bevegelsen er utført på brøkdel av et sekund. Øyets fokus er hele tiden på målet, aldri på kornet.

På skeetbanen skytes det fra 8 ulike standplasser, markert med tall på bakgrunnsbildet, og duene kastes fra et høyt og et lavt tårn i ca 100 km/t. Innfelt bilde A og C viser Ståle Myklebust som skyter fra henholdsvis standplass 2 og 4. Skyting passer for alle aldersgrupper. Vilde (15) og broren Arne Johan (14) er allerede erfarene konkurranseskyttere. Instruktør (og pappa) Yngve Kartveit sjekker at teknikken sitter som den skal (B, D).

fysikk, men det stilles krav til teknikk, fokus og konsentrasjonsevne. Skal man drive det til toppnivå, er det i likhet med andre idretter ekstremt krevenile. Videre er det et sikkerhetsaspekt i det hele som man bør forholde seg til. (Under mitt første besøk på banen ble jeg og to andre oralkirurger truet med ulike former for ansiktsfrakturer av nevnte waliser for det vi den gang anså som mindre brudd på sikkerhetsbestemmelsene.) Forfatteren av denne reportasjen har i embeds medfør selv sett skader etter hagleskudd på kloss hold, og det å innarbeide gode rutiner er naturligvis et overordnet ansvar for alle som driver med skyting.

Paul har ingen god forklaring på hvorfor så mange tannleger skyter med hagle, men antyder at det kanskje kan ha noe med penger og inntekt å gjøre (en anonym kilde, med et mer realistisk syn på tannlegelønningene, mener at profesjonen trenger noe å

avreagere på, og gjerne med innslag av vold). Det er ingen tvil om at det er en ganske kostbar idrett hvis man skal drive det som idrett og ikke bare som rekreasjon. I tillegg til «forbruksmateriellet», skudd og leirduerunder, er egen hagle en investering. Klubben lånner ut våpen til dem som trenger det, men de fleste som skyter regelmessig er tjent med et våpen som passer egen anatomi. Hagler finnes i alle prisklassen, fra noen ganske få tusenlapper til godt over millionen (Purdey & sons, Holland & Holland, Boss, Fabbri m fl.). Fra cirka 15.000 kroner og oppover får man et kvalitetsvåpen som tåler tittusenvis av skudd. Browning og Beretta er storleverandørene i dette segmentet, og tilsvarer det Canon og Nikon er for fotografer: Selv om begge leverer kvalitetsprodukter der man får mye for pengene finner man ikke mange Browning-skyttere som snakker positivt om Beretta eller vice versa. De ypperste

konkurransesåpnene koster fra 70–100 000 kroner. I verdenscup og olympisk sammenheng er de italienske fabrikantene Beretta og Perazzi nesten enerådende, men det finnes mange andre produsenter som også leverer topp produkter. At dimensjonene er noenlunde tilpasset brukeren er imidlertid langt viktigere for antall treff enn prislappen. Skal man kjøpe nytt våpen er det derfor lurt å oppsøke en forhandler med spesialkompetanse. Man må for øvrig ha tillatelse fra politiet for å kjøpe våpen.

Hverken Joachim eller Paul legger skjul på at det viktigste for å bli en bedre skytter er kvalifisert trening. Paul mener mange, i hovedsak menn, dessverre unngår å be om instruksjon fordi de mener det kan oppfattes som litt pinglete eller umandig. God skyting er ekstremt teknisk, og for en mindre erfaren jeger eller skytter vil noen runder med instruktør gi langt mer

Tannlege Arne Lund og Ivar J. Svardal er ofte å treffen (I) på sportingbanen i Åsane. Her presenteres duene på ulike måter, et utvalg er illustrert med blå piler foran Ivar som står klar på standplass. Duene kan kastes både enkeltvis og dobbelt. Den nederste pilen representerer en såkalt «rabbit», som spretter langs bakken.

synlige resultater enn en hvilken som helst utstyrssoppgradering.

Tannlege Ståle Myklebust, en av mine gamle lærere på Odontologen i Bergen, dukker opp. Ståle gikk litt på jakt i ungdommen, men hadde en lang pause til fordel for tannstell og undervisning. Han begynte å skyte igjen i godt voksen alder (da han skjøt sin første konkurranse var han allerede i vetreranklassen), og ble fort avhengig. Han deltar nå i mange konkurranser i løpet av sesongen, fordelt på flere grener. Ståle sitter i styret i Åsane jeger- og fiskerforening sammen med blant andre tannlege Birte Nydal. Birte er en ihuga jeger som jakter både småvilt og storvilt, i både høyland og lavland, inn- og utland. Hun trener derfor mye med både hagle og rifle, og når dette skrives deltar hun i NM i jaktfelt. Ståle henter også gjerne ned noen ryper i løpet av høsten hvis sjansen byr seg, men for ham er det selve skytingen i konkurrans-

seform som er mest attraktiv. Det er altså flere grunner til å trenere skyting, og man har ulike agendaer for å trenere. Noen øver før jakta, de skyter gjerne endel sporting og jegertrap, men bryr seg lite om konkurranser, og treffer de halvparten av duene er de fornøyde. Andre, som kanskje aldri går på jakt, ser på skytingen som ren sport der teknikk og reaksjonsevne settes på prøve: Du finner neppe noen jaktsituasjon der to jaktbare individer flyr i motgående retning i 100 km/t! Om man har et element av konkurranseinstinkt i seg arrangeres det mange stevner i løpet av en sesong. Man skyter i ulike klasser avhengig av nivå, og på lokale og regionale stevner møter man derfor alt fra seriøse toppskytttere som treffer bortimot alt, til dem som kun konkurrerer mot seg selv og bare er ute etter å bedre det litt skuffende resultatet fra forrige konkurranser. I følge NJFF bør småvilt-jegere generelt trenere mer på bane:

Dette vil gi jegeren mer mat i fryseren og redusere risikoen for skadeskyting.

– Og hvor havner jeg i dette? Når dette går i trykken er det snaue to år siden jeg under jegerprøvekursset skjøt mitt livs første hagleskudd. Det har blitt en del til siden. Jakthagla jeg startet med er erstattet med en Browning sportsmodell. Jeg har anskaffet dyre skytebriller som ikke akkurat bidrar til stil og eleganse, men som faktisk gjør at det man skyter på synes litt bedre. (I tillegg er briller nødvendig beskyttelse mot leirduefragmenter særlig på skeetbanen.) Til tross for dette slipper fremdeles alt for mange leirduer fra det med livet i behold, og jeg føler jeg presterer litt som SK Brann (et av de lokale fotballagene i OBOS-ligaen): Stabilt ustabilt. En gang iblant tror man at man virkelig har knekt koden, og pulveriserer due på due helt uanfektet. (Selv om det muligens appellerer til noe primitive instinkter er det unektelig tilfreds-

stillende å knuse ting – den gleden har man ikke i samme grad ved blinkskyting.) Like etter er man tilbake til det normale, med de evinnelige bomskudene. Selv synes jeg (i tillegg til å knuse ting) at selve læringsprosessen er artig. Og frustrerende! Det er litt som å ta ut visdomstrenner: Når man får følelsen for hvor hebelen må plasseres oppnår man umiddelbar kontroll, og det er deilig! (Ekstirpasjon av molarer, sagittal-splittosteotomier og til en viss grad sinusliftprosedyrer kan gi denne litt spesielle mestringsfølelsen når ting klaffer. Det meste annen kirurgi er som kjent stort sett tut og kjør.) Å skyte med hagle er i tillegg gøy. Man kan skyte leirduer til man bokstavelig talt blir gammel og grå, og allikevel bli bedre hele veien. Det er ikke så mange sportsaktiviteter det er mulig i. Når skytebanen også fungerer som en filial av Bergen Tannlegeforening, så er et besøk verdt å overveie.

Tannlege Birte Nydal jakter på alt fra rype til sebra, og konkurrerer også i en rekke skytedisipliner. Hun er derfor ofte å se på banen til Åsane jeger- og fiskeforening, med både rifle og hagle. Bildet er fra Namibia. Birte er åpenbart i skuddet for tiden, og man kan lese mer om henne på side 538. Foto: Privat.

Referanser

1. Blasi T. The art of skeet shooting. <http://www.issf-sports.org/theissf/academy/stepbystep.ashx> (lest 04.04.2015)
2. Nettavisen: Slik velger du jaktrifle. Intervju med Paul Gerwyn Morris 25.09.2006. <http://www.nettavisen.no/749178.html> (lest 04.04.2015)
3. Nettavisen: Derfor jakter jeg. Intervju med Paul Gerwyn Morris 20.10.2006. <http://www.nettavisen.no/775372.html> (lest 09.04.2015)

Kompetancesenteret i Bygdøy Allé

Ny operasjons- og narkoseavdeling
i Tannestetisk Senter AS

Vi tar gjerne imot henvisninger fra andre tannleger/leger for behandling hos oss. Vi vil gjøre vårt ytterste for at din pasient skal få så god behandling, service og omsorg som mulig til pasienten sendes tilbake til deg.

TELEFON: 22 44 15 35

TELEFAKS: 22 44 30 50

ADRESSE: Bygdøy Allé 5, 0257 Oslo

E-POST: henvisning@tannleger.com

INTERNETT: www.tannleger.com

OPERASJONS AVDELING

Vi kan gjennomføre operasjoner i full narkose eller sedasjon. Henvisning rettes til avdelingen generelt. Pasienter vil få time hos en av spesialistene – alt etter hva henvisningen gjelder.

Implantater:

- Fiksturinsetting – enkelttann/delkjeve/ helkjeve/for magnetester/kulefester
- Guided computerbasert fiksturinsetting – operasjon ”uten kirurgi”
- Ferdig behandling med krone/bro/protese på fiksturer hvis ønskelig

Bentransplantasjon:

- Fra hofte til kjeve/sinus (sinuslift)
- Fra kjeve til sinus (sinuslift)
- Kjevekamsoppbygging

Kosmetiske inngrep i ansikt/kjeve:

- Øvre øyelokk plastikk
- Hake implantat
- Annet

Andre inngrep:

- Fjerne visdomstinner/andre tenner
- Biopsier
- Cyster/tumores

ENDODONTI AVDELING

- Rottfyllinger
- Kirurgi i forbindelse med endodontisk behandling
- Smerteutredning

PERIODONTI AVDELING

- Behandling av periodontitt
- Implantater
- Andre inngrep
- Deler av behandlingen kan gjøres i narkose/sedasjon om nødvendig

NARKOSE AVDELING

Vi kan gjennomføre operasjoner i full narkose eller i sedasjon i klinikkens nye operasjons og narkoseavdeling. Ved behandling i narkose deltar anestesilege og anestesisykepleier.

Lyst til å prøve deg på å behandle pasienter i narkose/sedasjon – eller å henvise pasienter? Det praktiske avtaler du med Olaug Egeland som er å treffe på
TELEFON: 22 44 15 35 og 900 43 020
E-POST: narkose@tannleger.com

Bygdøy Allé Tannestetiske Senter
Bygdøy Allé 5, 2. etasje, 0257 Oslo

PRIS: 17 NOK* PR. ARBEIDSTIME

Nye XO 4 gir deg mulighet for å utføre de aller beste tannbehandlinger på trygge pasienter, samtidig som du tar vare på helsen og økonomien din.

Dette er viktig, ettersom du sannsynligvis vil tilbringe mer enn 20 000 timer i selskap med din neste arbejdsplads.

Du kan selvsagt velge å kjøpe en billigunit og spare noen få kroner.

Men - da vil du ikke nyte godt av verdiene til XO.

* Besøk www.xo-care.com og finn ut mer

XO SERTIFISERTE SAMARBEIDSPARTNERE:

Jacobsen Dental A/S • jacobsen-dental.no • 22 79 20 20

Dental Digital Norge A/S • digora.no • 40 00 69 88

Dental Service A/S • dentalservice.no • 55 22 19 00

XO[®]
xo-care.com

Planløst i Marrakech

Av tannlege Nils J. Jacobsen

Passe sur etter nedslitte flysenter og omstendelige sikkerhetsrutiner gjør jeg det helt klart at jeg vet hvor hotellet ligger og hva turen skal koste, når sjåføren forlanger trippel betaling.

Han finner seg i det. Om jeg husker rett, er det en akseptert nasjonalsport å loppe godtroende turister her i landet. Men det glemmer jeg fort når vennlige hotellfolk viser meg til rette i et rom som har alt og der alt fungerer. Det er seks trapp per opp, om man vil la heisen stå og få opp hjerterytmen aldeles gratis. Byen er ellers flat.

Jeg er ankommen Marrakech og skal tilbringe et par uker ved årsskiftet i behagelig temperatur uten annet program enn å bli servert og betjent. Jeg kjenner byen fra før så jeg lar turistbussen være og går turistløypa til Jemaa El Fna, den sentrale markedsplassen i gamlebyen med de berømte soukene. Her finnes stadig fargeglade vannselgere, akrobater, spåkoner, hennamalere, slangetommere og urteselgere, og hestedrosjene står i kø. Bare tanntrekkerne med sine samlinger av ekstraherte tenner er borte. Synd. Om kvelden er plassen ekstra stemningsfull med utallige aktiviteter i halvmørket. Like i nærheten troner byens stoltethet, Koutoubiamoskéen. Og imponerende er den, særlig i grytidlig motlys eller en mørk kveldstime. Men du får ikke komme inn med mindre du er «muselman», som det heter her i landet.

Turistløypa vrimer ellers av selgere, skopussere og tiggere av alle kategorier. Mest intrykk gjør nok de aller eldste. I sine slitte djellabaer og med

Skopusserne har enkelte stamplasser, men streifer ofte omkring.

sin svake stemme og usikre gangart ville de nok fort ha blitt kjørt tilbake til sykehjemmet i Norge. Men dette er tydeligvis deres NAV. Her er det lett å bli kvitt noen småmynter. Det som minner om hjemlige forhold, er kvinnene som har sunket ned på fortauet og roper «papa» etter meg. Det er nok meningen det skal smelte et gammelt hjerte, men jeg er vaksinert etter å ha vært utsatt for den samme teknikken i årevis fra rom-kvinnene i Oslo.

En annen ting man må forsone seg med er trafikken. Her finnes verken tunnelbane eller trikk og det ser ut til å være konstant rushtid. Kunsten å komme seg over gaten krever spesialkompetanse. Grønn mann forekommer her og der, og politiet tar et tak av og til, men det hjelper lite. Jeg henger meg på andre fotgjengere, men føler likevel dragsuget av tutende trafikanter. En dag griper en mann tak i meg og får meg trygt over gaten der det ser umulig ut for en amatør. Merci og shukran!

Men solen skinner, det finnes stille, grønne skulpturparkar og folk er vennlige og hjelpsomme. Det er behagelig

å synke ned ved nærmeste kafébord, om så bare for å ta en «café noir» eller en mynteté. Det gjør mange. Du skal være godt kjent for å finne et sted med øl. Alkohol er haram. Utsalg finnes, men de er godt kamuflert for ikke å friste de retroende.

En behagelig variant av det planløse slaraffenlivet er å streife inn i bakgatene der «de innfødte» holder til. Der finner man små bedrifter side om side med diverse utsalg og spiserier. Det meste foregår på fortauet. Ofte finnes det ikke spisekart, stamgjestene vet hva som finnes, og fortærer sine måltider ved å bryte brødet og suge opp ingrediensene uten andre redskaper enn fingrene. Men en fremmed som meg, får utlevert gaffel. Maten har ofte vært innom en *tagine*, disse leirkrukene som mange varmretter blir tillaget i, og er både variert og velsmakende. Billig er det også, sammenliknet med prisene i turistløypa. Der det finnes en «carte», går det an å stave seg gjennom menyen. Hva med «Brochette de dinde»? Det viser seg å være kalkun på spyd og slett ikke så tørr som jeg frykter. Da er det annerledes med «Côte

Hestedrosjene står i kø oppå markedspllassen.

d'agneau», som er akkurat så seig og slintrete som jeg forventer. Ikke så rart når en observerer hva de stakkars sauene må leve av oppover fjellsidene. Men velsmakende er det, det lille som kan spises.

Ellers sørger hotellet for middagen. Uten merkelapper er det høyst usikkert hva jeg spiser. Mye smaker godt. Men jeg føler meg forfulgt av kylling og couscous og dessertene svømmer i søtt. Til gjengjeld blir jeg ikke plaget med bacon.

I bakgatene treffer jeg Amir, en svensk-marokkaner som tilbringer vinteren her. Om jeg vil ha følge i soukene? Vi tråkker i ring blant alle slag aktiviteter og tilbud i de trange smugene. Her er mange artige motiver, men folk blir hysteriske når jeg trekker fram fotoapparatet. «Religionen står sterkt ennå», sier Amir. «Marokko har ikke opplevd den såkalte arabiske våren, insh allah. Kongen og islam styrer det meste. I disse smale smugene er mange gamle hus omgjort til såkalte riads med hotellstandard. Det er svært populært blant turistene», sier han, og

I bakgatene finnes alle slags små virksomheter.

lar oss synke ned på knøttliten spise-plass der han kjenner verten.

Hva med kulturlivet her i byen? I følge dagsavisen *Aujourd'hui* skal turistbyen Marrakech utvikles som kunstnerby. Kanskje har de tenkt å blåse liv i operaen også. Tvers over gaten fra hotellet mitt ligger et gedigent operabygg der det aldri har vært fremført noen opera. Men kunstnerkollektivet viser mye godt kunsthåndverk, og en gjestende maleriutstilling er vel verdt et besøk. Film da? Jeg prøver «Veien til Kabul», en marokkansk komedie med franske undertekster.

Noen unge menn tror de blir smuglet til Nederland, men ender i Afghanistan. Filmen viser seg å ha uoversiktelige kulturforskeller med hensyn til humor. Min beskjedne språkforståelse trekker heller ikke opp. Jeg holder ut en halvtimetime.

Avisen er ellers oppatt av at det skal innføres promillegrense i landet og at myndighetene nå tar grep for å hindre at flere islamske ekstremister får slutte seg til IS. Men eksporten av marokkanere til Europa er viktig og må ikke stoppe opp! Samtidig er avisene opprørt over at marokkanere i Belgia

Kasbahen Ait Ben Haddou, en fredet berberby som brukes som filmkulisse.

Atlasfjellene kommer opp mot 4 000 meter. Det er kaldt selv om solen skinner.

og Nederland ofte får skylden for forbytelser de slett ikke er skyldig i.

Men en turist er nærmest forpliktet til å oppleve noe spektakulært, så jeg snuser på de mange tilbudene. En tur i ørkenen med overnatting i telt? Nei takk. Men en tur oppover Ourikadalen eller opp i Atlasfjellene må jeg vel kunne bli med på? Vi humper av gårde i en gammel småbuss i stigende terreng. En berberlandsby er på programmet. Og dit kommer vi langs en elv der veien er halvt bortvasket. Det har vært flom. Opp i fjellsiden finner vi et mylder av esler og sauер og kjerringer og unger, som etter sigende bor i steinhusler og er berbere. Vi blir servert te og honning og ungene tigger. Jeg er usikker på om dette er autentisk eller en arrangert turistbløff.

Senere blir vi servert lunsj i steinura langs elvebredden der mine bereiste medturister diskuterer sine erfaringer. «Nordlys», sier en gullglitrende dame fra Sri Lanka, når hun får vite at hun snakker med en nordmann. «Jeg har sett dette lyset både i nord og sør». «Men du har ikke vært i Lofoten om vinteren, noe mere eksotisk finner du ikke», skryter jeg og legger ut om skrifisket, mens jeg skjuler at jeg ikke selv har vært der.

Neste utflykt går til Ouarzazat, en by som ligger bak de sydlige Atlasfjel-

lene. Utsikten gjennom fjellskar og over vidder i 2–3 000 meters høyde er formidabel. I den bratte fjellveggen gror det et utall av kaktusarter. I slakkere områder passerer vi kjerringer med høysekk (?) på ryggen, brekende sauver og et og annet esel eller kamel med sin eier. På veikanten fallbys geologiske produkter som ametyster og trilobitter, men guiden plager oss ikke med unødig informasjon, han er mest opptatt av sin mobil.

Her opp i fjellene skal vi besøke kasbahen Ait Ben Haddou. Det er vi ikke alene om. Kasbahen er en Unesco-fredet berberlandsby i stein i en bratt skråning over en elv, som flommer over hvert år og tar med seg det meste. Vannet i elven er salt og fjellene i nærheten hvite av samme grunn. Flokken av turister må balansere på steiner over elven til frustrasjon for mange. Særlig når vi skjønner at det går en helt fin bro 100 meter bortenfor. Så kravler vi oss oppover trapper og avsatser der kunstnere og håndverkere av forskjellig slag håper på å bli av med sine produkter. De sprekkest kommer seg helt på toppen.

Det er faktisk mye fint her. Teppene, som berberkvinnene lager, er gedigent håndverk. Men hovedattraksjonen er nok selve Kasbahen, som er kulisse ved filminnspillinger der lokalbefolknin-

gen i omegnen er statister. Senere, i selve byen Oarzazate, noen mil unna, får vi stiftet bekjentskap med filmstudior bygget opp for historiske filmer. Her finnes både Roma og Athen. Dette er marokkanernes Hollywood. Guiden ramser opp en rekke berømte filmer som er tatt opp her. Game of Thrones er en av de siste.

Men vi må tilbake over fjellet igjen. Det blir fort mørkt og de 20 milene til Marrakech blir til et fire-fem timers mareritt i en skranglete buss som sjåføren manøvrerer i motlys og sterkt traffikk med én hånd på rattet og den andre på telefonen på en vei som egentlig er enveiskjørt i begge retninger. Jeg skjelver. Det har vært kaldt opp i fjellene og jeg har undervurdert kravet til påkledning og overvurdert min fysiske kapasitet. Muligens burde jeg planlagt litt likevel. Men jeg rekker middagen ut på kvelden. Det er nyttårsaften.

Forkjølelsen kom senere.

Vi dekker alle **tannskader**, ned til **minste hull**.

Tannhelseforsikring er et produkt som dekker pasientens kostnader ved behandling av nye og uforutsette tannlegeutgifter. Produktet er utviklet med det formål å gi pasienter en økonomisk forutsigbarhet og helsemessig gevinst. Når du som tannlege avdekker forhold som er behandlingskrevende, vil behandlingen dekkes av forsikringen. Vi beregner erstatningsbeløpet i forhold til dekningen pasienten har tegnet. Forsikringen dekker naturligvis ikke tidligere identifiserte behandlingsbehov eller påbegynte behandlinger.

Hvordan **behandle** en pasient med **tannhelseforsikring?**

Alle pasienter behandles på sammen måte som før. Behandling må skje I Norge. Etter endt behandling mottar pasienten kvittering med beskrivelse av hvilken behandling som er utført. Kvittering sammen med journal, sendes av pasienten til Norsk Tannhelseforsikring, og refusjon betales direkte til kunde.

Ett **produkt**, tre varianter. **Ung** eller **gammel**, samme dekning, **samme pris**.

Pris fra kr 63,- mnd.

Gjelder for aldersgruppen 18 – 70 år.

Dekker behandlinger opp til kr 10', 20' eller 40 000 i året
Ingen begrensning i antall hendelser i poliseperioden.

Egenandel kun kr 500,- i poliseperioden.

Rabattordning for familiær.

Formidle **tannhelseforsikring**

Alle tannleger er hjertelig velkommen til å ta kontakt med oss for en gjennomgang av produkt og vilkår. Alle tannleger/klinikker (må være medlem av NTF) som ønsker å orientere sine pasienter om forsikringsordningen, vil få mulighet til dette. Forsikringen blir i disse dager lansert via tannleger, tannklinikker, bedrifter, kommuner, fagforbund, forsikringsmeglere og andre relevante kanaler.

Grundingen 6, 0250 Oslo

E-post: info@tannforsikring.com
Telefon: 22 83 54 00
Nettside: www.tannforsikring.com

Lofoten

Av tannlege Nils J. Jacobsen

Alle med røtter i Nord-Norge har et forhold til Lofoten. Det jeg husker best fra barndommen er kassene med torsk og lever og rogn som ble sendt hjem mens skreifisket pågikk. Men jeg kom aldri dit selv, før nå, etter at Lofoten er blitt en turistattraksjon både vinter og sommer.

En rask flytur med Widerøe og gode hotellforbindelser til Thon plasserer meg midt på kaikanten i Svolvær, og der jeg kan velge og vrake i aktiviteter. Jeg velger en «Eagle safari» med hurtiggående rib-båt mellomøyene og innover den smale Troll-

Det er nysnø og klarvær i Lofoten og skøyta kommer ikke langt fra havneområdet før ekkoloddet viser fisk

fjorden, der hvor hurtigruten så vidt får snudd. Vi deltakere blir påført fulldrakt og får sitteplass skrevs over myke benker med håndtak. Det siste er høyst nødvendig. Ribben går i 40 knop i urolig sjø. Det betyr høye hopp og brutale nedslag som truer med omfordeling av innvollene, men det hjelper å holde seg fast og fjære litt med beinmusklene. Og ørnene spiller med. De flyr rundt i sirkler og fanger utkastet storsild med klørne til stor fornøyelse for dem som filmer.

Med den virkelige opplevelsen kommer et par dager etterpå. Da får jeg bli med ei fiskeskøyte der gjestene får fiske selv. Det er dagen før «verdensmesterskapet» i skreifiske og Svolvær-havna er stappfull. Det samme er restaurantene, og ungene går i «Torsketog» som på 17. mai. All natur er hvit av nysnø, himmelen er skyfri, havet ligger stille, og det tar ikke lang tid før ekkoloddet viser fisk i 60 meters dybde. Vi setter i gang med solide havfiskestenger og tunge svenskepilker. Skreien lar ikke vente på seg. Den ene etter den andre av oss sneller opp fisk

som skipperens sønn huker tak i med «langhøtten».

Jeg har dumpet opp i en gjeng med utflyttede nordlendinger som straks inkluderer meg som om jeg skulle kjent dem hele livet. Stemningen stiger etter som fangsten vokser og «medbrakt» minker. Kommentarer og tilrop blir del av opplevelsen. Den ene damen drar opp en diger hannskrei som spruter sin melke langt ut over dekket. Hennes kommentarer egner seg ikke for et anstendig sommernummer. Flere følger opp. En av gutta fileterer en torsk og steiker stykkene på panne ute på dekket. Det smaker herlig. Ferskere fisk får du ikke. Og som en ekstra bonus: Det er 20. mars og vi får med oss en halv solformørkelse også.

Dette betyr at neste gang jeg anbefaler Lofoten til mennesker jeg måtte treffe under andre himmelstrøk, slipper jeg å bløffe. Alt skryt av Lofoten er sant. Jeg har opplevd det selv.

Årets «verdensrekord» var på 32 kilo, men en 10 kilos skrei er ikke verst det heller.

Nye Listerine® Professional Gum Therapy reduserer blødning i tannkjøttet med 50,9% på bare 4 uker¹

Listerine® Professional Gum Therapy er **klinisk dokumentert å behandle gingivitt når den anvendes som et supplement til tannpuss to ganger daglig.**

Listerine® Professional Gum Therapy er et alternativ til klorheksidinbaserte løsninger. Formelen er basert på den unike LAE-teknologien (Ethyl Lauroyl Arginate). LAE danner en fysisk beskyttende hinne på pellikelen og hindrer plakkbakterier i å feste seg til pellikelens proteiner. Dermed avbrytes dannelsen og modningen av plakk.

Ved bruk etter tannpuss, reduserer munnskyllen blødning i tannkjøttet med 50,9 % ($p<0,001$) på bare 4 uker.¹

I tillegg er Listerine® Professional Gum Therapy **utviklet for å ikke forårsake misfarging.²**

LISTERINE®
PROFESSIONAL

Referanser:

1. Bleeding Index Reduction DOF 1 – 2013 (LAEBBA0001), 50,9 % reduksjon i whole-mouth mean bleeding index etter 4 uker.

2. DOF 2 – 2013 (UNKPLT0006).

*Når den anvendes som et supplement til tannpuss to ganger daglig.

NO/LI/14-0302d

Behandler og
forebygger gingivitt*

Ny middelalderby – for tredje gang

Av tannlege Johnny Grøthe

Den gjenskapningen av Oslos middelalderby som er i ferd med å skje i nærheten av det nye Bjørvika, betyr at denne gamle bydelen for tredje gang blir etablert.

Da Oslo vokste fram for over ett tusen år siden, var det et lite handelssted på et geografisk velegnet sted for et slikt etablissement. En brygge for slik virksomhet lå strategisk gunstig til på et fornuftig sted. Stedet lå såpass langt inne i landet at vegen ble kort for dem som skulle frakte varer til og fra skip som hadde kommet seilende inn den lange Oslofjorden. Å frakte varer på skip var billig og trygt på den tiden, og den nye byen Oslo ble et naturlig og ideelt sted for et handelssted.

FORSVAR VANSKELIG • Men selv om beliggenheten var gunstig for handelsvirksomhet, var den også sårbar for angrep slik den lå åpen og flat ytterst på et nes og med en ruvende ås bak der en angriper kunne plassere sine kanoner og gjøre byen til et lett bytte. Det hjalp lite at middelalderbyen får bygget opp tre borgar. To borgar, kongens og biskopens, tar sikte på å være en motvekt til de borgerkrigstendenser som herjet Norge på 1100- og 1200-tallet. Den tredje borgen ute på Akersneset er mye større og sterkere, men den ligger på den andre siden av Bjørvika og derfor for langt unna til å kunne være et effektivt forsvar for handelsstedet Oslo.

BYBRANN • Etter en bybrann i 1567 anbefaler den daværende dansk-norske kongen Frederik II å bygge opp

Akershus festning hadde et festningsverk som kunne beskytte den nye byen som kong Christian IV ville legge inntil festningen.

igjen byen innunder festningen på Akersneset. Noe av begrunnelsen, ved siden av å være mer beskyttet geografisk, var også at nye oppfinnelser på våpensiden gjorde den tidligere beliggenheten ulykkelig og sårbar: Krigsindustrien hadde gjort store framskritt, mer langtrekkende kanoner og en sterke legering for jern hadde lagt grunnlaget for å skyte lengre og mer presist enn før med medbrakte kanoner. Den danske kongemakten besluttet derfor å bygge en ny by innunder Akershus festnings beskyttelse. Men byens borgere klarer å få endret beslutningen, og de får lov til å gjenreise sin gamle by på dens tidligere sted.

NY BYBRANN • Men da byen brant på ny i august 1624, tvinger Frederik IIIs sønn, kong Christian IV, igjennom sitt krav om at nå må byen bygges opp igjen innunder Akershus. Det blir dødsstøtet for den gamle middelalderbyen Oslo, og den «nye» byen får navn etter kongen, den blir kalt Christiania. Selv om borgerne helst ville bygge opp igjen byen på det tidligere stedet, var kong Christian IV fast bestemt på at det beste ville være å bygge en ny by inntil festningen på Akersneset.

Kong Christian hadde i sine planer for den nye byen og med sitt strategiske blikk sett mot det øvrige Europa

der nye moderne og godt befestede byer ble lagt inn under en festningsbeskyttelse. Den viljesterke kongen var derfor ikke mottakelig for Oslo-borgernes bønner og deputasjoner da han kom til Oslo i september i 1624, da hadde han allerede bestemt seg.

«HER SKAL BYEN LIGGE» • Det er neppe hold i dette utsagnet som blir tillagt kongen, men at det gjenspeiler en viljesterk monarks hensikt er utvilsomt. Han går selv rundt i dagene 27. og 28. september og ser til at byen blir etter hans ønske, og han følger intenst med på byens tilblivelse. Disse datoene blir siden regnet som Christianias «nasjonalrådager».

NY BYGGESIKK • Med erfaring i to tidligere bybranner som hadde lagt store deler av Oslo i grus, blir det for oppbyggingen av den nye byen innunder Akershus festnings murer bestemt at den nye byens bygninger skal være i mur eller «...mellan stokker muret på dansk manér». Denne bindingsverkmåten var en unorsk måte å bygge på, men en mer brannsikker måte å sette opp bygninger på.

Disse nye reglene for oppbygging av en by var nedfelt i en slags reguleringsplan på 18 punkter. Planen bryter radikalt med Oslos bosettingsmønster

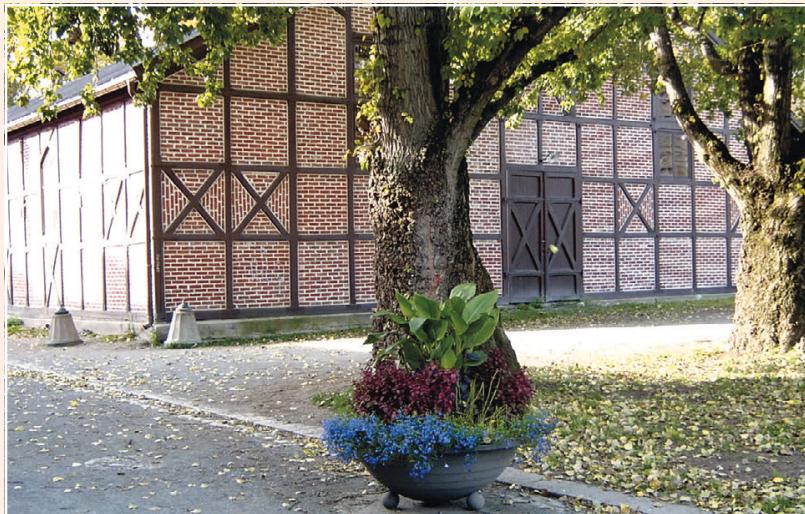

Oversiktsbilde over den nye bydelen med blant annet det nye vannspeilet og rester av Mariakirken.

som er nedarvet gjennom generasjoner og snur opp ned på det gamle Oslo. Etter gammel romersk skikk legges byens gater etter kompassrosen fordi både kongen og datidens bestemende personer tror at det gir den sunneste by. Alle gater blir rette, de skal være lette å skyte gjennom fra festningen hvis en fiende står i byen. Akershus' gamle middelalderborg skal etter planene bygges om til en moderne forsvarsfestning som kan motstå en langvarig beleiring. Dette synet skulle vise seg å slå til – for festningen har aldri vært inntatt i kamp.

GAMMELT HANDELSSTED

REESTABLERES • Det gamle handelsstedet på østsiden av Bjørvika gjenoppsto ikke før i våre dager når en ny bydel nå vokser fram der. Samtidig får den gamle middelalderbyen en ansiktsløftning i og med at den delvis gjenskapes med det gamle vannspeilet og nye aktiviteter i skyggen av de gamle byruiner. Den gamle byen med blant annet rester av Mariakirken blir restaurert, og det nye vannspeilet får samme høyde som sjøen hadde for mer enn ett tusen år siden.

Den nye byggemåten etter dansk mønster – med murverk mellom stokker. Byggemåten ble retningsgivende for en ny måte å sette opp bygninger på.

Det nye vakre 1600-talls Christiania torv der bratte tak og glaserte takstein skulle hindre glør i å bli liggende på takene ved en eventuell bybrann.

Lavendelåker, Frankrike.

Foto: Kristin Aksnes.

ALT FRA ETT STED

Totalleverandør for tannteknikk

Scanmarkkørsel

Individuelle zirkoniadistanser

Titanbaseret elokserte

Dette pasientkasus ble fremstilt med høykvalitets Zirkonzahnprodukter

*Alle komponentene som inngår i denne implantatstøttede overkjevebroen av Prettau® er produsert fra eller med produkter fra Zirkonzahn.
Implantatbroen har individuelle zirkoniadistanser på elokserte titanbaser.*

Kjend bilethoggar var også tannlege

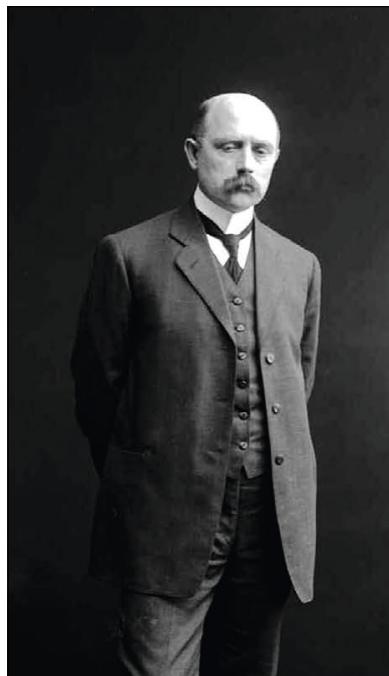
Av tannlege Johnny Grøthe

Nest etter Gustav Vigeland er Gunnar Karelius Utsond den mest kjende bilethoggaren Norge har fostra. Hans mest kjende verk er *Helperd* som står i Ekebergskråningen utanfor den vakre og monumentale bygningen som først hyste Sjømannsskolen, no held Kongshavn videregående skole hus der. Mindre kjent er det at Gunnar Utsond også var tannlege.

Gunnar Karelius var fødd på Nordgarden i Kviteseid i Telemark i 1864, familien kjøpte ein plass kalla Utsond, og dei tok dette namnet. Han byrja tidleg med treskjæring og som 17-åring vart han elev ved Den Kgl. Tegneskole i Kristiania og utdanna seg samstundes til tannlege. Frå 1887 praktiserte han ei kort tid som tannlege i Larvik og i Kviteseid, men i 1889 bestemde han seg for å satse på bilethoggarkunsten og reiste

til København. Utsond debuterte i 1894 med skulpturen *Gutt som spiker*. Hans første store verk, som han modellerte heime i Kviteseid og som vart synt fram i Kristiania i 1897, var ei fire meter høg og tre meter brei gruppe: *Og havet ga sine døde tilbake*, det er ein apokalyptisk visjon der sju menneske dukkar opp frå havet for å svara for sine gjerningar i livet, Utsond henta motivet frå ei domedagskildring i Johannes' openberringar.

I 1897 reiste Utsond til Paris med eit tre-års stipend. Her byrja han på sitt andre store verk, *Helperd*. Det er hans mest kjende verk og står i Ekebergskråningen i Oslo. Både dette og *Og havet ga sine døde tilbake* vart – saman med tre andre verk – synte fram på verdsutstillinga i Paris i 1900, der Utsond fekk gullmedalje for *Helperd*. Men Utsond hadde ikkje råd til å få

Gunnar Utsond i 1913.
Foto: L. Szacinski / Oslo Museum

verka frakta heim til Norge, dei vart ståande i Paris utan tilsyn. Kunstnaren og forfattaren Christian Krohg tok då initiativ til ei innsamling av pengar for å få redda *Helperd* og fekk sendt denne skulpturen til Kristiania, der vart verket ståande demontert i fleire bitar i eit skur utanfor Nasjonalgalleriet i fleire år, men verket vart i 1909 henta fram og stilt ut med stor suksess. *Helperd* vart seinare støypt i bronse og utstilt på Jubileumsutstillinga på Frogner i 1914 og vart ein stor attraksjon. Etter utstillinga vart skulpturen kjøpt av Oslo kommune og vart i 1921 plassert utanfor den dåværande Sjømannsskolen. *Helperd* er kalla eitt av hovudverka i europeisk symbolistisk skulptur.

BALDER OG Helperd • Motivet til *Helperd* er henta frå norrøn mytologi. Balder var son av Odin (farens yndlingsson) og Frigg, han var den vakraste og lysaste av alle æsene, og alle i Asgard ovundra han. Han budde i Breidablikk, og han var den visaste, den mest veltalande og mildaste av æsene. Den kvitaste av alle blomar, balderbrå, har fått namnet sitt etter Balders kvite augnebryn.

Utsond laga fleire groteske figurar.

Men Balder hadde vondre draumar om at livet hans var truga. Dette fekk Frigg til å krevja lovnad av alt og alle at dei ikkje ville skade sonen hennar, Balder. Etter dette mormorao æsene seg med å kaste ymse ting mot Balder, men han var usårbar. Men den vondre jotnen Loke fekk fritta ut at det var ein ting som Frigg ikkje hadde teke lovnad av, den vesle og veike mistelsteinen. Loke fekk narra Hod, den blinde broren til Balder, til å kaste ei pil han hadde laga av misteltein, mot Balder. Loke sikta inn pila, og ho gjekk rett gjennom Balder slik at han døydde. Alle vart forstøkte, og Nanna, kona til Balder, vart så frå seg av sorg at ho døydde på flekken. Både Balder og Nanna, og også hesten til Balder, vart borne ombord til bålferd på Balders store skip, Ringhorne. Dei som fall i strid, kom til Valhall, men Balder og Nanna måtte dra til Helheim, der Hel, syster til Loke, rådde. Etter Hel har me fått namnet helvete.

Helferd syner Balder og kona hans, Nanna, på helhesten på veg til dødsriket Helheim. Skulpturen syner ein mann og ei kvinne, både nakne, sitjande på ein hest i vilt sprang mot avgrunnen. Kvinna klamrar seg i redsle til mannen som held vernande om henne. Det som fangar auget, er den meiste-

leg utforma hesten som heng fritt frå ein stor steinblokk mot sida. Dette gjer at det ser ut som hesten sviv forbi steinblokken.

OMDISKUTERT • Utsund vart tidleg omdiskutert fordi han vart skulda for å nytta seg av avstøyningar av levande modell og for å plagiera andre kunstnarar. Avstøyningar av levande modell hadde alt vore mykje nytta i andre land, og Utsund fekk både medhald og motbør. Han vart likevel ein populær kunstnar og fekk i 1909, då Statens Kunstakademie vart oppretta, stilling som professor i skulptur, ei stilling han hadde fram til 1921. Christian Krohg var også professor ved Kunstakademiet.

Utsund laga to utkast til Eidsvollsmonument, på det eine står Harald Hårfagre på toppen av ei soyle med eidsvollmennene samla i ein ring rundt og eit vassbasseng med fabeldyr. Det andre, kalla *Frihetshymnen*, var meir originalt og syner, i likskap med Viglands monolitt i Frognerparken, nakne menneske oppover ei soyle. På toppen sit Fossegrimmen og spelar friedomshymnen. Han laga også eit utkast til kvalfangsmonument i Sandefjord, det kalla han *Sydpolkalotten* og syner ein frontfigur framanfor eit vassbasseng med figurgrupper og dyr. I 1930-åra laga Utsund fleire groteske, men originale figurar av menneskeøgler og kentaurar.

Utsund har laga portrettstatuar av Johan Sebastian Welhaven – den står på Briskeby i Oslo, av Sam Eyde, Aasmund Olavsson Vinje og Viggo Ullmann. Eit velforma utkast til statue av Camilla Collett med armane i kross rakk dverre ikkje til topps i tevlinga, der gjekk Gustav Vigeland sigrande ut.

Etter at han slutta som professor ved Kunstakademiet, flytta Utsund attende til Kviteseid, der han og kona Gunhild Øyan fleire år føreåt hadde kjøpt den gamle garden Neset der Utsund let byggja eit atelier på toppen med vidt utsyn over den vakre telemarksnaturen. I Utsondhallen i Kviteseid Bygdetun er mange av hans arbeid, skisser og

Utsund modellerer portrettbysten av Ole Wigger.
Foto: Odd Bryn.

utkast samla. Gunnar Utsund døyde i 1950.

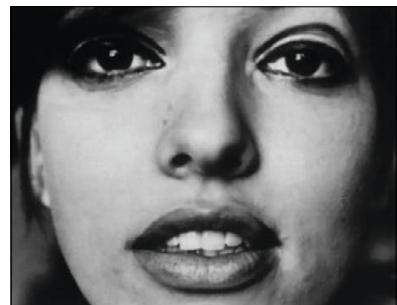
Helferd i Ekebergskråningen i Oslo.
Foto: Line Grøthe 2014

Den gamle garden Neset i Kviteseid kjøpte Gunnar Utsund og kona Gunhild Øyan i 1907.

Suzannes lateral

Novelle av tannlege Per Neverlien

FORSIDEN AV BOKA «KRUKE».
GYLDENDAL FORLAG.

«Har du sett tannstillingen hennes? Tannen som stikker frem?» spurte Brit Maria.

«Til hvem?» sa Sigurd. Litt forvirret.
Tankene hans hadde vært andre steder.

«Til hvem? Er du aldeles blind? Jeg håper ved Gud at Kristine ikke får slik tannstilling,» sa Brit Maria, «jeg synes der er tendenser.»

«Jeg er visst ikke riktig med,» sa Sigurd. Det var noe likegyldig overtonen.

«Ja, men Herre Gud, du er da tannlege!» utbrøt Brit Maria, «du legger da vel merke til en forkørplet tannstilling?!»

Det ante Sigurd hva hun snakket om.

«Jeg var kanskje mer opptatt av temaet enn av utseende,» sa han omsider og pekte på TV-skjermen.

«Jaja,» sa Brit Maria snurt, «teoretisk sex har visst alltid opptatt deg.»

Det ble stille. Brit Maria reiste seg og slo av TV-en. Han glippet med øynene og munnen var halvåpen.

«Men jeg synes,» sa hun fra døråpningen og syntes han var gammelmannsekkel i ansiktet, «at du skulle være mer opptatt av at Kristine får tennene på linje! Du tror kanskje ikke det er så viktig, du, men der tar du faktisk, og det gjør du oftere og oftere, dersom du vil vite det, men der tar du faktisk feil!»

Et sted langt inne i hodet registrerte Sigurd ordene hennes, og visste, uten at det gjorde ham noe, at hun hadde rett. Det var bare det at han hele livet hadde sett på en skjev tann som en naturlig variant i mangfoldet. Når engstelige mødre eller fedre hadde kommet med sine små og lurt på en

skjев tann, en liten spalte, en emaljflekk ... I korthet: Sigurd hadde aldri helt forstått at disse variantene skulle være av belastende, ja ødeleggende, betydning for de unges – og for så vidt foreldrenes – velferd og utvikling. Og i sitt aldrende hode var det intet annet enn forundring til det han anså som det moderne menneskets fjoller. Hans meget yngre kone var atskillig mer oppdatert på mulige psykososiale komplikasjoner.

Kristine fikk ikke sove. Hun tente nattbordlampen. Hun tok frem det lille speilet fra nattbordskuffen. Hun vrengete overleppen oppover og holdt den der med langemann på venstre hånd.

«Jeg synes Suzannes lateral gjør ansiktet spennende,» hadde pappa sagt, trengt opp i et hjørne. Kristine gjentok og gjentok ordene.

«Lateral og lateral ... kan du ikke snakke som vanlige folk!? Jeg synes den skjeve sidetannen gjør smilet forferdelig stygt,» hadde mamma sagt.
«Aldeles ødeleggende!«

Kristine gjentok og gjentok ordene mens hun holdt speilet og stirret på den hvite tannrekken. Så vred hun litt på speilet og så på øynene sine. De hadde en dyp blå farge, og det hvite var – hva var det? Hun bestemte seg for antikkhvitt. Klar antikkhvitt! Det var bare den forovervrenge venstre sidetannen! I et vondt øyeblikk hadde en av guttene i klassen sagt at den som skulle kysse Kristine, måtte polstre lepene sine. Kristine husket godt hvem som hadde sagt det, Anton, og det var nettopp det at det var Anton som hadde sagt det som hadde gjort så forferdelig vondt.

Skoletannlegen var av den nye generasjonen som brukte fornavn på både seg selv og andre. Ettersom Sigurd hadde besluttet at Kristine skulle delta i det offentliges tannpleieprogram, for i det minste å vise solidaritet med disse uselvstendige menneskene (som Sigurd kalte offentlig ansatte tannleger), besluttet Brit Maria å spørre skoletannlegen til råds. Det vil si: hun ville ha hennes avgjørelse i favør av sin egen.

«Hei, Kristine,» innledet tannlegen, i dag i rosa bekledning, «jeg heter Silje. Jeg hører du har en vridd tann ved siden av fortannen. Plager det deg?»

Kristine vred på hodet og så på sin mor, som nikket iherdig.

«Eller plager det Britt Maria mest?» fortalte Silie.

«Det er Brit – Brit Maria, ikke Britt,»
sa Brit Maria.

Det ble stålstreng og omsider en glimrende rettbuet tannrekke. «Som en sandstrand i ytre Lofoten,» sa reguleringsstannlegen, han hadde vært på rorbuferie. Kristine hadde utviklet et tungsindig forhold til sin pappa. På mange måter hadde hun alltid forstått hva han mente når han unnlott å snakke om den skjeve sidetannen. Men hun hadde også forstått sin mamma, eller sin mammas ønske om det vellykkede. Men hun fikk et tungsindig forhold til sin mamma også. Og av en eller annen grunn, som hun ikke klarte å finne dypere ned i, kom hun med årene til å hate henne! Av pur

ondskapsfullhet pleide hun, etter at stålstrengen og fester var fjernet, å smile sitt bredeste smil direkte mot mamma, og si: «Tenner betyr alt i livet. Ikke sant, mamma?» Hun kunne si «unnskyld» like etterpå, men hun mente det ikke, og verre enda, hun visste at mamma ikke brydde seg.

Hvis pappa var i nærheten, kunne han, aldeles stillferdig, for eksempel, si at reguleringstannlegen hadde gjort en fin jobb. Da så Kristine på sin pappa og syntes han var dum.

År senere, da Kristine satt på soren-skriverkontoret og allerede så de første grå hårene skyve seg inn blant det mørke, og mamma og pappa hadde gått fra hverandre og pappa for lengst var pensjonist, spurte Kristine pappa

om hvorfor han ikke hadde stått på sitt og latt henne beholde den skjeve sidetannen. Hun hadde invitert pappa til middag i den vesle leiligheten sin.

Samtidig som pappa løftet blikket i fortvilelse over hva han skulle svare, så han fotografiet, hengt midt på veggen, av Suzanne Brøgger, et utklipp fra Dagbladets lørdagsnummer. Det var som om han et øyeblikk satt i stuen og så på TV sammen med Brit Maria.

«Jeg tror jeg kanskje forstår hva du mener,» sa han.

Kristine kysset tuppen på pekefingeren sin og plasserte den samme tuppen, tvers over bordet, på kinnet til sin pappa: «Det er så meget som gjør valg vanskelige,» sa hun stille, «og det meste kan aldri gjøres om.» Hun smilte

forsiktig, og så på farens furete ansikt, de trette øynene og de slitte restene av fargeløst hår.

Pappa så sin datter inn i øynene, og merket på samme tid de tette, små rynkene rundt disse øynene, som han alltid hadde vært så glad i, og rundt leppene, som var så alt for rødt sminket.

«Du er fortsatt for ung til å la erindringene bestemme over livet ditt,» sa pappa stille. Så kysset han pekefinger-tuppen sin og førte den bort på kinnet til Kristine.

Begge visste at det var en vemodig vennlighet, at alt sammen, dagene og årene, hadde vært så meget øyeblikke-ligere enn de kunne fatte. Men hun smilte med øynene mot sin gamle far, som bøyde hodet og begynte å spise.

- Vi vokser gjennom løftene vi holder -

- Non Noble/Uedelt metall
- Noble/Edelt metall
- IPS e.max

650,- pr. ledd
970,- pr. ledd
990,- pr. ledd

- Zirconium
- Valplast

1200,- pr. ledd
1350,-

- Dokumentasjon på metallegeringer følger på hvert arbeide -

www.reholt.no

Birte paradisøy

Tannlege Birte Nydal (57) har sin egen paradisøy utenfor Bergen, med fantastiske påfugler, kashmirgeiter, villsau og mye annet.

Jeg trives svært godt i jobben min som tannlege. Men etter 33 år og mye jobbing, er ikke helsen min så god lengre. Jeg arbeider redusert stilling som tannlege og kanaliserer resten av energien over til mitt småbruk på Straumsøy.

Birte Nydal bor i Bergen og driver tannlegepraksis i sentrum av vestlandets hovedstad, med vekt på estetisk tannpleie og hjelp til pasienter med odontofobi – i et rødt, verneverdig hus i Marken.

For å komme til sitt paradis, kjører hun en times tid fra Bergen sentrum i bil. Øya har ingen fastlandsforbindelse. Derfor må hun kjøre båt over den strie kjerringstraumen ved Lindåsslusen for å komme til øya, en mildt sagt krevende tur i dårlig vær, spesielt om vinteren.

Minnene fra livet på øya er gode, helt siden hun var liten jente.

– Jeg elsker livet på Straumsøy, øya er et paradis, den har betydd utrolig mye for meg, sier hun.

BJELLEKLANG • Birte Nydal tok over de gamle husene på øya allerede i 1987 – og det var i det hvite Nordhordalandshuset hennes farmor og ni søsken ble født. Faren til hennes farmor arbeidet som rallar, og var med og bygde Bergensbanen, han lagde også de fantastiske murene på øya.

Året 2007 ble et vendepunkt for Birte Nydal, ved en tilfeldighet.

Birte Nydal stortrives sammen med dyrene sine, her i geitefjøset på Straumsøy.

– Da jeg kom til Straumsøy en dag for å plukke solbær, hørte jeg en bjelle i hagen. Plutselig fikk jeg øye på en villsau. Den var fin, syntes Birte og reiste tilbake til Bergen igjen. Neste lørdag skulle hun plukke mer solbær. Og da hadde villsauen fått et lam. Du verden!

– Vi døpte sauven Oline, etter navnet på den første kvinnen som bodde på øya – min oldemor.

– Villsauen Oline har gitt meg mange fine lam opp gjennom årene.

Birte tenkte som så, at det hadde vært fint å få noen flere dyr som kunne rydde gress og kulturlandskapet på øya – ved å beite der. Året etter kjøpte hun fire villsauer og en vær. Dermed var hun i gang som småbruker. Da hun skaffet seg kashmirgeiter ble det enda finere på øya. Med dyr på fritt beite, blir det åpent landskap, og hun slipper å bruke gressklipper.

SADDAM • En dag kom Birte Nydal i kontakt med noen som hadde en forferdelig kranglete og bråkete påfuglhanne, der de bodde på fastlandet. Påfuglen var kjempesint og ertet barna i nabolaget, så ille var det at den fikk navnet «Saddam», etter diktatoren som styrt Irak.

– Jeg fikk spørsmål om å ta over fuglen Saddam og påfuglhunnen. Jeg sa ja, og tenkte at Saddam ville bli snill hvis den kunne få lov til å gå fritt på øya mi.

Da jeg løp over øya, og drev med intervalltrenings, løp den etter meg hele tiden, den greide nesten å holde følge. Verre var det at Saddam rafset meg på lårne, det var forferdelig vondt. Jeg syntes Saddam var skummel, sier Birte Nydal.

Derfor tok hun livet av påfuglen og serverte den til middag til sine tannlegevenninner da de var på klubbtur hos

Her er Nordhordalandshuset og kårstua på småbruket til Birte Nydal.

henne for et par år siden. Fjærene ga hun bort til noen jaktkamerater som lagde fluer til fisking.

Senere skaffet hun en ny påfugl-hanne på Straumsøy. Den gir selvfolgelig lyd fra seg.

– Klokka 04.15 om morgen-en begynner den å hyle, og slik er det fra mars til juli. Den skriker så høyt at det høres over til fastlandet.

Når hun våkner av det fryktelige vrælet til påfuglen grytidlig om morgenen, setter hun på seg øreklokkene med musikk. På den måten får hun sove igjen.

– Påfuglhannen er så vakker, med sine fargerike fjær, at jeg vil ikke kvitte meg med den, sier Birte Nydal.

«Enka» etter Saddam har gitt henne mange fine påfuglunger, slik at hun nå har til sammen syv påfugler på øya.

Fantastiske påfugler går fritt omkring på Straumsøy.

DYRENE OG SMÅBRUKET • Birte Nydal arvet den 120 mål store øya Straumsøy i Lindås kommune, et sted hvor hun har bygd opp sitt småbruk sammen med sin mann. Men det er for det meste hun som jobber på småbruket. En hobby. Perfekt. På småbruket har hun et Nordhordalandshus, et kå-

hus og et nytt geitefjøs. Strøm er innlagt. Foringsautomater har hun også. Til og med naustet er restaurert.

– Nå har vi ni vinterforede villsauer, ni ekstra vakre kashmirgeiter som ikke er melkegeiter, men ullgeiter. Ulla kommer om vinteren, jeg har ikke spunnet noe av den fantastisk fine ulla

Her er det mye god mat på fatene, alt sammen fra dyrene og fuglene til Birte Nydal på Straumsøy. Fra venstre og rundt bordet: Lammefilet, geitefilet og geitecarré på en stor hvit tallerken, flådd fasan og fasan med fjær klar til flåing, grønne fasanegg og geiteconfit. I midten ser vi små vaktelegg og geitepølse.

ennå, kanskje begynner jeg med det når jeg blir pensjonist?

– Vi har gjess, – to hunner og en hanne – gasse. Og åtte vaktler i bur, disse verper egg hver dag. Vi har også moskusender, to hunner og en gasse.

– 70 pekingender stod på tunet og skrek etter mat samtidig i fjor sommer. Et forferdelig leven. Vrælingen fra påfuglene var til sammenligning en fornøyelse.

De fleste pekingendene måtte bøte med livet, slik at hun nå kun har 12 pekingender.

Dyrelivet der ute på øya er – som ellers i naturen – brutal t enkelte ganger.

– Vi hadde 15 kaniner som hoppet rundt, et fornøyelig syn. Men kaninflokken ble mindre og mindre, og plutselig en dag var alle kaninene borte. Kaninene mine ble spist opp av måren!

Jeger Birte Nydal satte ut felle. Dermed fanget hun måren.

TOPP MAT • Maten fra dyrene og fuglene på Straumsøy er topp. Ferskt. Smakfullt. Delikatesser. Her er noe som kan stå på menyen: Geitekarre,

påfuglgryte, vaktelegg og fasanegg, geitefilet og geitepølse.

Hun fisker torsk og hyse, krabber står også på menyen enkelte dager. Men poteter og grønnsaker kan hun ikke dyrke, så lenge de ville dyrene går omkring og forsyner seg av alle slags vekster på øya.

KJENT MED DYRENE • – Når jeg kommer med båten, går i land og roper ho-ho-ho til villsauene mine, så løper de mot foringsstasjonen, fordi de skjønner at jeg kommer med mat til dem.

Villsauene til Birte er nærmest blitt tamme.

– Sauen som leder villsauflokken vil ikke ha mat, om jeg ikke gir den direkte fra min egen hånd, ler Birte.

Dum som en sau, heter det i et ordtak.

– Nei, sauen er ikke så dum som den ser ut som. En av villsauene mine kom opp på terrassen og breket. Jeg kunne ikke forstå hvorfor den gjikk dit, for sauene pleide aldri å være på terrassen. Dette var midt i lamminga om våren.

Og sauene løp for seg selv. Rådløs. Så tok vi båten og kjørte langs øya, og

hørte forsiktig breking mellom noen steiner. Der lå et nyfødt lam som hadde satt seg fast mellom steinene. Dette var lammet til sauens som hadde vært på terrassen for å be oss om hjelp til å få det løs. Vi reddet lammet.

Påfuglhannen oppførte seg også litt merkelig.

– En dag i juli kom påfuglhannen på terrassen og la seg med hodet under vingen. Vi trodde den var angrepet av ørn. Og slik lå den i et par dager. Så kviknet den til. Det viste seg at dette gjentok seg på samme tid året etterpå. Påfuglen var ikke skadet, jeg tror det bare var en depresjon etter at den mistet fjærne.

– Nå har jeg lært at påfuglhannen «stilker» fjærne på halen hver juli måned og at det går til februar neste år før de vokser ut igjen.

JEGEREN • På en vegg i et av husene hennes henger en lang rekke hjortehoder.

– Jeg har skutt alle dyrene, sier Birte Nydal stolt. Hun er en ivrig jeger, og driver med jaktsportskyting, en interesse som kom ved at hun konkurrerte som skiskyter i mange år i sin ungdom.

Birte Nydal har en datter som er tannlege og en sønn som er lege. Hennes datter fikk en baby i 2014.

– Hvordan er fremtidsutsiktene som småbruker på Straumsøy?

– Drømmen min er at jeg som pensjonist kan være mye på Straumsøy. Der kan jeg ta imot barnebarna som kommer på besøk. Jeg kan lære dem å bli kjent med dyrene, plukke ferske egg, fiske og nyte livet i pakt med naturen, akkurat slik jeg gjør nå, sier tannlege og småbruker Birte Nydal.

Harald Vingesgaard

PRAKSISEIERFORENINGEN SPA

ÅRSMØTE

11. - 12. SEPTEMBER 2015

RADISSON BLU SCANDINAVIA

OSLO

HVORDAN STYRE TIMEBOKEN I FREMTIDEN?

Norges fremste trendforsker Ole Petter Nyhaug og Oculos som spesialiserer seg på kundelojalitet og utvikling av kunderelasjoner, vil stille til debatt for å snakke om hva som kan påvirke din timebok når pasientene ikke møter til timene, utsetter recall og ikke er like lojale lenger. På dette årsmøte vil vi diskutere hvordan vi kan påvirke fremtidens pasienter!

OCULOS
Enabler of digital marketing

'ATTRISJON OG TRYGDREFUSJON'
HARALD GJENGEDAL

'BRUTALISERING AV
TANNLEGEVERDEN'
TONE GALAASEN

VI VIL OGSÅ FÅ HØRE:

'KJØP OG SALG AV PRAKSIS,
ASSISTENTAVTALER OG
PRAKSISØKONOMI'
STEN PETERS

'TANNLEGESTATISTIKKEN'
SVEND HOLUM

'FREMTIDENS
TANNHELSETJENESTE'
JOSTEIN GRYTTEN

MELD DEG PÅ INNEN 15.AUGUST. 2015
PÅMELDING: WWW.PRAKSISEIER.NO

FESTMIDDAG

ETTERUTDANNING

På Holmenkollen Restaurant
www.holmenkollenrestaurant.no

Kurset teller 8 timer i NTF's
etterutdanningssystem

 Praksiseier
foreningen spa

Thorbjørnsen opplevde dramatikken på havet:

En reise blant sjørøvere, tyfon og i krig

Svein R. Thorbjørnsen (72) seilte på de syv hav, verden rundt på tankskip. En fantastisk reise. Men det var også mye dramatikk, skipet ble angrepet av sjørøvere og havnet midt i Vietnam-krigen!

Vi møter den pensjonerte tannlegen Thorbjørnsen i Lillehammer, hvor han arbeidet helt fram til i fjor.

– Jeg var eventyrlysten og heldig som fikk muligheten til å bli skips-tannlege i min ungdom. Kona Ingunn ble med som assistent. Vi mønstret på MT Anco Swift i Sandefjord en høstdag i 1970, minnes han.

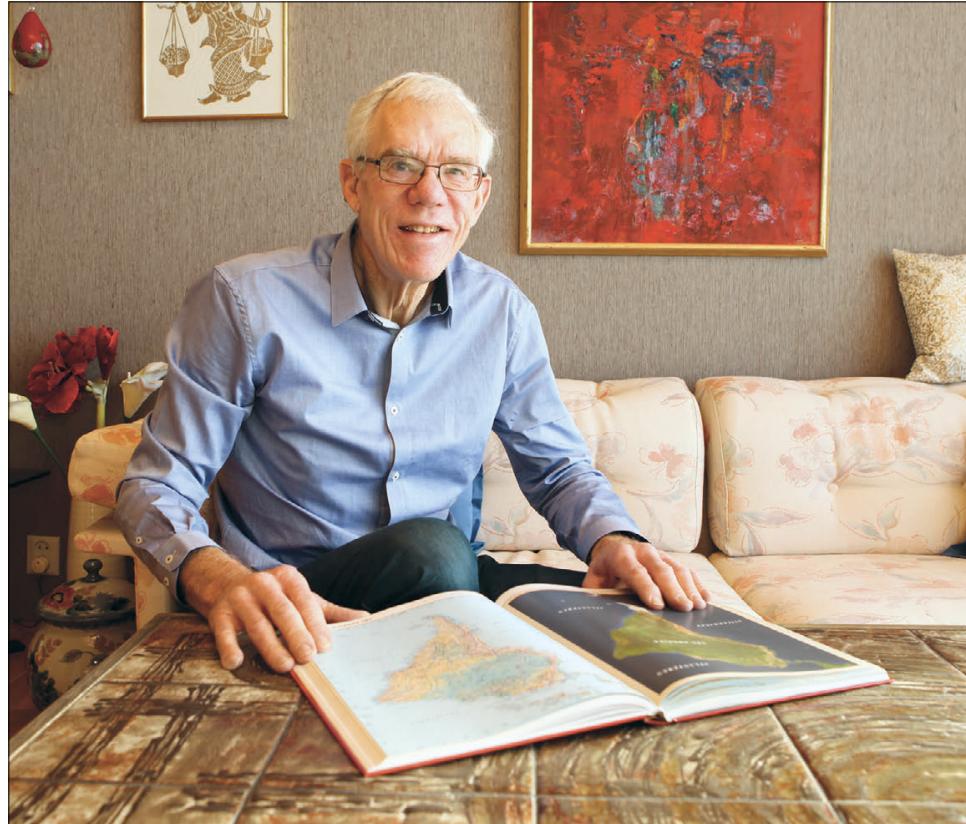
Skipet var på 20.000 tonn – tyve tusen tonn – og de fraktet blant annet spesialforedlet, raffinert olje fra USA til kunder over hele verden.

– Vi hadde syv store trekasser med tannlegeutstyr fra det amerikanske militæret. Tannlegestolen ble boltet fast i gulvet og boremotoren på veggen, i sykelugaren som vi brukte som tannlegekontor.

– Det var snortrekk den gang. Utstyret måtte barduneret – med tau – slik at det beveget seg minst mulig ute på sjøen. Thorbjørnsen brukte en smart teknikk for å jobbe da det var mye sjøgang.

– Jeg «låste» beina til stolen og sto mens jeg arbeidet. Jeg og pasientene fulgte bevegelsene til båten sammen. En sikker måte å arbeide på. Slik kunne jeg arbeide i temmelig kraftig sjø, sier Thorbjørnsen.

Ingen ble sjøsyke, verken tannlegen, assisten eller pasientene. Og det oppstod ingen uhell under behandlingene i tannlege-lugaren.

Svein R. Thorbjørnsen minnes sin jordomseiling som skipstannlege, hjemme i stua med sitt atlas.

DÅRLIG TANNHELSE • 1970-tallet var en tid med norsk mannskap på norske skip. Rundt 35 mann arbeidet på båten. Men tannhelsen til mannskapet var dårlig, de hadde svært mye karies.

– Jeg gjorde for det meste konserverende behandling, med fyllinger og rotfyllinger. Jeg støpte selv helproteser om bord, men hadde ingen akrylpresse, derfor lånte jeg ei skruestikke i tømmerverkstedet. Det gikk greit.

Svein R. Thorbjørnsen lagde selv modeller til kroner og broer, som han sendte til Idungården Tannteknikk i Trondheim når han kom til havn. I en

senere anløphavn mottok han ferdige kroner og broer til sine pasienter.

– Det eneste jeg savnet om bord var et røntgenapparat, men det løste seg ved at vi gikk til en lokal tannlege når vi kom til havn.

Tannleggen utførte også små kiruriske inngrep, som rotspissamputasjon og fjerning av visdomstennener.

Mannskapet var tilfreds med å ha en tannlege om bord, spesielt fordi mange av dem hadde stort behandlingsbehov.

– Mannskapet sa at tannbehandling var det beste velferdstiltaket de kunne få ombord, minnes Thorbjørnsen.

Bildet viser Svein Thorbjørnsen mens han arbeidet om bord på skipet i «tannlegelugaren», med kona som assistent. Foto: privat

Flere av karene kunne endelig tygge ordentlig igjen og smile bredt, etter behandlingen hos Thorbjørnsen.

VIETNAMKRIGEN • Svein R. Thorbjørnsen hadde fine, rolige arbeidsda-

ger inne på tannlegelugaren. Men i løpet av året ute på sjøen, fikk han oppleve mer enn nok dramatikk. Verst var det da tankskipet skulle inn til Saigon (Ho Chi Minh-byen) i Vietnam for

å levere olje til amerikanske styrker, midt under Vietnam-krigen!

– Da vi lå til kai i havna ved Saigon, kastet amerikanerne håndgranater rundt skipet hele natten for å hindre at vi ble sabotert av vietnamesiske dykkere, som ville feste klebeminer under skipet, minnes Svein R. Thorbjørnsen.

– I Sør-Kinahavet ble vi beordret til Saigon for å losse. At vi skulle bli øyenvitner til amerikanernes Vietnam-krig, var vi helt uforberedt på. Men vi måtte følge båtens reiseplan.

SJØRØVERE • Ut på det åpne hav igjen. Og da de kom til Malakkastredet, ble det mer dramatikk. Thorbjørnsen og kona var ute på dekk, foran på det store skipet, og spaserte en tur i måneskinnet.

Plutselig ble de sterke lyskasterne slått på. Hva skjer? I ly av mørket forsøkte sjørøvere i mørklagte småbåter å borde skipet. Thorbjørnsen og kona søkte sikkerhet.

– Heldigvis ble røverne tidsnok oppdaget av mannskapet på broen. Med båtens kraftige brannslanger ble sjørøverne forhindret fra å ta seg helt opp på dekket. De ble spylt tilbake i båtene sine, sier Thorbjørnsen.

Kirurgiklinikken
tann - kjeve - ansiktskirurgi

Sertifisert etter
ISO 9001:2008
standarden

www.kirurgiklinikken.no
tlf 23 36 80 00, post@kirurgiklinikken.nhh.no

Alt innen oral og kjevekirurgi. Implantatprotetikk

Tannlege
Bent Gerner
spesialist i protetikk

Tannlege
Kjetil Misje
spesialist i oral kirurgi

Tannlege
Eva Gustumhaugen Flo
Spesialist i protetikk

Lege & tannlege
Helge Risheim
spesialist i oral kirurgi,
maxillofacial kirurgi,
og plastikkirurgi

God sommer! Åpent hele sommeren

MYE FRITID • I løpet av året ute på sjøen med tankbåt, hadde Thorbjørnsen mye fritid, spesielt når båtene lå i havn. Mannskapet hadde det travelt i havn, men tannlegen kunne være turist. Han og kona fikk oppleve en rekke kjente byer rundt omkring på alle kontinenter.

I New Orleans leide de bil og fikk en fantastisk to ukers tur i Texas. De opplevde ørken i blomstring! Og Big Bend National Park. De besøkte også Norse, en liten norsk bosetting i Texas. I Rio de Janeiro i Brasil var de på en uforeglemmelig tur til den gigantiske fotballbanen Maracana Stadion, som den gang kunne romme 200.000 tilskuere.

– Mye øredøvende «sambamusikk» innledet forestillingen. Men kampen ble avlyst midtveis på grunn av ekstrem nedbør. Vannmassene fylte stadion og vannet flommet nedover gatene. I sin ville ferd tok flomvannet med seg parkerte biler og tårnet bilene opp i hauger som skapte kaos.

TYFON • – På vei over Stillehavet mot Manila hadde vi en Tyfon etter oss. Ty-

fonen beveget seg med 15 knop, og vi gjorde samme hastighet. Tyfonen skulle vise seg å bli den verste som hadde rammet Filippinene på 88 år. Kaptein valgte av sikkerhetsmessige grunner å kaste loss fra Manila Bay og møte tyfonen i rom sjø.

Uværet ble verre og verre jo lengre til havs vi kom. Regn, tåke og vind i orkan styrke fikk fråden til å stå om baugen. Tåkeluren ulte uavbrutt. Tonnenvis av saltvann skylte over dekk og gjemte det. Vi følte vi var mer under enn over vann! Uværet ga seg omsider. Ingen ble skadet, heller ikke skipet. Men i Manila var ødeleggelsene enorme etter tyfonens herjinger.

– Da det var styggvær og stampesjø mens vi seilte, kunne jeg ikke arbeide. Jeg fikk god tid til å lese bøker. Spesielt interessant var ishavslitteratur, sier Thorbjørnsen, som senere skulle få oppleve stedene han leste om.

NYTT EVENTYR • Han og kona mønstret til slutt av i Egypt i Rødehavet etter et års seilas. I løpet av året på sjøen, seilte han og kona på fem forskjellige skip. Mannskapet på alle skipene ble ferdig behandlet.

– Etter et eventyrlig år, jorden rundt, ble vi rike på opplevelser, men fikk ubetydelig økonomisk vinning. OverSKUDDET dekket kun innkjøp av Polare dunjakker og dunbukser til begge to til bruk på Svalbard.

Svein R. Thorbjørnsen hadde fått jobb som verkstannlege i Store Norske Spitsbergen Kulkompani (SNSK), og kona Ingunn som tannlegesekretær, med tiltredelse i Longyearbyen høsten 1971.

– Vi reiste fra det ene eventyret til det andre, sier Thorbjørnsen.

På Svalbard hadde tannlegen ansvar for tannhelsen til hele befolkningen, fra førskolebarn til de voksne innbyggerne. Tannhelsen til folk flest var omtrent som hos mannskapet til sjøs. Det ble mye arbeid.

LIVET • Svalbard glemmer han og kona aldri.

– De tre årene vi hadde på Svalbard, er de beste årene i våre liv, sier han.

Da Thorbjørnsen kom dit, var det ennå ikke bygd flyplass på Svalbard. Årets siste båt la fra kai i november for vinteren og neste båtanløp skjedde ikke før neste vår, midt i mai.

– Vi som bodde på Svalbard ble isolert fra familiene våre på fastlandet. Men til gjengjeld fikk vi mange nye venner, venner for livet, venner vi har god kontakt med den dag i dag, sier Thorbjørnsen.

– Det sosiale livet og samholdet var unikt i Longyearbyen på den tiden. Og Svalbards vakre natur, med sin spesielle fauna og flora, var midt i blinken for villmarksopplevelser for en evenyrlysten ung tannlege fra Oslo.

Han hadde også flysertifikat.

– Jeg leide et lite treseters småfly. Med dette fløy vi lavt over fjellene og betraktet den vakre naturen i fugleperspektiv. Noe av det flotteste man kan oppleve.

Etter tre opplevelsersrike og uforeglemelige år på Svalbard, flyttet Thorbjørnsen og kona til vintersportsbyen Lillehammer, hvor de stiftet familie. Og i Lillehammer har han vært privat praktiserende tannlege fram til han pensjonerte seg i fjor.

GLAD I Å REISE • De siste årene har Svein R. Thorbjørnsen og kona Ingunn reist i vesterled for å oppsøke spor etter våre Norrøne forfedre. Thorbjørnsen har vært mange ganger på Færøyene, Orknøyene, Hebridene, Skottland, Irland, Island og Grønland.

– Du opplevde et eventyr til sjøs, et eventyr på Svalbard, hva blir det neste?

– Jeg har en drøm om å oppleve Sagaens Vinland og nordspissen på Newfoundland på østkysten av Canada, stedet hvor Leiv Eiriksson bygde hus og overvintret for over tusen år siden, sier Svein R. Thorbjørnsen.

Tekst og foto: Harald Vingelsgaard

TannlegeGolfen

NM i golf for tannleger, ledsgjere og leverandører arrangeres i år på Tyrifjord Golfklubb 4. og 5. september.

NM på fredag fra kl. 10.00 og Opus Open lørdag samme tid.

Overnatting på Sundvollen Hotell med ettermiddagskurs Saga torsdag og bankett fredag 4. på kvelden.

De 20 første som melder seg på, vil spille gratis på TGK de siste 4 dagene før NM.

Les mer på www.tannlegegolf.no

Vi sees!

COLTENE®

SUNSTAR

SOFT-PICKS™

Med gummi-
børster av
ELASTOMER
for maksimal
plakkfjerning!

Prøv GUM® Soft-Picks i dag!

Sende mail til sigurd.drangsholt@se.sunstar.com,
få vareprøver sendt til din klinikk.

RENT & KOMFORTABELT mellan tennene!

- **Effektiv** og **behagelig** rengjøring mellom tennene
- Gummitipp av **Elastomer** for **maksimal plakkfjerning**
- Masserer tannkjøttet, øker blodsirkulasjonen og gir et **friskere tannkjøtt**

Sunstar | Tel 909 84154 | info.se@se.sunstar.com

Det morsomste er å delta

Tannlege Marianne Kveberg Guldahl har fullført 12 maraton på fem år. Men det er på fjellet hun opplever de helt store øyeblikkene.

Når Norwegian Geriatric Snowboard Club drar på tur, hender det guiden blir en smule skeptisk etter å ha sett fødselsdatoene til deltakerne, smiler Guldahl.

Hun var ferdig utdannet tannlege i 1984 fra Universitetet i Oslo, og har siden drevet tannklinikks på Jevnaker. Sammen med mannen, Harald, har hun stått snowboard i 15 år. Forutenturene med snowboardklubben, reiser de med jevne mellomrom til fjellrike områder som Lyngen og Sunnmøre for å stå på snøbrett. Eller splitboard. For fire år siden oppdaget de gleden ved denne hybridvarianten.

– Splitboard er et snowboard som kan deles i to. På vei opp mot toppen bruker vi de to delen som ski med feller, før vi monterer brettet sammen og står snowboard nedover igjen. Naturopplevelsene vi får ut av dette er helt rå, sier Guldahl.

Ekteparet er også aktive på langrennsski, og har flere ganger deltatt i Marcialonga, et 70 km langt skimaraton som arrangeres i de italienske alper.

– DELTAR FOR Å KOSE OSS • I 2013 løp Marianne Kveberg Guldahl Paris maraton på 3.47. Da hadde hun og mannen trent sammen i tre år.

– Vår debut var halvmaraton i Tromsø, før vi tok en hel i Berlin senere samme år. Siden har vi deltatt på mange halv- og helmaraton rundt om i verden. Vi har løpt både i New York og Venezia, men Berlin er favo-

ritten. Og ingen slår publikum langs løypa i Tromsø i midnattssol. Helt fantastisk, sier Guldahl.

De tar det ikke så tungt skulle de ha en dårlig dag i løypa, det er det sosiale som teller.

– Vi deltar for å kose oss. Det som er kult, er at vi reiser avgårde og gjør noe sammen. Vi slapper av etter løpet og tar et glass vin. Vi deltar ikke for å vinne, men for å ha det gøy, sier Guldahl.

Noen maratonløp har i seg selv høy sosial faktor; i Bordeaux og Medoc kan deltakerne vie seg til vinsmaking mens de sliter seg gjennom de 42,2 kilometerne. På Jamaica driver reggaemusikken deg fremover.

– Jamaika maraton vil jeg virkelig anbefale. Det er varmt, så løpet begynner allerede klokka fem om morgenen.

Det er reggaemusikk overalt og en utrolig stemning i løypa. Etter målgang, er det rett ut i sjøen for et velfortjent bad i krystallklart vann, sier Guldahl.

MANNEN ER ANSATT • For noen måneder siden ansatte hun sin egen mann som klinikkassistent. Som tidligere konsernsjef i et internasjonalt firma, var han lei av ukentlige turer til Europa og å måtte svare på mail til alle døgnets tider. Nå steriliserer han instrumenter, og tar røntgenbilder – og telefonen når den ringer.

– Han synes han har en deilig hverdag, og jeg har fått en som fikser regnskap og dataoppdateringer. Han må kurses litt, og vi holder nå på med Tannlegeforeningens TANK-kurs om hygiene og personvern. I tillegg har

han fått grundig opplæring av mor, sier Guldahl.

Mor har jobbet som sekretær ved klinikken de siste 28 årene, men ønsket å trappe ned litt nå som hun har fylt 82.

– Nå jobber hun bare et par formiddager i uka.

GJØR SOM DE VIL • De bestemmer arbeidstiden selv, en god ordning for den som liker utfordringer på fritiden. Guldahl anser seg som privilegert som får jobbe med mennesker. Hun har drevet klinikk på samme sted i 31 år, og har mange faste pasienter som hun setter stor pris på. Men når de låser kontordøren, er de ferdige for dagen.

– Vi jobber lange dager i uka, og tar ovale weekender for å gå i fjellet, løpe maraton eller finne på noe annet gøy. Ingen av barna bor hjemme lenger, så nå gjør vi akkurat som vi vil. En aktiv fritid er en livsstil som gjør deg fornøyd og glad. Det handler om trivsel og ikke prestasjoner, sier Guldahl.

I år skal de løpe maraton i Tromsø og Berlin for tredje gang, og de skal til Ankor Wat i Kambodsja og løpe halvmaraton mellom ruinene.

– Mestringsfølelsen etter å ha løpt et maraton er god, men det jeg liker aller best er å gå fjellturer. Det er det som gir den store naturopplevelsen, sier Guldahl.

Tekst: Tone Elise Eng Galåen,
foto: privat

Periodontist, imitator,
forfatter, fotballinteressert
over gjennomsnittet – og:

Helt Johan

Helt Johan, i betydningen helt seg selv. Hva ellers kan man klare å være? Ja, si det. Og det er mange som prøver på noe.

Johan Øiestad prøver også, og får det veldig godt til. På scenen. Ellers opplever vi at han ikke prøver på noen ting. Annet enn å si det som det er.

Vi møter ham i baren på Holmenkollen Park Hotel i mars 2015. Det er rett før festmiddag i forbindelse med NTFs holmenkollsymposium. Johan Øiestad sitter der og ser både spent og sjenert ut, i intervjuasjonen.

Han forteller at han var ferdig utdannet tannlege i 1984, og at han var spesialistutdannet innen periode i 1990. Og nå sitter han her og skal underholde under middagen for deltagerne på NTFs symposium i nettopp periodonti.

MANGE OPPDRAG • I den store bagen han har med seg ligger blant annet Nils Johan Eggens grønne boblejakke. Eller den er Johan Øiestad sin. Han bruker den når han er Eggen.

For neste like mye som han er tannlege og periodontist er han imitator, komiker og forfatter. Eller, det er tannlege han er og jobber som. Fire dager i uken. Torsdag må han ha fri for å hente seg inn. For så å si hver helg er han ute på oppdrag som imitator.

– Jeg har mellom 50 og 55 oppdrag i året. Fakturerer ut og får en liten årslønn av det. Akkurat i år har det vært litt mindre, faktisk. Jeg tror næringslivet sparer inn. Det gjør ingen ting. Jeg har tannlegejobben som basis, og trenger ikke noe mer. Jeg har noen venner

Johan Øiestad som (fra venstre): Åge Hareide, Kong Harald V, Tor Erling Staff og Nils Arne Eggen. Og midt bland dem står fra Øiestad, som Dolly Parton.

som er skuespillere, forresten. Det er slitsomt, forteller de. De er jo evige jobsøkere. Det slipper jeg.

FRA SUNNDALSØRA TIL TV2 • Johan Øiestad er fra Sunndalsøra. Et industrisamfunn som vokste fra fem-seks hundre innbyggere til 8 000 på kort tid, etter at Norsk Hydro etablerte seg der, etter et vedtak i 1954. I 2005 sto nybygget klart, så aluminiumsverket fortsetter å være hjørnestensbedrift lenge enda.

Det var her han trakket sine barne-sko og de første fotballskoene. Han spilte på Sunndal, og siden på Frigg, i Oslo, på nest øverste nivå. Gutte- og juniorlandslaget har han også spilt på, og der ble det syv landskamper før han fylte 18 år.

Imitatorkarrieren begynte med Eggen. Og det tok av i 1998. Han var på Lillesmuget i Oslo, og der var TV2 også. Han ble oppdaget. Og de gode eventjobbene begynte å komme. Det er og har vært mest i Molde og Kristiansund, revyscenen på Høylandet og

i Oslo – og mange avstikkere i inn- og utland. Moseldalen og danskebåten for eksempel. Cupfinaleshow og regjeringens OL-fest i 2008 er et par høydepunkter. Og deltakelse i TV-programmet Norske talenter. I den konkurransen er han den som er kommet lengst av alle komikere som har deltatt. Og han underholder like gjerne for en liten rørleggerbedrift som for de store og kjente, eller som toastmaster i et bryllup. Da bytter han karakter for hver gang han introduserer en ny talar:

Nils Johan Eggen og Åge Hareide er de han har vært lengst. Tor Erling Staff og Thorvald Stoltzenberg er to andre, for ikke å glemme Kongen – eller svigersønnen Ari Behn. Kjell Magne Bondvik, Per Sandberg, Kjell Inge Røkke og Ole Gunnar Solskjær er andre som er blitt studert og innovd.

Manus har han aldri. Men han har en plan. Noen stikkord og et omriss, i hodet. Han leser avisene nøyne og bruker aktuelle ting.

Grevinnen og hovmesteren.

FOR SINE EGNE • På Holmenkollen har han fulgt godt med under periodosymposiet, og bruker det han har hørt der når han går på scenen etter forretten. Det høster stor applaus.

Han kommer på i grønn boblejakke, og da vet vi hvem han er, og så fortsetter han som seg selv – og forteller at han har arvet en tanngard og bygget opp en hjørnetannsbedrift. Og plutselig er han Ingår Olsen. Det er som å høre ham! Likeledes når han blir Throvald Stoltzenberg, Per Sandberg Åge Hareide, Tor Erling Staff, Kjell Magne Bondevik, Ari Behn og avslutter som Harald V.

– Har du fått noen reaksjoner fra slottet?

– Nei, de har jeg ikke hørt noe fra. Jeg tror ikke Kongen er så selvhøytidelig. Jeg er ikke redd for det. Han virker absolutt ikke sånn.

Det er ingen andre som har reagert heller. Bortsett fra én, som syntes jeg

gikk litt langt en gang. Det kan jeg være enig i.

Johan Øiestad spiser biff og drikker rødvin og slapper av etter en vellykket opptreden for sine egne.

– Det er ikke så ofte. Og jeg kjente på det. Ikke for det – jeg er ikke redd for å dumme meg ut. Ikke som tannlege heller. I distriktet får jeg prøvd meg på alt. Vi kan ikke sende videre til spesialist hele tiden. Jeg tar risiko og har fått mye øvelse etter hvert.

Og så er det tøffere å være tannlege enn jeg først trodde. Jeg er glad for avkoblingen jeg får gjennom dette andre.

Det er også veldig fint at jeg får med meg kona på alt. Hun er adjunkt av yrke. Og nå er det hun som administrerer tannlegepraksisen. Hun har hatt vanskelige elever, og det gjør at hun takler pasientene godt. Og nå som barna våre er blitt store kan hun være med på helgeoppdragene også. Hun er

Dolly Parton og synger mens jeg skifter og gjør meg om til en ny figur. Det er fint å være to og at vi ikke er så mye borte fra hverandre som før, da jeg reiste rundt alene hele tiden.

Alene er han ikke så ofte, virker det som. Han forteller om flere viktige vennekretser med folk han har kjent siden oppveksten og studietiden.

Dessuten har en skokk venner på Facebook, som han leverer en liten snutt til hver fredag. Den kan det være verdt å få med seg. Så det er bare å sende en venneforespørrelse. Det skulle ikke forundre meg om han sier ja.

Tekst: Ellen Beate Dyvi,
foto: privat

Salsa som trening i arbeidstiden:

Salsa dental

Suggererende, sensuell musikk og dans. – Veldig moro! Slik opplevde tannlegene å være med på Salsa dental, midt i arbeidstiden ved Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo.

Klokken er 12.00 en torsdag formiddag. Rådgiver Kjersti Carlsen og to medhjelgere går inn i et stort seminarrom og rydder vekk alle pultene og stolene. Når rommet er klart for dans, strømmer folk inn, til sammen rundt 30 personer, blant dem sju tannleger, noen tannhelsesekretærer og administrativt personale fra fakultetet.

Så kommer lederen for dansen, Gerald Torgersen, som skal vise seg å være både morsom og flink til å instruere. Han ønsker velkommen.

Her er reklameplakaten for Salsa dental. Det danses mest salsa, og litt andre sjangere som bachata, merengue, reggaeton og cha cha cha.

SEBRA OG HVITT • Tannlegene er iført sine hvite frakker og hvite bukser, arbeidsantrekket. Gerald stiller til dans med sølvgrå dansesko, tettstittende se-brabukse og selvlagd t-skjorte hvor det står Salsa Sinsen Style inne i en gul sirkel som kan symbolisere sola, gleden og den positive energien i salsaen.

Tannlegene, og de andre fra fakultetet, stiller seg opp på rekker i rommet.

Gerald Torgersen (t.v.) lærer bort salsa-trinnene til blant andre rådgiver Kjersti Carlsen (til høyre).

Tid for oppvarming, alle tøyer og bøyer, og beveger seg forsiktig, først hodet, så skuldrene og resten av kroppen.

– Brystet inn og ut. Rompa til siden, fram og tilbake. Dette ser litt rart ut, ikke ta bilder nå, fleiper Torgersen til en av fakultets fotografer som også er til stede. Ingen knising blant den vel voksne forsamlingen, kun smil og glede. Her er til og med oppvarmingen moro.

Etter fem minutters oppvarming, starter øvelser på trinnene. Salsa er en dans med spesiell rytme. Gerald lærer danserne å telle trinnene. Forenklet sagt, kan man sammenligne med to firefjerdedels takter som henger sammen. I den første firefjerdedelstakten skal ikke det siste slaget telles. Det blir bevegelse til 1,2,3 og pause på firen. Og slik fortsetter det med 5,6,7 og pause på slag nummer åtte.

Han lærer bort salsa-trinnene på nybegynnermåten.

Tannlegene gjør som Gerald sier, tar trinnene fram og tilbake og på skrå, foreløpig mens de står hver for seg ved siden av hverandre. Han legger vekt på tyngdeoverføring fra den ene til den andre foten i takt med trinnene i dansen. Plutselig er det swing over bevegelsene på gulvet.

FENGENDE MUSIKK • Tid for musikk til bevegelsene. Gerald går fjærlett bort til datamaskinen og setter på latinamerikansk musikk. Hele rommet fylles med låten «Quin Sera» med Oscar D'León. Gerald instruerer mens musikken spilles.

Moro med salsa i arbeidstiden: (fra venstre): Anne Møystad og Per Kristian Elvestad, Harald Høyvik og Susanne Skramstad, Morten Hanstad og Monika Rikter, Kari Bjørndal og Jan Line.

Tannlegene danser lett, litt forsiktig, noen med sko, de fleste i sokkelesten. Etter tjue minutter er det tid for pardans, og enda mer moro. Ny låt. Nå danser de til «Donde estas Yolonda» med Pink Martini og «Amor Veradero» med Afro-Cuban All stars. Musikken er litt cha cha-aktig og i såpass lavt tempo at den passer for nybegynnere. Fem minutter senere er salsaen over for i dag.

– Det var kjempemoro å danse, synes tannlegene Jan Line, Monika Rikter, Morten Hanstad, Harald Høyvik, Per Kristian Elvestad, Kari Bjørndal og professor Anne Møystad.

– Med denne dansen har vi fått et komplett fakultet, smiler en av dem.

– Salsaen letter på humøret. Den er til å bli i godt humør av, smiler en annen.

– Det er lett å la seg rive med av rytmene, når det går fort. Jo mer man lar seg rive med, desto mer går høftene, sier den tredje.

– Musikken er suggererende. Sensuell, kommer det nærmest i kor fra to av tannlegedanserne.

– Man blir glad av å danse salsa.

ENERGI • Tannlegene arbeider som instruktører ved Det odontologiske fakultet. Etter salsaen, skal de tilbake til studentene sine.

– Salsaen har gitt oss energi. Og den energien tar vi med oss til studentene, understreker en av dem.

Professor Anne Møystad synes også dette var skikkelig moro. Hun har holdt pedagogisk kurs for disse tannlegene som arbeider som instruktører i «Klinikk voksen» ved fakultetet hver torsdag. I fortsettelsen av det pedago-

Gerald Torgersen tok initiativ til Salsa dental.

giske kurset, synes hun det passet veldig godt å møtes på salsaen, hvor de kan ha noe felles.

INITIATIVET • Det var Gerald Torgersen som selv tok initiativ til salsa i arbeidstiden, fordi han hadde vært med på lignende opplegg på Domus Athle-

tica – studentenes treningscenter mellom Blindern og Ullevål Stadion i Oslo. Torgersen er fysiker, jobber med IT- og røntgensystemer og underviser i strålevern og strålefysikk ved fakultetet. Salsa er hobby og han instruerer gratis. Idealistisk.

– Jeg er ikke utdannet danselærer, men jeg har danset salsa i sju år, og vil dele det jeg selv har lært med andre, sier han. Torgersen er ikke mer høytidelig enn at han tuller litt med å si at han har sin egen vri på den latinamerikanske dansen, derav navnet Salsa Sinsen Style, Sinsen fordi han bor i den bydelen i Oslo.

SALSA PÅ NETT • Den som vil høre på salsa, kan lett finne mye fin musikk på internett. Søker man på stikkordene radio og salsa, popper det sannsynlig-

vis opp en lang rekke radiostasjoner fra latinamerikanske land, hvor de spiller salsa døgnet rundt. Klikker du deg inn på Youtube, så kan du også se dansen sammen med musikken på mange videoer. Gerald Torgersen har for øvrig laget en egen Facebook-side for Salsa dental.

– For den som vil danse salsa, finnes det mange danseskoler i Oslo. Og nesten hver kveld er det salsa på utesteder i byen, sier Gerald. Hva som finnes andre steder i landet, har han ikke oversikt over. Men sannsynligvis er det salsa i hvert fall i de største byene.

Det odontologiske fakultet er svært godt fornøyd med Salsa dental som velferdstilbud, et supplement til andre velferdstilbud som spasertur, treningsstudio og andre mer tradisjonelle opplegg.

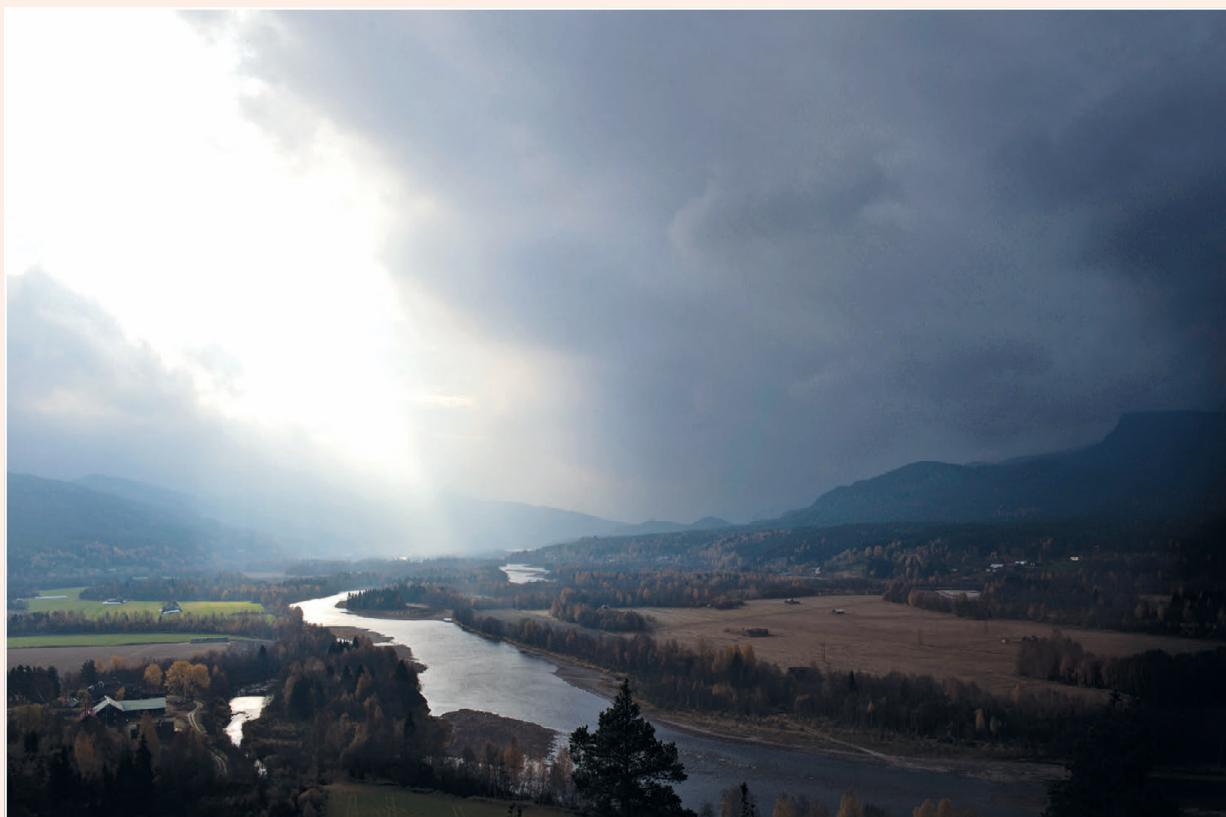
– Det odontologiske fakultet legger vekt på et godt velferdstilbud for sine ansatte. Ansatte ved Universitetet i Oslo kan, etter avtale med sin leder, bruke inntil en time og 30 minutter i uken av arbeidstiden til fellesskapsfremmende fysisk aktivitet, sier rådgiver Kjersti Carlsen.

Slik reklameres det for velferdstilbuddet internt:

«Salsa dental: Bli sprek og glad i arbeidstiden».

Der holdt reklamen hva den lovet. Tannlegene fikk trim og de ble glade.

Tekst og foto: Harald Vingelsgaard

Stor-Elvdal. Fra Hammarkollen.

Foto: Kristin Aksnes.

= FLUX - ENDELIG I BUTIKKEN

Actavis Actavis Norway RS, 0277 Oslo, www.fluxfluor.no

Alle Fluxprodukter
er uten alkohol og
parabener.

Nyheter fra Flux! Etter etterspørsel fra dere og forbruker
lanseres Flux nå også i matbutikken. Med nye gode smaker.
Fluortabletter i ny, praktisk boks og fluorskyl med samme høye
fluorinnhold og den praktiske doseringspumpen dere kjenner.

Flux Soft Mint fluorskyl for voksne og barn over 12 år inneholder 0,2% NaF. Flux Junior Bringebær inneholder 0,05% NaF. Flux Fluortabletter (fra 3 år) med to gode smaker; mint (0,50 mg F) og jordbær (0,25mg F). Øvrige Fluxprodukter er tilgjengelig i apotek.

FLUX®
Har du fluxet i dag?

Slekter på ei heks og en landeveisrøver

Tannlege Trond Bækkevold (50) har mange utrolige historier om personer i sin egen slekt, flere hundre år tilbake i tiden. Blant de mest spesielle forfedrene er en landeveisrøver som ble satt i tukthus, og ei heks som ble dømt til å brennes på bålet.

Det er mye mer interessant å komme direkte i kontakt med historien ved hjelp av sine egne forfedre, enn å lese om konger og kriger i de vanlige historiebøkene, sier Trond Bækkevold.

Vi møter ham hjemme i stua på Elverum, hvor han sitter ved et stort bord. På bordet ligger slektssirkelen, komplett tilbake til hans tipp-tipp-tipp-tipp foreldre, kanskje en av de mest gjennomarbeidede slektssirklene som finnes i Norge. Imponerende.

Det er ikke bare hans forgjengere som er utrolige, han har også en spesiell historie å fortelle om hvordan han selv begynte å interessere seg for slektsforskning. Det startet på en tur på Maihaugen på Lillehammer, et museum hvor de har samlet bygninger fra flere hundre år tilbake i tiden.

Når slektsforskeren kan finne slike bilder, blir gleden stor. På bildet ser vi Bækkevolds tippoldeforeldre med flere barn og barnebarn på gården østre Uthus i Elverum.

– Jeg var bare åtte år da jeg var med mine foreldre på Maihaugen og så et knøttlite hus. Guiden på Maihaugen fortalte at det hadde bodd en familie med åtte unger og hund i dette lille huset. Kunne det være noen av mine forfedre? Spørte jeg meg selv, minnes Trond Bækkevold. Spørsmålet hang i lufta i mange år.

Det lille huset var hentet fra et sted i Gudbrandsdalen og satt på Maihaugen. Bækkevold forsket mange slektsledd tilbake i tiden allerede i en alder av 14–15 år, men fant ingen slektninger fra Gudbrandsdalen, så dette stemte ikke med husmannsstua. Hans farfar kom fra Elverum, Åmot, Solør og Trysil i Hedmark, med islett av finner.

Blant sine forfedre – på farslinja – kom Bækkevold ikke lengre bakover enn til tipp-tippoldefar Ola Olsen som var født i Åmot i 1805. Problemet var at mannen som var oppgitt som hans far, hadde et vanlig navn som Ola Eriksen. Åtte personer het Ola Eriksen.

i Åmot og de to nabokommunene på den tiden.

DNA-test ble løsningen. Bækkevold forklarer:

Heldigvis oppstod gåten på den rene farslinja. Langs den linja, og bare der, arves Y-kromosomet.

Han tok en DNA-test av seg selv for å finne en annen person som kunne matche hans DNA i det frivillige slektshistorikerregisteret som er lagt ut på nettet. Slik kom han fram til den riktige Ola Eriksen.

– Jeg fant en DNA-match hos en kar i Nord-Norge som hadde farslinje fra Osen i Åmot kommune. Denne slekta kunne spores videre til en husmann fra Ringebu som het Tore Eriksen, som var bestefar til Ola Eriksen. Tore ble nyrydningssmann i Østerdalen hvor Åmot og Elverum ligger.

– Dermed ble ringen sluttet, sier Trond Bækkevold.

– Bodde dine forfedre fra Ringebu i nøyaktig samme husmannsstue som den du så på Maihaugen?

– Det vet jeg ikke ennå. Det skal jeg finne ut, sier Trond Bækkevold.

LANDEVEISRØVEREN • Det var en gang en mann som var landeveisrøver i Elverum. Det ble et drama, ikke bare for de som ble overfalt og frastålet penger, men for ham selv også. Han ble tatt og satt i tukthus, hvor fangene sonet under forferdelige forhold. Året var 1802.

Dette er ikke et eventyr, men en sann historie om tipp-tipp-tipp oldefaren til Trond Bækkevold. Landeveisrøveren stjal også det de kalte en «tegnebok», noe som var en mellomting mellom lommebok og dagbok. Foruten personlige notater, inneholdt den kontanter og tilgodesedler fra ulike tømmerhandlere.

– I tukthuset skulle han bli et bedre menneske. En del av straffen var tvangsarbeid. Alle i tukthuset fikk arbeidskvoter, en bestemt mengde de måtte lage av forskjellige ting. Oppfylte de kvota, fikk de betalt i tukthusets egne penger. Og skillingen brukte de til å kjøpe mat i tukthuset. Var man lat, eller syk, ble det smått med mat. Dødeligheten bland fangene var høy.

– Min tipp-tipp-tipp oldefar kom seg ut av tukhuset, skikket seg vel og giftet seg med en jordmor, forteller Trond Bækkevold.

En annen av hans forfedre på 1700-tallet hadde ikke gjort annet galt enn å være drifvfeldig og gå langs veien alene, uten å kunne gjøre rede for seg. Løsgjenger. Løsgjengeren havnet også i tukthus.

HEKSA • Det var en gang en kvinne, som ikke var som andre kvinner, hun ble tatt for troldom, kalt heks og dømt til å brennes på bål. Hun het Ingeborg Knutsdatter og bodde i Elverum. Hun levde fra siste del av 1500-tallet og på første del av 1600-tallet. Dette er også en sann historie om en av forfedrene til Trond Bækkevold.

En gang grep Ingeborg inn i en krangel mellom to av svigerdøttrene som var uenige om fordelingen av geitost. Ingeborg skal ha sagt at det

Trond Bækkevold har skrevet bok om etterkommerne av sine oldeforeldre Emil og Anne Marie Uthus på Elverum. – Fem måneder skriving etter 35 år slektsgransking.

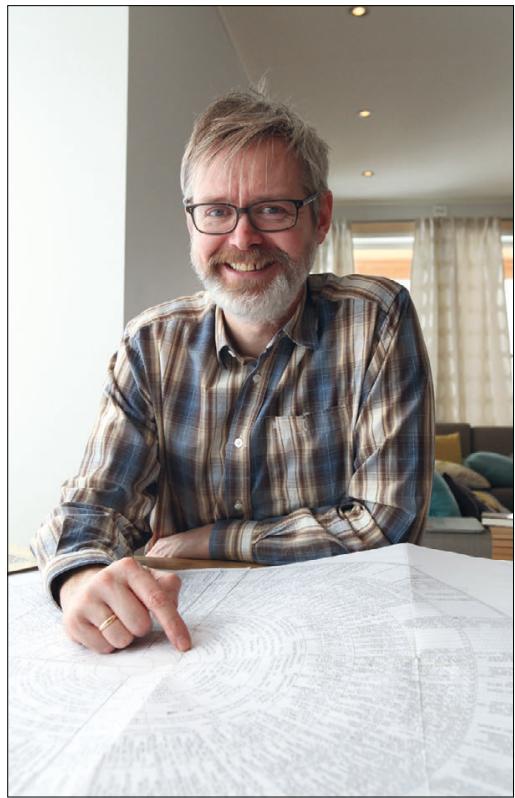
«skulle bli smått med geitost heretter». Og da alle geitene til den ene svigerdattera døde like etterpå – særlig alvorlig for den som eide geitene i en tid med selvberging – trodde man at Ingeborg hadde forhekset dem.

En annen gang påstod presten at Ingeborg hadde «forgjort» sonen hans. Sannsynligvis var sonnen psykisk syk, sett med moderne øyne. Hun skal også ha blitt sett ridende på en gris mot den lokale varianten av «Bloksberg», et fjell som ble koblet opp mot hekser.

Ingeborg Knutsdatter ble dømt til døden! I dødsdommen het det at hun hadde utført grove og ukristelige gjerninger, drevet med løgn, og at hun måtte bøte med livet på ild og bål!

Som om dette ikke var nok, mistet Ingeborgs familie sin eiendom, og fogden skulle selv hatt interesse av å tilrøye seg denne eiendommen.

Trond Bækkevold har gransket sin slekt helt tilbake til 1528, så langt han har funnet skriftlige kilder.

Trond Bækkevold er lidenskapelig opptatt av sin slektshistorie, her ved kjøkkenbordet hjemme i Elverum med slektssirkelen foran seg.

– Jeg har kommet 15 generasjoner tilbake i Elverum. Men i min DNA-profil er det også 30 prosent skogfinner, sier han. Skogfinnene kom fra skogene i Finland.

Trond Bækkevold er slektshistoriker. Han har holdt på med dette, som sin viktigste hobby, helt siden han var 12 år.

Og han har skrevet en bok om etterkommerne av sine oldeforeldre Emil og Anne Marie Uthus på Elverum. Han skriver også i lokalhistoriske hefter med jevne mellomrom. Han deltok for øvrig som ekspert på DNA i NRK TVs program «Hvem tror du at du er?».

FINN SLEKTA • Trond Bækkevold har mange gode tips til de som ønsker å finne ut mer om sin egen slekt tilbake i tiden.

– Det meste er lagt ut på internett. Datamaskina og internett er det viktigste verktøyet, i motsetning til i min ungdom da jeg personlig måtte reise til Hamar og blad i arkivene der.

Gamle «carte-de-visite» bilder er fascinerende. Eline, søsteren til Trond Bækkevolds oldefar, sendte dette bildet hjem fra USA på 1890-tallet. Seks av 14 søskener dro til USA mellom 1885 og 1893

– Hvor søker du for å finne alle opplysningene på nettet?

– Har du fødselsdato og stedet for hvor dine besteforeldre er født, kan du begynne med å søke i kirkebøkene på www.arkivverket.no/digitalarkivet. Der finner du nye opplysninger om dem og deres foreldre, så kan du fortsette å søke om forfedrene bakover i tiden. Det ble påbudt ved lov å føre kirkebøker fra 1685, ikke alle er bevart, men de fleste prestegjeld har kirkebøker tilbake til 1700-tallet.

Andre gode kilder er skattelister, som kan gå flere hundre år tilbake i tiden. Rettsbøker gir mye informasjon om folk som kom på skråplanet.

– Det var i en rettsbok jeg fant historien om røveren. Prøv også avisenes arkiver. Bygdebøker kan være en snarvei til fakta om slekta. En kombinasjon av DNA og skriftlige kilder, er veldig bra, sier han.

Trond Bækkevold, som er tannlege i Elverum, stortrives med slektsforskning som hobby.

– For meg er det et perfekt tidsfordriv, for når jeg har løst et problem, dukker det opp to nye, sier han.

Så blir det spennende for ham å se om husmannsstua på Maihaugen, den han så som åtteåring, er nøyaktig den samme som hans farfar levde i på Ringebu i Gudbrandsdalen for flere hundre år siden.

Tekst og foto: Harald Vingelsgaard

For mer informasjon – se vår hjemmeside www.dentalstoep.no

Fullservice
Laboratorium

Dentalstøp Tannteknikk as
TANNTENKISK LABORATORIUM
Vår ekspertise din trygghet

Fullservice
Laboratorium

Mange pasienter trenger ekstra fluor - daglig!

Blokkerte rotoverflater

Munntørhet

Fast kjeveortopedisk apparatur

Nedsatt evne til daglig munnrenhold

Eneste høykonsentrert fluortannpasta som gir behandling med ekstra fluor - ved daglig tanppuss

- Velegnet for unge fra 16 år og voksne med økt kariesrisiko
- Klinisk bevist å gi bedre kariesbeskyttelse enn en tradisjonell fluortannpasta¹⁻¹⁰
- Reseptpliktig legemiddel

Colgate®

YOUR PARTNER IN ORAL HEALTH

Duraphat® 5 mg/g tannpasta. 1 g tannpasta inneholder 5 mg fluor (som natriumfluorid), svarende til 5000 ppm fluorid.

www.colgateprofessional.no

1. Ekstrand 2008 Gerodontology 2008;25: 67–75 2. Tavss et al: American Journal of Dentistry, Vol 16, No. 6, December 2003 3. Bayan 2001 Caries Res 2001;35:41–46 4.Srinivasan 2014 Community Dent Oral Epidemiol 2014; 42: 333–340 5. Bizhang 2009 BMC Research Notes 2009, 2:147 6. Al Mulla 2010 Acta Odontologica Scandinavica, 2010; 68: 323–328 (Orthodontic) 7. Nordström 2010 Caries Res 2010;44:323–331 8. Ekstrand 2013 Caries Res 2013;47:392–398 9. Schirrmeister 2007 Am J Dent 2007;20:212–216 10. Stanley 2000, Angle Orthod 2000; 70 (6):424–430

Lidenskap på høyt musikalsk nivå

Tannlege Anne Kristine Solheim spiller saksofoner i det fremragende korpset Musikkforeningen Nidarholm i Trondheim. – Jeg kobler virkelig av når jeg sitter og spiller i korpset, sier hun.

Vi møter henne på øvelse i Rosenborg skole i Trondheim. Hun sitter på tredje rad og spiller tenorsaksofon. Dirigenten løfter takstokken. Dermed er de i gang med Pilgrim Conserto av Thomas Doss. Dette er ikke ompa-ompa musikk som øves inn for å holde liv i 17. mai-toget. Dette er avansert moderne klassisk musikk av østeriske Thomas Doss, et stykke for slagverk, altsaksofon og korps – eller «blåseorkester» som korps på dette nivået benevner seg selv som.

Lyden er nydelig, musikerne i dette korpset spiller svært lite urene toner og feil. Her er vel det viktigste å finpusse lydbildet, bli best mulig samspilte, og la altsaksofonisten som står ved dirigenten, komme best mulig fram med sine solopartier.

KONSENTRASJON • Anne Kristine Solheim er svært konsentrert der hun sitter, slik alle de andre i korpset også er. Hun følger med på notene, spiller tenorsaksofonpartiene, noen ganger med melodilinjer, andre ganger med mer rytmiske partier. Hun liker de rytmiske partiene best, enten hun spiller tenorsaksofon eller barytonsaksofon.

Denne kvelden øver «blåseorkesteret» på tre nummer. Et av de andre er «Snake Alley» av Dzubay – en rytmisk samtidsmusikk komposisjon, den tredje er Daphnis and Chloe av Maurice Ravel – klassisk ballettmusikk som originalt er skrevet for symfoniorkes-

ter, men her fremført av blåseorkesteret. Etter nærmere tre timers øving er det tid for å runde av for i kveld.

– Dirigenten senker takstokken.

– Takk for i kveld. Han takker musikerne for innsatsen på øvelsen. Anne Kristine Solheim pakker ned saksofonen i instrumentkofferten og tar seg en kopp kaffe og ei kake, dagens servering.

– «Blåseorkesteret» deres høres veldig bra ut! Hvordan opplever du å være en del av korpset når dere er på topp under konserter?

– Det er deilig, en veldig god følelse å være en del av et orkester som låter fint.

En slik følelse hadde hun for eksempel under kirkekonsert i den store Lademoen kirke i Trondheim for en tid tilbake. Og i Nidarosdomen under en konsert der. Og i Trondheims storstue Olavshallen.

– Vi spiller gjerne store klassiske verk og en del ballettmusikk. Nydelig.

Korpset hennes er kjempestort med 80 musikere. Under konserter har de med seg cellister, flygel og mange andre ekstra musikere.

– Når dere øvde, la vi merke til at musikerne alltid var konsentrerte og stille, ikke prating og fleiping som det kan være på korpsøvelser mange steder?

– Det stemmer. Her er det seriøst. Her sitter vi ikke og prater under øvelsen. Her forventes det at man oppfører seg ordentlig og er konsentrerte, sier Anne Kristine Solheim. Det blir god tid til sosialt samvær likevel.

Musikkforeningen Nidarholm ble kåret til Norges fjerde beste korps i elitedivisjonen under NM i fjor, elitedivi-

Anne Kristine Solheim er også leder i Sør-Trøndelag Tannlegeforening, i tillegg til at hun er tannhelseekspert for radioprogrammene Norgesglasset og Kveldsåpent i NRK P1.

sjonen er den øverste av de syv divisjonene. NM er hvert eneste år det store målet.

– Det er viktig at vi velger musikk som passer oss til NM-konkurransen. Det handler veldig mye om det for å få en best mulig plassering.

Vi har med oss noen musikere som er profesjonelle, en spiller for eksempel i Trondheim Symfoniorkester, en annen i Luftforsvarets Musikkorps. Altsaksofonisten som spilte solo i dag er også profesjonell. Men de fleste av oss er amatører, sier hun.

Det kreves mye øving når man skal være blant de beste i Norge. Derfor har de mange ekstra øvelser, i tillegg til fellesøvelsene i tre timer hver mandag kveld. Musikerne som spiller saksofoner samles med jevne mellomrom til gruppeøvelser. Og hele blåseorkesteret har helgeseminar iblant. Og så holder de mange konserter.

PIKEKORPS • Anne Kristine Solheim er fra Porsgrunn, og hun startet å spille allerede som liten jente. Hun begynte på notekurs da hun var seks år, ble tatt opp i et aspirantkorps og fortsatte

Her spiller Anne Kristine Solheim tenorsaksofon i Musikkforeningen Nidarholm i Trondheim.

mange år i pikekorpset som det het den gang – et korps kun for jenter.

– Jeg spilte i pikekorpset til jeg var 19 år, og har vært med i forskjellige korps siden den gang. Da jeg begynte å arbeide som tannlege i Trondheim i 2006, var jeg helt ny i byen. Men da jeg ble med i Musikkforeningen Nidarholm, fikk jeg plutselig 50 nye venner. Det er veldig godt miljø i blåseorkestret vårt. Jeg var også leder for korpset en periode, men sa fra meg vernet da jeg ble leder for Sør-Trøndelag tannlegeforening.

Det morsomste korpset hun har vært medlem av, er «Odontoblæsten», et korps for tannlegestudenter. Det var mellom fem og ti musikere i korpset da hun var student. Hun trakterte baryton og trombone for moro skyld. Odontoblæsten spilte ikke for å være best, men for å lage fest.

– Vi opptrådte under 17. mai frokosten på Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo og alle andre steder hvor vi fikk mat.

Anne Kristine Solheim har, etter at hun ble ferdig utdannet, vært tannlege i Trondheim i snart ni år. Hun arbeidet i den offentlige tannklinikken på Malvik fram til i fjor, da hun begynte i den

private Tannklinikken Dine Tenner i Trondheim.

Hun ble leder for Sør-Trøndelag tannlegeforening i januar 2014.

– Veldig gøy, jeg liker å planlegge og organisere, understreker hun. Midt-Norge møtet er et av de store høydepunktene. Under Midt-Norge møtet i fjor leide de inn Åge Aleksandersen og Sambandet til underholdning.

– Jeg trodde Åge skulle komme med tre musikere og spille akustisk. Men det viste seg at hele bandet hans, Sambandet, var i Trondheim for plateinnspilling. Alle kom og holdt konsert for oss. Det var vanvittig bra, sier Anne Kristine Solheim.

– Hvilke saker brenner du for i tannlegeforeningen?

– Mer offentlig støtte til tannbehandling til de svakest stilte pasientene, enten de for eksempel har dårlig helse, er i en vanskelig livssituasjon, eller er studenter med dårlig råd. Hjelpe dem ikke har råd til å gå til tannlegen!

– Denne saken er mest aktuell nasjonalt. Vi i vår forening i Sør-Trøndelag prøver å påvirke lokalpolitiske som sitter på Stortinget. Det første de kan gjøre er å rette opp de reelle kuttene som kom i HELFO-støtten i år.

RADIO • Har du hørt Anne Kristine Solheim i radioen? Hun har vært med som tannlege i mange programmer i NRK P1, både i Norgesglasset og Kveldsåpent. Hun gir tannhelseråd og svarer på spørsmål som lytterne stiller til henne.

– Det begynte med at jeg har en venninne som er programleder i NRK, og da de skulle ha tak i en tannlege på lufta, tipset hun om meg, fordi hun visste at jeg var tannlege og at jeg likte å prate, sier Anne Kristine Solheim.

Det var for noen år siden. Det er blitt mye prat i radioen om tannhelsesaker siden den gang.

– Sendingene er direkte, men jeg får vite hvilke tema som skal tas opp på forhånd. Jeg passer på å være godt forberedt, og mest mulig oppdatert, fordi jeg vet det er mange tannleger som hører på, sier hun.

Anne Kristine Solheim er med andre ord svært aktiv på fritiden. Så vil tiden vise når hun blir kåret til Norgesmester for korps i eliteklassen sammen med Musikkforeningen Nidarholm.

Tekst og foto: Harald Vingelsgaard

Et fantastisk mesterskap

Mye moro, sosialt og med fine premier. Slik er tannlege-NM i golf.

– Uansett om jeg vinner eller kommer et stykke ned på resultatlista, synes jeg tannlege NM i golf er veldig moro å være med på, sier tannlegen Pekka Stenhagen.

Konkurransen er delt i to, med en for de beste som teller slag, og en der det spilles med handikap, slik at alle kan vinne.

Pekka har vunnet den gjeveste klassen fire ganger, den første tittelen allerede i 1994. Pekka vant pokalen også i 2003, i 2006 og i fjor.

– Når jeg kan vinne med 20 års mellomrom, viser det at det er en sport man kan holde på med «i evigheter».

Pekka driver Tann & Kjeveklinikken i Holmestrand. Og i hjembyen Larvik er det mange ivrige tannleger i Larvik Golfklubb.

– Vi er en veldig sammensveiset gjeng med tannleger som spiller.

Sønnen hans Frithiof Sebastian Refsholt Stenhagen – som har igjen ett år av odontologi-studiene i Bergen – spiller også mye, og så bra at han i fjor kom på fjerdeplass i den gjeveste klassen under tannlege-NM. Pekka håper sønnen slår ham i årets mesterskap i september.

– Det hadde vært moro om Sebastian blir Norgesmester i år, sier han.

Anne J. Røtvold fra Haga Golfklubb vant kvinneklassen i 2014.

– Jeg er veldig gla` i å spille golf. Jeg bodde syv år i England, hvor golf er helårssport, det var der jeg begynte. En fin avkobling på mange måter synes jeg. Når man spiller golf, er det fullt fokus på 18 hull i over fire timer.

Her ser vi Anne J. Røtvold med pokalen hun fikk etter seieren i fjor.

Hun hadde få kvinnelige konkurrenter under NM i fjor, og håper at flere kvinner blir med i år.

– Golf er kjempemoro. Og NM er et veldig fint arrangement. Sosialt. Vi blir kjent med mange hyggelig mennesker, sier hun.

HOLE IN ONE • En av de andre, lidenskapelige golfspillerne her i Norge, er tannlege Mårten Andrew Engvoldsen som spiller for Vestfold Golfklubb.

– En perfekt hobby, mener han.

Engvoldsen er 31 år og bruker mye tid på golf. Høydepunktet hans ute på banen, er uten tvil da han greide å slå ballen direkte i hullet – «hole in one». Det skjedde i fjor, ikke under NM, men på en annenbane. Avstanden fram til hullet var 157 – ett hundre og femti syv meter – og det var litt motvind da han slo.

– Jeg fikk drømmetreff. Da jeg hadde slått, kjente jeg med en gang at

det hadde vært et veldig bra slag. Da jeg snudde meg og så ballen trille ned i koppen, trodde jeg nesten ikke mine egne øyne. Jeg ble helt satt ut. En once-in-life opplevelse, sier Mårten Andrew Engvoldsen.

Skal man bli en god golfspiller, må man trenere mye. Og det gjør han.

– Jeg er sabla motivert for å spille golf.

Men golf er tidkrevende. Kanskje det kan være noe av årsaken til at de fleste er godt voksne, ikke så mange på hans alder ute på banen.

– Jeg skulle gjerne sett flere unge spillere. Men de fleste på alderen min har barn, familie og full pakke. Mange får ikke tid til golf.

TUTTA • I år skal tannlege-NM i golf arrangeres på Tyrfjord Golfklubb sin bane i Hole i Buskerud. Denne banen har nydelig beliggenhet ute på Storøya i Tyrfjorden. I fjor var det for eksem-

Mårten Andrew Engvoldsen er sabla motivert for å spille golf, her under tannlege-NM i fjor.

Helge Ravik begynte med golf etter et hjerteinfarkt.

pel en turnering der Suzann Pettersen – Tutta – var med på en oppvisning på denne banen. Tutta har vært der flere år.

– Tyrifjord Golfklubb sin bane er fantastisk, med flere signaturhull som det nesten ikke finnes makin til. Både hull 15 og hull fem er praktfulle golf-hull, sier Ragnar Gjone som skal være med i arrangørstaben i år. På internetsiden www.tyrifjord-golfklubb.no er det mye detaljert og god informasjon, både om banen og hvert hull, med blant annet bilder og tabeller.

BESTE «MOSJONIST» • Tannlege Ragnar A. Gjone gikk til topps i klassen for «mosjonister» – Stableford – i fjor. Han skal være med og arrangere NM i år.

– Hvordan har du inntrykk av at tannlegene opplever NM i golf?

– Arrangementet preges av mye humor og latter. Deltagerne er kjempefornøyde. Jeg er ikke i tvil om at vi skal få til et godt arrangement i år også. Med en profesjonell arrangørstab på Tyrifjord Golfklubb, sammen med

oss i vår arrangementskomite, skal vi legge til rette for to flotte dager med golf.

I fjor deltok om lag 60 tannleger i NM. Tannlege Helge Ravik var en av de tre i arrangementskomiteen. En av ildsjelene.

Sykdom brakte Ravik inn i golf-sporten for noen år siden.

– Jeg hadde ikke sans for golf, før jeg prøvde selv. Før syntes jeg bare det var en dyr måte å gå tur på. Men så fikk jeg hjerteinfarkt. Og etter det måtte jeg finne en sport som ikke ga meg for høy puls. Da jeg prøvde golf, ble jeg litt av basillen. En fantastisk sport. Anbefales, sier Helge Ravik.

Både Ravik, Gjone og de andre håper at flest mulig vil være med på moroa under årets tannlege-NM i golf i september.

Tekst: Harald Vingelsgaard,
foto: privat

Ragnar A. Gjone skal være med og arrangere NM i år, her under tannlege-NM i fjor.

Tre redaktører rundt et bord

Som en forberedelse til en historisk presentasjon av Tidende ved 125-årsjubileet, samlet vi nåværende og de to foregående redaktørene rundt et bord i Tidendes redaksjon på toppen av foreningens lokaler i Vika i Oslo. Lokalene har skiftet og betingelsene rundt redigering og utgivelse av bladet likeså, men det viste seg at mye tross alt var felles – både problemer, utfordringer og glede.

Berit Heløe ble høsten 1982 ansatt som redaktør i en to tredels stilling for fire år. Hun avløste Ivar A. Mjør som var den siste valgte redaktøren og som, utenkelig i dag, hadde fortsatt som redaktør etter at han tiltrådte som president 1. januar samme år. For første gang hadde Tidende fått en ansatt redaktør med fast arbeidsplass – tidligere hadde redaktørenes arbeid vært en *fritidsbeskjæftigelse*.

Da fireårsperioden var omme, hadde Heløe fått stilling ved Det odontologiske fakultet og valgte å ikke fortsette i Tidende. Gudrun Sangnes ble da rekruttert som redaktør, fortsatt bare i to tredels stilling, og foreløpig bare for ett år fra 1. august 1986. Det skyldtes at NTFs informasjonsvirksomhet var i støpeskjeen, og det var et diskusjons tema om man kunne kombinere en stilling som informasjonssjef og redaktør. Enden på en lang historie ble at representantskapet i 1987 vedtok at NTFs Tidende skulle ha redaktør i full stilling og at Redaktørplakaten skulle være *veiledende* for forholdet mellom redaktør og utgiver.

Gudrun Sangnes ble sittende som redaktør til 2009 og er dermed den redaktør som har lengst fartstid i

Tidende. Nærmet opp til henne i fartstid er Olaf Grythe som var redaktør fra 1933 til 1954, avbrutt av et par år under annen verdenskrig. Da redaktørstillingen skulle utlyses for å erstatte Sangnes, var foreningen kommet til at redaktøren ikke nødvendigvis måtte være tannlege. Ellen Beate Dyvi, journalist i Tidende siden 2000, ble ansatt som ansvarlig redaktør. I tillegg ble to vitenskapelige redaktører, Nils Roar Gjerdet og Jørn Arne Fridrich-Aas, engasjert på deltid.

BRATT LÆRINGSKURVE FOR NY REDAKTØR

• Berit Heløe visste lite om redaksjonelt arbeid da hun inntok redaktørstolen i 1982. Hun hadde disputert to år før og hadde erfaring med skriving av vitenskapelige artikler og var opptatt av språk. Det var et godt utgangspunkt, men det var mye å lære. Redaksjonen for øvrig besto av redaksjonssekretær Bente Rohde Try, som også hadde andre oppgaver i foreningen. Totalt disponerte ikke redaksjonen mer enn maksimalt halvannet årsverk, og bladet skulle utkomme med 17 nummer i året.

– Alt var nytt for meg, så det var godt å ha Bente Try i ryggen; det ga meg trygghet. Allerede den gang var vi med i Den Norske Fagpresses Forening (Fagpressen), og det var nyttig for meg å delta på deres møter og kurs. Men det var den daglige opplæring jeg fikk fra Try som ga en bratt læringskurve, forteller hun.

Den gang var det ikke noe refereesystem eller fagfellevurdering av vitenskapelige artikler slik som i dag, så det var redaktørens oppgave å drøfte teksten med forfatterne før

publisering. Dette var en oppgave som tok mye tid.

– Vi vurderte også format og layout, og en viss fornyelse var innføring av farget forside med innholdsfortegnelse, en farge for hvert år. Økonomien ble etter hvert problematisk i denne perioden, blant annet fordi det var få ledige stillinger som skulle annonse res.

– Men Bente Try sto på og var flink til å skaffe andre typer annonser. Og den gang hadde NTF engasjert journalisten Henning A. Nilsen som informasjonskonsulent på deltid. Jeg husker at han lokket oss ut på bruk av data, men både Try og jeg var skeptiske og var fornøyd med skrivemaskin med kulehode og rettetast. Den teknologiske utviklingen har jo vært dramatisk, så begynnelsen av 1980-tallet var rene middelalderen, sier Berit Heløe. Og da legger Gudrun Sangnes til:

– Jeg tror vi fikk PCer i redaksjonen helt på slutten av dette tiåret. Og på Institutt for journalistikk (IJ) i Fredrikstad var det datakurs, så vi forsøkte å henge med.

HVORDAN GJØRE TIDENDE MER SPENNENDE?

• Gudrun Sangnes hadde 15 års fartstid i forskjellige stillinger ved Det odontologiske fakultet og var lic.odont., en grad som ikke eksisterer lenger, og var leder av Tannpleierutdanningen i Oslo da hun begynte som redaktør. Som nevnt foran, ble hverken stillingsstørrelsen eller ansettelsesvilkårene avklart før året etter. Hun søkte derfor permisjon fra fakultetet til å begynne med, og det var en dyd av nødvendighet, også av en annen grunn. Hun var småbarnsmor og

Tre redaktører utveksler erfaringer, fra venstre: Gudrun Sangnes, Berit Heløe og Ellen Beate Dyvi. Frilansjournalist for Tidende, Reidun Stenvik, helt til høyre.

hadde fått plass i Universitetets barnehage, der en forutsetning var å være ansatt.

– Ja, det var en travel tid. Også jeg hadde stor nytte av å bli tatt under opplæring av Bente Try. Samtidig drøftet vi hvordan vi kunne gjøre Tidende mer spennende, og mitt først «sprell» var å utgi nr. 1, 1987 med et bilde i farger på forsiden. Den gang var det ikke like rimelig å benytte farger, så redaksjonskomiteen var meget kritisk, men presidenten, Ingeborg Jacobsen, ga meg full støtte, minnes Sangnes.

Grafisk designer Mike Mills, som hadde hatt oppdrag for NTF helt siden slutten av 1970-tallet, ble en god støtte for den nye redaktøren. Redaksjonen kom imidlertid snart til at det var viktig å finne ut hva leserne mente om

tidsskriftet, og den første leserundersøkelsen ble gjennomført i 1989. Det viste seg at leserne stort sett var godt fornøyd, og 79 prosent mente at Tidende holdt «høy faglig standard», men en like stor andel mente at bladet var «kjedelig».

– Det var jo litt overraskende siden evalueringen for øvrig var svært god, men vi kunne ikke ha dette sittende på oss, sier Sangnes og forteller at året etter, i 1990 da bladets 100-årsjubileum skulle markeres, oppsto Tidende i ny drakt. Layout og trykk var endret for å gjøre teksten mer lettles. Allerede to år senere ble også formatet endret. Det gjorde at bladet virket letttere og luftigere – og ikke minst ble det stadig flere illustrasjoner, til dels i farger. En ny leserundersøkelse i 1995 viste at det nå bare var 18 prosent som

syntes Tidende var kjedelig. «Dette er vi i redaksjonen godt fornøyd med, selv om vi selv sagt fortsatt vil arbeide for å redusere denne prosenten ytterligere», skriver redaktøren. Og redaksjonen består nå av tre fulltidsstillingar: Redaktør Gudrun Sangnes, redaksjonssekretær og journalist Bente Rohde Try og Nina Smedstad som er sekretær og annonsekonsulent.

TIDENDES ROLLE – NY

UTREDNING • – Vi syntes likevel at det kunne være behov for mer personell, og på slutten av 1990-tallet foreslo redaksjonskomiteen at Tidendes stab og funksjon burde vurderes i lys av nye oppgaver og funksjoner. Forslaget ble positivt mottatt, og i januar 1998 oppnevnte hovedstyret et utvalg ledet av formannen i redaksjonskomiteen.

Gudrun Sangnes var redaktør for *Tidende* i 23 år, frem til sommeren 2009. Med det er hun den som har lengst fartstid som redaktør av tannlegenes tidsskrift.

teen og professor ved fakultetet i Bergen, Nils Roar Gjerdet, forteller Sangnes.

Mandatet de fikk var svært omfattende, men i ettertid kan det se ut som bruk av digital teknologi, stabens størrelse og økonomiske forhold var de viktigste temaene. Utvalget avgjorde innstilling i mai 1999, og utredningen ble en sak på representantskapsmøtet samme år.

Det ble lagt frem forslag til enkelte endringer i vedtekter og instruksene for redaktøren og redaksjonskomiteen.

– Formuleringen om Redaktørplakaten var en styrking av dens betydning, fra at den skulle være veilegende for redaktøren til at NTFs *Tidende* rediges i samsvar med prinsippene i Redaktørplakaten, sier Sangnes og legger til at ved behandlingen i representantskapet ble alle forslag enstemmig vedtatt. Aller viktigst var det at budsjettet ga rom for å opprette en ny stilling for markedsrådgiver i redaksjonen fra 1. januar 2000. Forutsetningen var at lønnsutgiftene skulle dekkes inn ved økte annonseinntekter – noe som viste seg å holde stikk.

Dette året ble det store forandringer i redaksjonen. Bente Rohde Try døde i februar etter lengre tids sykdom, og Ellen Beate Dyvi ble ansatt som journalist i august. Kristin Aksnes som

hadde vikariert i Nina Smedstads barselpermisjon, gikk inn i hennes stilling som redaksjonssekretær, og Smedstad fikk stillingen som markedsrådgiver. Da hun gikk ut i ny barselpermisjon, kom Eirik Andreassen inn som vikar. Han er senere blitt fast ansatt, og som markedsansvarlig har han ansvar for markedsføring og annonsesalg.

SVAK TILGANG PÅ FAGARTIKLER – TEMAHEFTER •

Både Berit Heløe og Gudrun Sangnes husker at det kunne være problemer med å få inn et tilstrekkelig antall fagartikler, spesielt i perioden med 20 utgivelser per år.

– Ja, i begynnelsen av min periode måtte vi gå over til dette på grunn av regler om postforsendelse. Tju hefter var et minimum for at *Tidende* kunne sendes som prioritert post, det vil si flypost, minnes Sangnes.

Hun tok opp problemet med tilgang på fagartikler, både i direkte kontakt med fakultetene og i lederartikler i bladet. I *Tidende* nr. 17, 2003 med overskriften «Etterlysnings» skriver hun at det i perioder kan være litt vel spennende om redaksjonen får mange nok og gode nok artikler til tidsskriftet. Et halvår senere var etterlysningen blitt til en bekymringsmelding. Lederen i *Tidende* nr. 7, 2004 har tittelen «Til universitetene – en bekymringsmelding». Nå var det altså virkelig alvor. I denne perioden ble redningen å supplere egne artikler med relevante artikler fra andre medisinske og odontologiske fagtidsskrifter.

Noe som ytterligere har bidratt til at *Tidende* lesere, tross alt, har fått tilgang på mye nyttig faglig og vitenskapelig stoff, er alle temaheftene og spesialutgavene som er publisert. Først var det nasjonale temahefter; der det første hadde periodonti som tema og ble utgitt i 1985. Og så kom de nordiske temaheftene som etter hvert har dekket de fleste fagområdene innen odontologien. Det startet med et skandinavisk fellesmøte for redaktørene høsten 1993 der de blant annet drøftet om de skulle satse på aktuelle felles prosjekter. Det viktigste som har kom-

met ut av disse samlingene, er samarbeidet om en årlig oppdatering på et fagfelt innen odontologien. Allerede tidlig i 1995 kom to hefter med endodonti som tema.

– Produksjonen av temahefter er uhyre arbeidskrevende. Det er mye logistikk som skal fungere før et slikt hefte foreligger ferdig trykket, men tilbakemeldingen fra leserne var svært så positiv, forteller Sangnes, og dagens redaktør, Ellen Beate Dyvi, kan skrive under på det. Hun er glad for å videreføre den 20-årige tradisjonen.

– Men tilgang på vitenskapelige artikler er ikke noe problem akkurat nå. Det kan ha flere årsaker. De to vitenskapelige redaktørene gjør en innsats på hvert sitt lærested, en del master- og spesialistutdanningsoppgaver blir omarbeidet til artikler for *Tidende*, og vi har redusert til 11 utgivelser per år. Dessuten får forfatterne publiseringspoeng for artikler hos oss, sier hun. Det siste kom som et resultat av innføring av publiseringssindikaten for universiteter og høyskoler i 2005.

Noe som også kan ha bidratt til at redaksjonen mottar flere artikler, er at *Tidende* har opprettet to priser – først en pris for beste oversiktartikkel, som kom i 2003, og så en pris for beste kasuspresentasjon, som ble delt ut første gang under landsmøtet i 2014.

SOMMERHEFTER • Ett av temaheftene som fortjener spesiell omtale, er *Tidendes* sommerhefte som første gang ble utgitt i 1989. Hensikten var å vise andre sider ved tannlegene enn selve faget og yrkesutøvelsen. Heftet ble svært godt mottatt, står det i beretningen dette året, og sommerheftet er blitt en årvis tradisjon, som nåværende redaktør ikke har planer om å avslutte.

Vi finner mange gjengangere blant bidragsyterne, nemlig tannleger med særskilte interesser som ønsker å dele sine opplevelser med kolleger. Det er blitt mange reisebrev i løpet av disse årene. Videre inneholder sommerheftet ofte intervjuer med tannleger som presenterer hobbyen sin eller har valgt å

Gudrun Sangnes og Ellen Beate Dyvi synes det er morsomt å høre Berit Heløe fortelle fra sin tid som redaktør i Tidende.

satse på en karriere utenfor odontologien.

Leserundersøkelsene gir ikke svar på hvor godt disse heftene blir mottatt, men en kvalifisert gjetning er at de ville bli savnet om redaksjonen sluttet å utgi dem. Et problem – eller heller en utfordring – kan være å «forynge» både bidragsytere og intervjuobjekter. Hvis vi skulle driste oss til å gjøre en aldersbestemmelse, ble nok resultatet at få unge tannleger blir eksponert i sommerheftet. Ellen Beate Dyvi har også denne erfaringen, men ser også at det er kommet nye bidragsytere.

– Og det har vist seg lettere å satse på intervjuer med tannleger vi er blitt tipset om, fremfor å basere seg på at de leverer tekster selv, sier hun.

FØRSTE IKKE-TANNLEGE SOM REDAKTØR

• Vi har sittet rundt bordet, de tre redaktørene, redaksjonssjef Kristin Aksnes som fotograf og undertegnede, i noen timer inkludert en hyggelig lunsj. Men før vi bryter opp, må vi få klarhet i hva som førte til at Ellen Beate Dyvi ble ansvarlig redaktør i 2009. Hun hadde vært journalist i Tidende i nærmere 10 år og hadde tidligere sagt at hun ikke så for seg å bli redaktør.

Gudrun Sangnes skulle egentlig gå av i 2007 da hun var 65 år, daværende aldersgrense for ansatte i sekretariatet

og Tidende. Så ble hun bedt av hovedstyret om å sitte i to år til – sikkert fordi hun gjorde en god jobb, men også fordi man trengete litt mer tid til å utrede. Det store spørsmålet var om man kunne forlate kravet om at redaktøren av NTFs Tidende måtte være tannlege.

– Jeg tror en viktig begrunnelse var at det var vanskelig å finne en tannlege med både odontologiske kvalifikasjoner og kjennskap til å produsere et tidsskrift, sier Sangnes.

Enden ble at stillingen skulle lyses ut høsten 2008 for både tannleger og ikke-tannleger, og det meldte seg tre søker – en av dem var Ellen Beate Dyvi. De to andre var tannleger.

– Jeg hadde ved nærmere ettertanke kommet til at det kunne være en fin ny utfordring å være redaktør, og det ble klart at jeg ville få to vitenskapelige redaktører i deltidsstilling, slik jeg ønsket. Dessuten er bemanningen i redaksjonen for øvrig, med Kristin Aksnes som redaksjonssjef og Eirik Andreassen som markedsansvarlig, stabil og svært god. Vi klarer oss, selv om bemanningen er redusert fra fire til 3,4 årsverk. I tillegg kommer frilans-journalister.

– Kan vi da avslutte med at det er problemfritt å være redaktør av NTFs Tidende i dag, spør vi helt til slutt.

– Nei, det er det selvsagt ikke. Vi arbeider hele tiden under stort tidspress, selv om vi fra 2012 reduserte antall tidsskriftutgivelser med to i året. Sideantallet på årsbasis er likevel fortsatt det samme som da jeg overtok, med rundt 1 000 sider i året. Økonomien må ivaretas, og foreløpig går det bra, takket være et godt annonsesalg – som alltid vil være et usikkerhetsmoment.

Leserundersøkelsene viser at medlemmene er svært godt fornøyd med Tidende. Og vi har engasjerte leser, som gjenspeiles i stor aktivitet i debattspaltene og også tidvis i kommentarfeltet under artiklene på nettstedet.

– Jeg synes ordningen med to vitenskapelige redaktører fungerer veldig godt. Oss imellom har vi i all hovedsak kontakt via telefonmøter og e-post, og jeg tror det er et poeng at de vitenskapelige redaktørene har sitt daglige virke ikke i redaksjonen, men ute der forskningen foregår. I hvert fall er tilgangen på fagstoff blitt bedre med denne modellen. Og fagstoff er det leserne etterspør mest. Det viser alle leserundersøkelser blant Tidendes leser.

– En redaktør vil for øvrig alltid møte uenighet, og jeg har særlig fått motbør for enkelte av mine lederartikler og for ting som er blitt publisert på debattsidene. Selv om bladet redigeres etter de presseetiske reglene nedfelt i Vær Varsom-, Tekstreklame- og Redaktørplakaten, og det har vært slik i mange år, er det fortsatt noen som ikke forstår eller vet at Tidende ikke er foreningens talerør, sier Ellen Beate Dyvi. Også de to tidligere redaktørene har opplevd slike reaksjoner.

Tekst: Reidun Stenvik
Foto: Kristin Aksnes

Tidendes vitenskapelige redaktører – digitalt tospann

Da NTFs Tidende i 2009 for første gang fikk en redaktør som ikke var tannlege, var det nødvendig å supplere redaksjonen med odontologisk ekspertise.

Som ansvarlig redaktør Ellen Beate Dyvi sier i foregående intervju, syntes hun det var spennende å ta imot stillingen når hun kunne få to vitenskapelige redaktører i deltidsstilling som hjelgere.

De to utvalgte som har vært engasjert av NTF i snart seks år, ble profesor Nils Roar Gjerdet og førsteamanuensis Jørn Arne Fridrich-Aas. Gjerdet er ansatt ved Det medisinsk-odontologiske fakultet i Bergen med biomaterialer som fagområde, og har en deltidsstilling ved NIOM. Det kan tilføyes at han har hatt tilknytning til Tidende også tidligere. Gjerdet har vært leder av redaksjonskomiteen og ledet på slutten av 1990-tallet en arbeidsgruppe som fikk et omfattende mandat som dreide seg om fremtiden for NTFs Tidende.

Fridrich-Aas er førsteamanuensis i halv stilling ved Avdeling for protetikk og bittfunksjon ved fakultetet i Oslo. Han er spesialist i oral protetikk og praktiserer i en spesialistklinik på Lillestrøm, Tannlegene i Concordia-bygget. Deres engasjement i Tidendes redaksjon er stipulert til 20 prosent av full stilling.

Som tittelen antyder, er de to redaktørene digitale, det vil si at de sjeldent møtes rent fysisk og at kommunikasjonen dem imellom, med øvrig redaksjon og med forfattere og fagfeller stort sett foregår per telefon og på e-post. Også dette intervjuet kan kalles digitalt – jeg

har hatt én telefonsamtale med Gjerdet, flere med Dyvi og fått oversendt et felles skriftlig innspill fra de vitenskapelige redaktørene.

FAGFELLEVURDERING • – Vi er et tospann som fordeler mellom oss det faglige stoffet, det vil si vitenskapelige artikler, kasusrapporter og det vi kaller Aktuelt fag, sier Gjerdet og Fridrich-Aas, og legger til at det er bra at de har ulik geografisk tilhørighet med tanke på å følge med på det som skjer i fagmiljøet der de er.

Når de mottar en vitenskapelig artikkel, blir den vurdert av to fagfeller (*referees* på engelsk). Fagfellene kommenterer manuskriptet i henhold til et standardisert skjema, som også har plass til kommentarer i fritekst. Disse tilbakemeldingene blir samlet i redaksjonen og sendt til forfattere.

– De fleste manuskriptene må justeres mer eller mindre før de aksepteres for trykking, legger de til og forteller at kasusrapporter blir vurdert av bare én fagfelle.

– Kvaliteten på de innsendte manuscene varierer, og vi ser litt på om forfatterne er rutinerte eller om de er nykommere. De siste hjelper vi gjerne litt ekstra. Tradisjonelt har ikke tannleger trening i å skrive fag, men nå får studentene en viss skrivetrening gjennom den masteroppgaven de må innlevere det siste studieåret. Så dette kan kanskje føre til mer stoff fra tannleger ute i praksis, sier de.

At de vitenskapelige artiklene er fagfellevurdert, er nødvendig for å få såkalte publiseringspoeng ved registrering i Publiseringssindikatoren, som gjelder for universiteter og høgskoler.

Det finnes to nivåer, og Tidende er på nivå 1. Dette utløser en viss sum til opphavsinstitasjonen, men gir selvsagt også poeng på forfatternes CV. Artiklene blir lagt inn i databasen CRISTin. I tillegg er Tidende indeksert i SveMed +.

REDAKSJONSRÅD • – I den siste tiden har det vært god tilgang på fagstoff, slik at det faktisk er en publiseringsskø. Ikke alle innsendte manus blir publisert; avslagsprosenten er ikke høy, men det forekommer, forteller Gjerdet og Fridrich-Aas, og fortsetter:

– En av utfordringene er å finne folk som kan gjøre fagfellevurderingene. Det odontologiske miljøet i Norge er ikke stort, og vi må enkelte ganger gå til de andre nordiske landene.

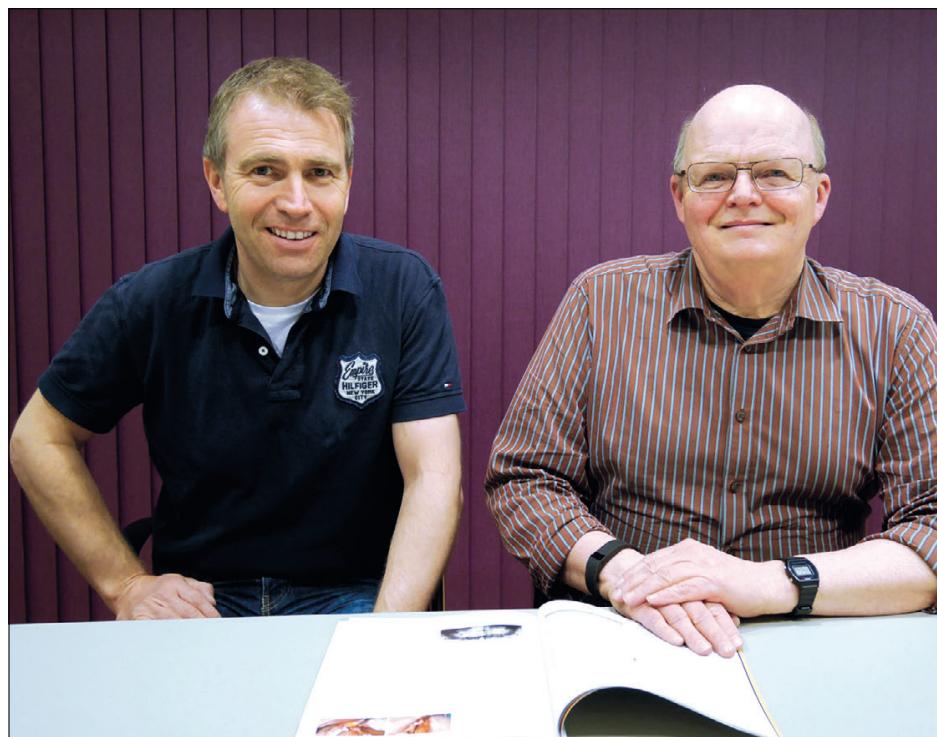
I denne forbindelse nevner de Tidendes redaksjonsråd som ble etablert i sin nåværende form i 2014 og består av ti medlemmer som representerer ulike fagfelt og kommer fra de tre universitetene med tannlegeutdanning, Bergen, Oslo og Tromsø. Rådet er en ny ressurs som gir faglig styrke. Det kan være vanskelig å samle ti travle personer til møte, men i mars 2015 ble det avholdt et møte der samtlige rådsmedlemmer var til stede.

LESERPERSPEKTIV • Ifølge formålsparagrafen for NTFs Tidende skal tidskriftet presentere vitenskapelige artikler og fagstoff som ledd i etterutdanningen av tannleger, stimulere til forskning og fagutvikling, bringe aktuelt stoff fra tannhelsefeltet og bidra til holdningsdanning. Det kunne jo være interessant å vite hva tannlegen ute i praksis mener om dette. Tidendes leserundersøkelser som utføres med

jevne mellomrom, viser stor grad av tilfredshet, men hva med å inkludere noen representanter i redaksjonsrådet? Spørsmålet går til ansvarlig redaktør Ellen Beate Dyvi, som svarer slik:

– Vi har ikke vurdert praktiserende tannleger som medlemmer av redaksjonsrådet, som i all hovedsak er et råd vi har utnevnt for å oppnå vårt mål om mest og best mulig formidling av aktuell forskning; i praksis identifisering av mulige fagfeller og diskusjoner av spørsmål knyttet til vitenskapelig publisering i Tidende.

Tidende har tidligere, og gjentatte ganger, invitert leser på bred basis til å være med i et leserpanel. Det fikk vi liten eller ingen respons på. Vi fikk svar fra én person, en student, som

Jørn A. Fridrich-Aas (t.v.) og Nils Roar Gjerdet er Tidendes vitenskapelige redaktører, som sørger for at vitenskapelig publisering i Tidende følger gjeldende internasjonal standard, Vancouver-reglene, for vitenskapelig publisering. Foto: Cathrine H. Enoksen

kunne tenke seg å være med i et slikt panel. Men dette er en annen sak. Poenget er at vi gjerne vil ha lesernes synspunkter, men i redak-

sjonsrådet er det vitenskapelig kompetanse vi trenger.

Reidun Stenvik

Vi tilbyr kunder over hele landet en gunstig og forutsigbar fastpris på alle regnskæpstjenester en praksis trenger. Løpende spørsmål og behov for råd og oppfølging er inkludert.

Vår jobb er å hjelpe våre kunder til å drive bedre, gi varsel om restskatt så tidlig som mulig og sikre god orden i papirene, slik at kunden kan ha fullt fokus på den daglige driften.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud på tlf 959 78 288, eller e-post: post@korsvoldregnskap.no

Fri etablering

Hva skal du lese?

Og hva vil du anbefale en tilreisende til ditt hjemsted?

Etter å ha vært landet rundt flere ganger de siste årene, der vi har fått både litteraturpremier og turistinformasjon fra lederne i alle NTFs lokalforeninger og sist fra hovedstyremedlemmene, tar vi nå turen en gang til. Denne gangen kommer vi oss en tur til utlandet også.

I år har vi spurta lederne av Tannhelsetjenestens kompetansesentre om hva de vil anbefale Tidendes lesere å lese i sommer, og om de har noe de har lyst til å vise en turist som kommer til deres hjemsted.

**Elisabeth Camling,
Tannhelsetjenestens
kompetansesenter Nord-
Norge**

Om å lese

Vad kommer jag att jag läsa på min semester i sommar? Svarat blir enkelt, jag har ingen aning! Det enda jag vet säkert är att jag skall läsa, och att jag ser fram emot de där lata dagarna när man får sjunka ner i en solstol med en god bok utan att bli störd av en massa mästen. Av den anledningen har jag därför valt att i mitt bidrag till Tidende berätta om några av de böcker som jag har läst under året och som gett mig så mycket tillbaka, inte minst i en hektisk arbetsvärld.

Den första boken är skriven av Khaled Hosseini, författaren till böckerna «Flyga drake» och «Tusen strålande solar» och heter «And the mountain echoed» (Och Bergen Svarar). Khaled Hosseini har skrivit en generations- och familjehistoria utöver det vanliga med en helt fantastisk berättarförmåga.

Den andra boken som också gett mig så mycket glädje, har ett antal år på nacken, och är skriven av Katherine Graham, före detta ägare och ansvarig utgivare av Washington Post. Boken «Personal History» fick Pulitzer-priset året den kom ut, och är en stark berättelse av och om en imponerande kvinnas livsöde. Detta är ett stycke amerikansk nutidshistoria där vi bl.a. får del av tidningens avgörande betydelse för «Watergateaffären».

Den tredje boken som jag läst och som jag gärna rekommenderar till andra är, «Den sista kejsarinnan av Kina» är skriven av författaren Jung Chang. Jung Chang, är mest känd som författare till bästsäljaren «Vilda Svanar» (även den en fantastisk bok för de som inte läst den) och handlar om kejsarinnan Cixi, som ledde Kina från 1861 till sin död 1908.

Sist men inte minst vill jag nämna «Att inte vilja se», den senaste och inte sista (får vi hoppas) i Jan Guillous serie «Det stora århundradet» och som började med boken «Brobyggarna».

Jag hoppas så att få följa bröderna Lauritzens, och efterföljande barn och barnbarns liv och levnadsöden ett tag till.

Om å reise

För de som hellre vill resa och turista än att ligga på badstranden eller i hängmattan och läsa goda böcker så kan jag rekommendera sommarstaden Göteborg. Här kan hela familjen få sina önskningar om semesterupplevelser tillgodosedda, allt ifrån besöket i nöjesparken Liseberg, shopping, museibesök (Universeum, Världskulturmuseet, Rhöiska, Konstmuseet mm) till att besöka några av uteserveringarna på paradgatan Avenyen.

Om man önskar sol, salta bad och lite Bohusländsk natur, kan man ta bussen från Nils Erikssonterminalen till Koön och vidare med färja över det smala sundet till Marstrandsön.

Ett besök på Marstrands fästning är ett måste, liksom en promenad över ön till Skallens fyr.

Välkommen till det vackra Bohuslän!

Anne-Brit Skjetne, Tannhelsetjenestens kompetansesenter Midt- Norge

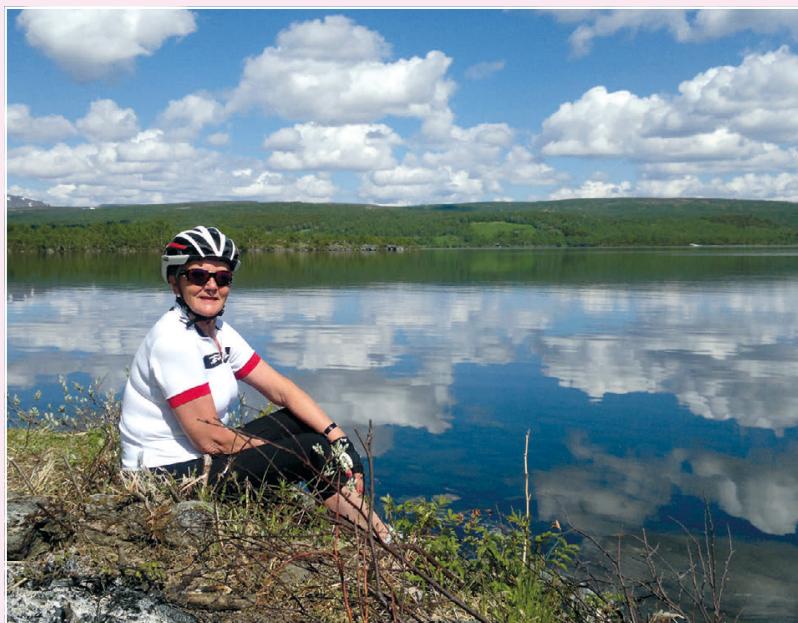
Om å lese

Biblioteket hadde en sentral plass i min oppvekst i ei lita bygd uten organiserte aktiviteter for barn.

Jeg tapte noe i utvikling av fysiske og musikalske ferdigheter, men vant mye gjennom å utvikle kjærlighet til bøker. Og den kjærligheten kan jeg dyrke hver dag og hver ledig stund. Derfor er det ikke så farlig lengre at jeg ikke har lært å slå hjul.

Boka kan jeg ha med meg overalt, på fly, på tog, på flyplasser og togstasjoner.

Å ha en bok som venter på meg med inngang til kunnskap, om historie, mennesker og steder, er som å ha en hemmelig skatt i lomma som jeg kan ta opp akkurat når det passer meg.

Jeg leser de fleste boksjangre, men motsetning til nordmenn flest, leser jeg ikke krim. Det tar mannen min seg av.

Jeg opplever at jeg søker mer og mer faktabøker om historie og om historisk viktige personer. Akkurat nå leser jeg Svetlana Aleksijevitsj bok «Krigens har intet kvinnelig ansikt». Boka handler om kvinnene som kjempet i den røde arme under 2. verdenskrig. De kjemper side om side med mennene, gjennomgikk ufattelige lidelser og måtte forsake mye. Til og med forlot de sine egne små barn for å forsvare fedrelandet. Til forskjell fra mennene ble ikke disse kvinnene dyrket som helter etter krigen. De ble utstøtt av samfunnet.

Boka som venter nå, og som sannsynligvis blir sommerlektyre, er Peter Normann Waages «Russland er sitt eget sted». Den omhandler Russlands historie helt fram til Putin. Under lesing av Aleksijevitsj's bok har jeg følt behov for å vite mer om hvorfor russere er villig til å offre så mye for sitt fedreland. Selv når despoten Stalin styrte og tok livet av så mange av sine egne landsmenn.

Har lovet meg selv at jeg skal lese litteraturhistoriens store klassikere før jeg avslutter siste bok og lukker permen. Har nå begynt på Dostojevskijs «Brødrene Karamasov». En stor forfat-

ter, kanskje den største, men bøkene egner seg ikke som sommerlektyre. En må bite seg fast i bordkanten for å holde rede på de mange russiske navnene på samme person. Får vente på de mørke kveldene i november før jeg fortsetter.

Fritid i Midt-Norge

Jeg er fjellmenneske, og sommerferien i år går som mange somre tidligere, til hytta på fjellet.

Mitt fjell er Sylene i Tydal i Sør-Trøndelag. Forfatteren og fjellentusiasten Theodor Caspari beskriver fjellområdet slik: «Sylene ved siden av Sulitjelma det eneste høyfjellet som Norge og Sverige er felles om. Det eneste unionsbånd som er tilbake siden 1905» Og så fortsetter dikteren i sitt leserbrev til Aftenposten i 1917: «Nå var vi kommet til glanspunktet for enhver fjellvandring på denne kant. I en aarrekke har jeg nå regnet Storbøliseteren ved Vinsterflya for den vakrest beliggende sæter i hele Norge. Nu ble jeg nødt til å medgive at Storeirkvoldseteren ved Essandsjøen under Sylene er den vakreste sæter jeg kjenner»

Det som betegnes som Sylene er et stort fjellområde som omfatter mye mer enn selve fjellmassivet Sylan.

I Sylene har Trondheims Turistforening et merket løypenett mellom mange flotte hytter.

Jellene her byr på mange muligheter for aktivitet og rekreasjon. Vi går lange turer i bratte fjell og i slake fjell. Sylene byr på begge deler. Underlaget er på de fleste steder mykt å gå på. Behagelig for ledd og føtter og velegnet også for eldre fjellentusiaster. Så har jeg min egen teori om at vandring og skigåing i fjellterrenget er den beste fysiske og mentale trening som finnes. Jeg trener balanse, koordinering og utholdenhets, og får en høyere himmel over bekymringer og utfordringer.

Og får tid til å tenke.

Jeg har fiskevann, multe- og sopp-terrenget like utenfor hyttedøra. Så har vi de siste åra blitt glad i terrengsykling. Det finnes mange fine stier opptrakket gjennom århundrer av mennesker og dyr som er utmerket å sykle på. Naturen får en egen dimensjon fra

sykkelsætet. Lukter og synsintrykk blir forsterket.

Lyrikeren Rolf Jacobsen har satt ord på min dragning mot fjellet:

Mere fjell

*Av og til
må noe være lenge,
ellers mister vi vel vettet snart,
så fort som allting snurrer rundt med oss.*

*Store trær er fint
og riktig gamle hus er fint,
men enda bedre -fjell
Som ikke flytter seg en tomme
om hele verden enn forandres
(og det må den snart),
så står de der
og står og står
så du har noen å legge pannen inntil,
og kjøle deg
og holde i noe fast.
Jeg trivs med fjell.*

*De lager horisonter
med store hugg i,
som de var smidd av smeder.
Tenk på: – Den gamle nupen her har
stått som nå
helt siden Haralds-tiden.
Den stod her da de spikret en arming
fast til korset
Som nå. Som nå.
Med sildrebekker på og lyngkjerr og
den store
bratte pannen
uten tanker i. Den sto her
under Belsen og Hiroshima. Den står
her nå
som landemerke for din død, din uro,
kanskje dine håp.
Så du kan gå derbort og holde i noe
hardt.
Noe gammelt noe. Som stjernene.
Og kjøle pannen din på den,
og tenke tanken ut.
Og tenke selv.*

Solsikkeåker, Frankrike.

Foto: Kristin Aksnes.

**Ellen Berggreen,
Tannhelsetjenestens
kompetansesenter Vest/
Hordaland**

Om å lese

Noe av det viktigste med ferie for meg er å få mer tid til å lese skjønnlitteratur.

Jeg leste mye som ung og noen verk som gjorde stort inntrykk på meg den gang har jeg lenge tenkt å lese om igjen. Jeg planlegger å lese Sigrid Undsets triologi om Kristin Lavransdatter på nytt denne sommeren og gjenoppdagé denne store norske litteraturen som aldri blir uaktuell.

Jeg har nattopp avsluttet Jon Michelets tre bøker om «En sjøens helt». Bøkene har gitt meg ny kunnskap om hvor viktig krigsseilerne var for krigsforløpet under den andre verdenskrig, og gir en oversikt over hendelser før og under krigen sett fra en sjømann i utenrikssfart. Bøkene løfter frem krigsseilernes historie og bøkene er vel verd å lese 70 år etter at freden kom.

Fritid i Hordaland

Som bergenser må jeg jo trekke frem områder nær Bergen, og jeg synes at noen av de flotteste områdene i Hordaland ligger i ytre Hardanger og i Sunnhordaland. Har du ikke besøkt Rosendal, så bør du tenke på å gjøre det; det er en vakker perle av en bygd!

Etter å ha besøkt Baroniet med rosehagen kan du gjerne ta en fjelltur på Melderskin eller Malmangernuten. Da ser du et storslått fjordlandskap med Folgefonna som bakteppe.

Jeg ferier på Tysnes i Sunnhordaland ikke langt fra Hardangerfjordens åpning, og også på Tysnes kan du nyte fine fjellturer og komme opp på Såta eller på Hovlandsnuten. Derfra har du utsikt til et stort øyrike og du skimter også herfra Folgefonna.

Hvis du er i Bergen en sommerdag vil jeg anbefale å ta en tur til Milde og besøke Arboretet med sine samlinger av Rhodedendron (da må du ta tidlig ferie skal du se den blomstre) og en flott rosesamling, visstnok en av Nor-

dens største. Den japanske hagen fortjener et besøk. Skulle det skye over under Bergensbesøket vil jeg anbefale Kunstsamlingene på Kode. De inneholder en flott samling av blant annet Astrup-bilder og en del Munch-bilder.

Jeg liker godt å sykle og synes at det er det beste fremkomstmiddlet når en skal oppleve nye steder og få naturinn-

trykk. Om jeg skal anbefale en sykkeltur må det bli den jeg tok i fjor. Den gikk ikke i Hordaland, men i Lofoten. Vakrere finner du ikke, og om sommerværet blir som i fjor så kan ingen ha det bedre enn i Norge i ferien!

Magne Audun Kloster, Tannhelsetjenestens kompetansesenter Vest/ Rogaland

Om å lese

De siste 20 årene har mye tid gått med til lesing av politiske dokumenter. Sommersesongen er imidlertid roligere, så da kan det bli tid til annen lesing. Det er spesielt tre litterære kategorier jeg er opptatt av: krim, historie og teologi.

Som barn begynte jeg som så mange andre gutter på den tiden å lese Hardy-guttene. Fra ungdomstiden leste jeg omrent alle bøkene til spenningsmester, Alistair MacLean. Noen av hans bøker har jeg dessuten lest flere ganger. I de senere år er det helst blitt

Jo Nesbø sine krimromaner, og i sommer står boka «Sønnen» for tur.

Jeg ble veldig hektet på engelsk historie gjennom å lese bøkene til Richard Herrmann. Hans historieskildringer er noe utenom det vanlige, men utrolig fascinerende. Ellers er det blitt ulike historiebøker, og i sommer vil jeg lese og anbefale Marte Michelets prisbelønte bok «Den største forbrytelsen», om deportasjonen av norske jøder under 2.verdenskrig.

Theologisk litteratur har opptatt meg det meste av voksenlivet. Jeg anbefaler boken «Steingrunnen» av den tidligere svenske biskopen Bo Giertz.

Fritid i Rogaland

Rogaland er et fylke som kan vise det meste av det norsk natur har å by på, fra Jærestrendene til fjord og fjell.

Min anbefaling av turistmål er Lysefjorden med hovedattraksjonen Prei-

kestolen, som nylig ble utpekt til verdens fremste utsiktspunkt av prestisjetunge Lonely Planet. Stien opp til utsiktsplatået er rehabilert av nepalske sherpaer, og er svært grei å gå.

Ellers går det turistferje på Lysefjorden, med guide som forteller spennende historier om ulike steder langs fjorden. Spesielt å nevne her er Flørli med sine 4444 trappetrinn opp til fjellet.

De som ønsker større utfordringer enn Preikestolen kan ta turen til Kjerag som rager 1000 meter over fjorden, og hvis motet er stort kan en bli fotografert på Bolten. Utgangspunktet for turen til Kjerag ligger 27 hårmålssvinger opp fra Lysebotn, endestasjon for turistferjen.

Så da er det bare å ønske velkommen til Rogaland og den spektakulære Lysefjorden i sommer.

God sommer!

Jan Ingve Helvig, Tannhelsetjenestens kompetansesenter Sør

Om å lese

Ja, du spør den rette. I snart to år har jeg lest utrolig mye. Det er bare det å si at stoffet nok interesserer et fåtall. Jeg ferdigstiller en masteravhandling og behøver nok lettere lektyre denne sommeren. På underlig vis dukket en bok opp i mitt hus. Jeg hadde i alle fall ikke bestilt den. Så viste det seg at den var skaffet til veie av en kollega til min kone. Tittelen er «Gunhild Kvinen. Et liv i fjellheimen». Jeg har bladd og smakt. Boka er lettlest, men skildrer et barskt liv blant fjellbønder i Norge. Hun og mannen drev turiststasjon på gården som nå er lagt under vann etter oppdemming. En fantastisk sjarmerende bok om ei traust kvinne med et stort og varmt hjerte.

Øya av Victoria Hislop trollbandt meg sist sommer, hvor livet på leprakolonien Spinalónга skildres og hvor Alexis får en gripende kontakt med sine røtter. Får jeg lyst og anledning leser jeg også ferdig Sahar Delijani's bok «Children of the Jacaranda tree». En sterkt skildring av tyranniet som paralyserer et folk og en by under revolusjonen i Iran, men hvor drømmene tross alt lever.

Selv vokste jeg opp i nabologet til journalist og forfatter Alfred Hauge, fødd 17. oktober 1915 på Sjernarøy i Rogaland. Stavanger Aftenblad fokusserte nettopp på hans forfatterskap og

Birte Nydal stortrives sammen med dyrene sine, her i geitefjøset på Straumsøy.

fremhever blant annet romantrilogien «Cleng Peerson» med tema fra norsk utvandring til Amerika. Alfred Hauge utforsket i noen av sine romaner det gåtefulle menneskesinnet. Boka «Mysterium» handler mye om syner og drømmer. Denne kan jeg tenke meg å lese, men lar den helt sikkert ligge til over sommeren. Krimlitteratur tiltrekker meg allikevel ikke.

Jeg er så pass voksen at jeg fikk vokse opp med en travel far og en mor som var hjemme. Derfor kan den svenske forfatteren Kristina Sandberg sikkert fasinere meg med sine historier av den hjemneværende kvinnen Maj som skildrer den sosiale samfunnsutviklingen hun gjennomlever. Trilogien om Maj inngår i et forfatterskap på til sammen seks bøker; «Att föda ett barn», «Sörja för de sina» og «Liv till varje pris»

Fritid i Arendal

Når det gjelder steder å besøke, må jeg innrømme at jeg er blodfersk leder her i Arendal. Jeg er en innflytter som selv må gjøre meg kjent. Men Arendal må jo være perla på Sørlandet! Tyholmen og Pollen med sitt yrende uteliv og nå også Vitensenteret. Fantastiske rullesteinstrender ytterst på Tromøya som gjør det hjemmekjært for en Rogaleding. Og om det ikke er Skottland neste, så har du Danmark ved neste kyst. Kan det vel være bedre en sommerdag? Sørlandet har spesialisert seg på å sørge for deg mens du besøker oss. Om du skulle mangle noe, spør i Turistinformasjonen. Et lite tips fra en av mine svigersønner som er oppvokst her: Finner du Øyna, finner du paradis på jord. Velkommen skal du være!

**Hilde Vogt Toven,
Tannhelsetjenestens
kompetansesenter Øst**

Om å lese

Om sommeren syns jeg det er deilig å slappe av med en god bok i solen. Men ofte er intensjonene om å få lest mange bøker større enn det faktisk blir til til. Det er så mye annet å bruke tid på. Jeg har ingen favoritter og leser bøker i de fleste sjangre.

Av krimbøkene til Jo Nesbø har jeg lest de fleste. Han skriver levende. Da jeg var halvveis i boka hans «Snømannen», hvor morderen laget snømenn til ofrene, måtte jeg ned i garasjen hjemme – og der var snømannen. Riktig nok var denne laget av nabobarna, men creepy likevel.

Ellers liker jeg også forfatterne Camilla Läckberg og Jørn Lier Horst, de skriver begge gode krimbøker.

Viktoria Hislops «Øya» er en annen fengende bok. En annen sjanger enn krim, og en bok som både er rørende og til ettertanke.

Og akkurat nå ligger «Soloppgang» av samme forfatter på nattbordet.

Fritid i Oslo

Området rundt Oslo byr på mange flott opplevelser. Alt fra yrende byliv, uteliv og typiske turistattraksjoner til mer rolige områder. Jeg syns det er spennende å være turist i egen by! Mine favoritter er Oslofjorden og marka. Sels vil jeg anbefale båttur mellom øyene med

strandhogg eller padletur langs Nesoddlandet. Sykkeltur i marka med ras tepause hos en av de mange koselige serveringshyttene, eller en tur opp til Kolsåstoppen som gir utsikt over hele Oslo og området rundt. Vi er utrolig heldige som har en hovedstad med marka og fjorden så nært!

NTFs landsmøte 2015

Når? 29. –31. oktober

Hvor? Oslo, Norges Varemesse

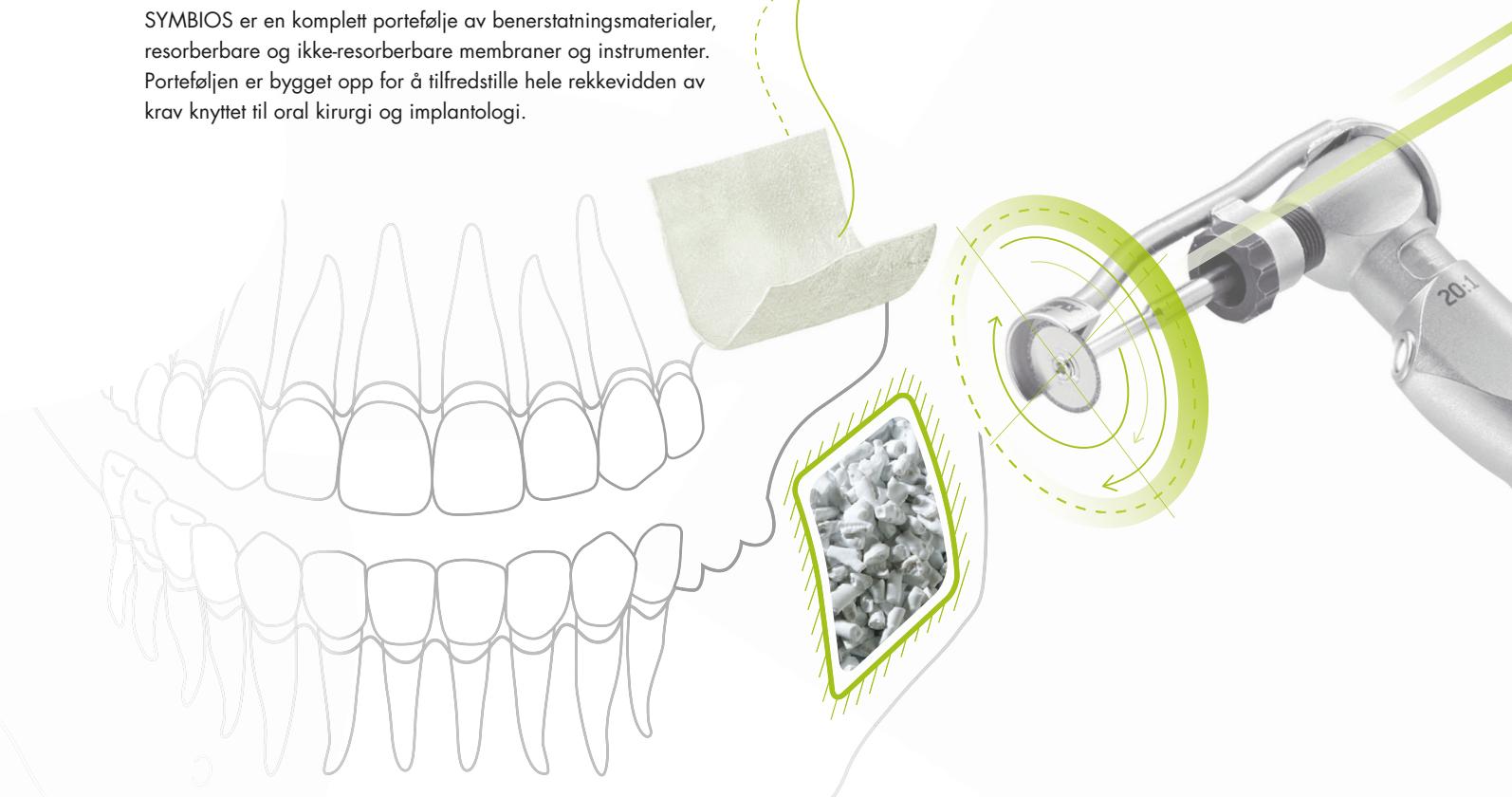
Mer informasjon? www.tannlegeforeningen.no

SYMBIOS®

Løsninger til alle dine regenerative behov

Benerstatningsmaterialer,
membraner og instrumenter

SYMBIOS er en komplett portefølje av benerstatningsmaterialer, resorberbare og ikke-resorberbare membraner og instrumenter. Porteføljen er bygget opp for å tilfredsstille hele rekkevidden av krav knyttet til oral kirurgi og implantologi.

STEPPS™

SIMPLANT™

SYMBIOS®

ANKYLOS®

ATLANTIS™

ASTRA TECH
IMPLANT SYSTEM

XiVE®

www.dentsplyimplants.no

 DENTSPLY
IMPLANTS

TkØ – statlig styrt sentralisering

Den senere tid er det reist spørsmål omkring hva de odontologiske kompetansesentrene er blitt til. Det er mulig, som representanten fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) uttrykte det under spesialistforeningenes møte på Fornebu i vinter, at noen har sovet i timen og at toget har gått. Spørsmål jeg, med min bakgrunn i tannhelsetjenesten, stiller er; hvor mange vogner fikk toget? Når skiftet det spor? Og; burde det ikke få en konsekvens at et folkerikt fylke som Akershus trakk seg fra samarbeidet om TkØ?

Mitt mandat som daværende president i NTF var å arbeide for bedre geografisk spredning av så vel allmenn-tannleger som spesialister. NTF var for etablering av odontologiske kompetansesentre som – i distrikturen – kunne samle spesialistkompetanse og, i samarbeid med universitetene, bidra til en mer desentralisert spesialistutdanning. Det var aldri et tema i diskusjonene jeg deltok i, at det skulle etableres slike sentre i universitetsbyene Oslo og Bergen. Stortinget har besluttet at det skal etableres odontologiske kompetansesentre i samtlige helseregioner, men jeg tviler på at politikerne der hadde de nevnte byene i tankene da de fattet en slik beslutning. I dag strides de lærde om hvor mye av spesialistutdanningen som kan gjennomføres i kompetansesentrene og om hvilken type forskning som kan gjennomføres der i et fremtidsperspektiv. Universitetet i Oslo er bekymret for tilgang til pasienter og kvaliteten på grunnutdanningen der-

som spesialistutdanningen flyttes ut av Det odontologiske fakultetet. Dette er spørsmål som Tannlegeforeningen nok ikke la stor vekt på ved kompetansesentrenes unnfangelse, men – hvem trodde den gang at ett av dem skulle etableres i Frogner bydel i Oslo? Sov vi i timen? Nei, vi gjorde ikke det.

La meg sitere fra Stortingsmelding 35 som Stortinget vedtok i mars 2008. I pkt 2.5.3 heter det «Regjeringen vil styrke finansieringen av desentralisert spesialistutdanning for å oppnå en bedre geografisk fordeling av tannlegespesialister». Virkelighetsbeskrivelsen Stortinget fikk på side 52 var «Figuren viser at med unntak av Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud, Rogaland og Hordaland, er det relativt få spesialister i de øvrige fylkene». I pkt 5.6.2 heter det blant annet at «Regionale odontologiske kompetansesentra og spesialistutdanning skal

- Sikre spesialisttannlegetjenester og ta imot henvisninger fra allmenntannlegetjenesten, leger og andre
- Drive rådgivning overfor en samlet tannhelsetjeneste og til befolkningen
- Drive desentralisert spesialistutdanning av tannleger
- Bidra til forskning og faglig utvikling i tannhelsetjenesten
- Bidra til rekrytering og stabilisering av tannhelsepersonell i regionen
- Drive etterutdanning av tannhelsepersonell

Alt dette skal nå altså skje i Norges mest tannlegetatte by, der det finnes et odontologisk fakultet og der det etter

sigende befinner seg 42 spesialister innenfor en radius på to km fra det planlagte TkØ i Frogner bydel. Jeg finner ingen faglige grunner for en slik etablering. I verste fall bidrar etableringen til en sentralisering, stikk i strid med stortingets bestilling. Kommunepolitiker i meg har også registrert at styret i TkØ, bare dager etter at Akershus trakk seg, inngikk kontrakt om leie av 1800 kvm på Majorstua. Noen burde definitivt ha trukket i bremsen når en så vesentlig del av finansieringen forsvant. Oslo vil, som det mest folkerike av de gjenværende fylkene, kunne få store kostnader knyttet til den daglige driften av TkØ i et marked som allerede er rikt på privatpraktiserende spesialister. Med bakgrunn i Stortings forutsetninger er det all grunn til å spørre seg om hvorfor dette toget i det hele tatt ble satt på skinner i den form det nåtar. Det fremstår mest som en kamp mellom HOD og fakultetet i Oslo, en kamp som har gått for langt og som nå leder til det jeg vil betegne som misbruk av offentlige midler, statlige som fylkeskommunale. Oslo har betydelig viktigere oppgaver å bruke penger på enn å finansiere et offentlig spesialsenter som skal konkurrere i et allerede mettet spesialistmarked.

*Carl Christian Blich
Tidligere president i NTF
Bystyremedlem for Høyre
carl.christian@stomapro.no*

Svar til Carl Christian Blich:

Utvikling av TkØ til et fullverdig kompetansesenter

Det har vært flere innlegg og diskusjoner rundt de regionale odontologiske kompetansesentrene og i særdeleshet om etablering av Tannhelsetjenesten kompetansesenter Øst (TkØ) i Oslo. Det som synes å være gjennomgående i debatten, også i Tidende, er manglende informasjon, feil faktaopplysninger, polariserte synspunkter og at man i liten grad ser helheten i oppdraget fra Stortinget. Tannhelsetjenesten må ta innover seg at det er et politisk ønske om et kompetanseløft for Den offentlige tannhelsetjenesten, bl.a. gjennom etablering av kompetansesentre. Dette bør vi ønske velkommen! Vi kjenner oss ikke igjen i påstander og synspunkter som fremmes, og undres på om vi i det hele tatt er på samme bane – eller spor. Til Carl Christian Blichs innlegg er svaret; nei toget har ikke skiftet spor, det er bare litt forsiktig.

Inntil nå har TkØ ikke ønsket å gå inn i en offentlig debatt *om* det skal etableres et regionalt odontologisk kompetansesenter, og *om* det skal ligge i Oslo. Dette har deltakende fylkeskommuner og Oslo kommune vedtatt for flere år siden. Beslutningen ble gjort med bakgrunn i geografiske og kommunikasjonsmessige forhold, men også nærheten til Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo var viktig. Med dette som mandat er det gjennomført en omfattende prosess etter offentlige regelverk for å finne egnede lokaler. For pasientene og de som skal benytte TkØs tjenester er det viktig at det ligger sentralt og med nærhet til offentlig kommunikasjon, noe plasseringen på Majorstuen gir. Selv om TkØ ligger på Majorstuen er det ikke primært tenkt for befolkningen i bydel Frogner, som det kan se ut til at Blich tror. De fleste innbyggerne der, som sannsynligvis er blant dem med best tannhelse i landet, får sikkert ivaretatt sitt behov for spesialiserte tannhelsetjenester annet sted.

Offentlig tannhelsetjeneste har ansvar for pasientgrupper med omfattende og sammensatte behov, hvor det både er vanskelig å legge opp en god behandlingsplan og behandle.

For å kunne tilby et tverrfaglig behandlings- og fagtilbud etableres TkØ med kompetanse fra alle spesialistområder. Tannleger kan henvise pasienter til behandling eller for råd om behandlingsplan. For å øke kompetansen i tjenesten er ambisjonen at henvise tjeneste/tannlege selv enten kan delta i behandlingen, få råd om gjennomføring av behandling eller få mulighet til å hospitere ved TkØ. Private tannleger vil også ha mulighet til dette.

TkØ har ambisjon om å kunne gi veiledning via elektroniske kanaler. Dette gir større mulighet for en desentralisert oppfølging av pasienten. Det odontologiske fakultet ved UiO har etablert en tjeneste for tverrfaglige vurderinger, men påpeker selv at det er lange ventelister. Det kan tyde på at det er behov for større kapasitet innenfor denne type rådgivning.

Mandatet til de regionale odontologiske kompetansesentrene og TkØ er bredere enn å drive kun spesialistbehandling. Som Blich riktig skriver, skal vi også drive forskning, fagutvikling, etterutdanning, spesialistutdanning og bidra til geografisk fordeling av tannhelsepersonell.

Det er liten tradisjon for klinisk forskning i tannhelsetjenesten. I nasjonal forsknings- og innovasjonsstrategi for helse og omsorg (HelseOmsorg 21) legges det opp til at tjenesten selv i stor grad skal være premissleverandør og deltaker i praksisnær klinisk forskning. I tannhelsetjenesten er universitetene de store og nesten de eneste aktørene. Sammenliknet med øvrig helsetjeneste er det minimalt med publiserte artikler med utspring i tannhelsetjenesten. Det burde være et ønske fra vårt fagområde

at vi kan få til flere og mer mangfoldige forskningsprosjekter. TkØ vil ha som en hovedoppgave å både drive og støtte forskning og fagutvikling med utspring i tjenesten. TkØ er godt i gang med å etablere samarbeid med HiOA, FHI, NIOM og de øvrige kompetansesentrene. Det arbeides også med en samarbeidsavtale med Det odontologiske fakultet, UiO. Det er ingen tvil om at TkØ er nyetablert innen forskning, og at det vil ta tid å bygge opp et godt forskningsmiljø. Likevel er det underlig at argumentet «å være nybegynner» skal sette stopper for forskning utover det som gjøres ved universitetet.

For å kunne bidra til veileding av spesialistkandidater er det nødvendig med et tverrfaglig spesialistmiljø. TkØs bidrag til klinisk trening av kandidater skal ikke overta og erstatte universitetets ansvar. Det skal være et supplement til universitetet. Det er satt av plass til fem behandlingsrom for spesialistkandidater ved TkØ. Disse er i første omgang beregnet for kandidater i pedodonti. Innenfor denne spesialiteten har fakultetet behov for flere spesialitasjoner og vil kunne få det gjennom et samarbeid med TkØ.

Lokalene til TkØ ligger i Sørkedalsveien 10 på Majorstuen og vil bestå av ca 850 kvm kliniske lokaler og 750 kvm til fellesfunksjoner, forskning, administrasjon samt kontorer for Norsk Tannvern. Det er satt av behandlingskontor til en spesialist innenfor hver spesialitet og fem plasser for spesialistkandidater. Lokalene skal også huse TOO (Tilrettelagt tannhelsetilbud til pasienter som har vært utsatt for tortur, overgrep eller har odontofobi). Dette er et tilbud TKØ allerede drifter. Ved full bemanning vil ca 23 årsverk være knyttet til TkØ, men driften skal trappes gradvis opp mot dette nivået.

Ved kompetansesenteret Vest Hordaland er ca. 20% av pasientene henvist fra privat tannhelsetje-

neste. Når TkØ tilbyr spesialistbehandling for voksne betalende pasienter skal det gjøres i henhold til ESA-regelverket, dvs på like vilkår som for privat tannhelsetjeneste. Spesialistene ved TkØ skal også bruke tid på andre oppgaver enn pasientbehandling, bl.a. forskning og veiledning. Ut i fra TkØs oppgaver og innretning kan vi derfor verken skjonne eller dele Blichs bekymring om at en økningen i behandlingskapasitet innenfor bydel Frogner vil gi en direkte konkurranse for spesialistene som alt er etablert der. Vi kan heller ikke skjonne at en spesialist innenfor hvert fagområde vil tappe fakultetet for lærerkrefter og gå ut over både grunnutdanning og spesialistutdanning, slik det er blitt hevdet fra fakultetets side.

TkØ er organisert som et interkommunalt samarbeid, og politiske vedtak i alle fylkeskommuner og i Oslo kommune lå til grunn for opprettelsen. Akershus fylkeskommune hadde som eneste deltaker et vedtak om ny politisk behandling under visse forutsetninger. Representantskap og styre i TkØ gjennomgikk situasjonen både før og etter

utmeldelsen. I Akershus fylkeskommune var man mest opptatt av at det var tilstrekkelig tilgang på private spesialister i området og så ikke verdien av de andre oppgavene for TkØ. Blich synes å vurdere på samme måte. TkØs representantskap og styre har derimot vektlagt helheten i TkØs oppgaver.

Etablering av kompetansesentre utløser statlige midler til forskning og fagutvikling, spesialistutdanning og klinisk etterutdanning. Siden vedtaket i Stortinget om opprettelsen av regionale odontologiske kompetansesentre, har hver eneste regjering og hvert Storting vedtatt midler til etablering og drift av kompetansesentre. Både kompetansesentrene i vest og nord er godt i gang og mottar betydelig støtte. I TkØs region har man valgt å satse på et samarbeid mellom fylkene bl.a. for å kunne utnytte ressursene bedre og gi et bredt tilbud til befolkningen i hele regionen. Vårt kompetansesenter er beskjedent i forhold flere av de andre kompetansesentrene. Fylkeskommunene bidrar derfor med en relativt liten andel, og bidraget brukes ikke til å subsidiere

betalende pasienter. Dessverre måtte bidraget fra fylkeskommunene og Oslo kommune økes noe etter Akershus sin utmelding. For Oslo kommune innebærer det en økning i det årlige bidraget til drift av TkØ på 450 000 kroner. 3

Vår organisering med flere deltagere medfører imidlertid at politiske prosesser blir utfordrende og til dels uforutsigbare. Vi tror Carl Christian Blich, som bystyremedlem for Høyre i Oslo, ville være tjent med å søke faktisk informasjon hos dem saken angår, og der hvor saken er opplyst. Vi er ikke kjent med at det er tatt kontakt verken med styremedlemmer, representantskapsmedlemmer eller administrasjon i TkØ for å søke informasjon. Du er velkommen til å gjøre det ved neste korsvei.

*Bjørn Ellingsæter,
Styreleder, TkØ*

Per David Clee Søhoel,

Nesteleder i styret, TkØ

Hilde Vogt Toven

Direktør, TkØ

Sissel Bjørntvedt

Tidligere leder, TkØ

«Burde være forståelig selv for Brox-Nilsen»

Sitatet ovenfor er hentet fra et tilsvarende innlegg i Tidende nr. 4, 2015. Uttalelsen taler for seg selv, og er neppe egnert til å skape en konstruktiv debatt.

Etter min mening er innlegget til Brox-Nilsen velskrevet, og han stiller en rekke relevante spørsmål, bl.a. hvorfor Torgersen ikke er villig til å avgjøre DNA-test i forbindelse med den såkalte hårprøven. Svaret til Brandtzæg og Eskeland at Torgersen er «livredd for å gå i en felle» virker mildt sagt søkt. En må minne om at Torgersen også motsatte seg at det ble tatt avtrykk av tennene like etter arrestasjonen 7.desember 1957. Det ble gjort gjentatte forsøk uten resultat. Torgersen sa at han eventuelt ville motsette seg det med makt. Først etter å ha sittet fire mndr. i varetektsfengsel, 14.04. 1958, tillot han at avtrykket ble tatt.

I likhet med Brox-Nilsen fikk jeg i sin tid demonstrert bevismaterialet til tannlege Strøm. For min del var det i forbindelse med en forelesning som Strøm holdt om rettsodontologi for videreutdannelseskandidater. Han demonstrerte der hele materialet med gipsmodeller, fotografier og det hele. På oss virket demonstrasjonen overbevisende, selv om ingen av oss på det tidspunkt hadde spesialkompetanse på området. De som overvar demonstra-

sjonen ble seinere forskere eller spesialister innen kliniske fag som kjeveopptreden, oral kirurgi og oral medisin. I utgangspunktet burde vi ikke være helt blottet for vurderingsevne. Svakheter og vanskeligheter ved bevisføringen med littspor i forsiktig elastisk materiale ble diskutert. Konklusjonen til tannlege Strøm var at det var «overveiende sannsynlig at littsporet i brystet til Rigmor J. skriver seg fra mistenkte Fredrik Torgersen.» Ikke 100 % identitet som anført av Brandtzæg / Eskeland.

Debatten mellom Brandtzæg/Eskeland og Solheim virker lite opploftende. Påstand står mot påstand og det synes å være uenighet om det meste. Forvirringen og rotet rundt tannbeviset blir nærmest komplett når høgskolelektor Sigmund Hov Moen i samme nr. av Tidende legger ordene «Med inntil visshet grensende sannsynlighet» i munnen på tannlege Ferdinand Strøm. Strøm har aldri sagt eller skrevet noe slikt. Utsagnet står derimot i erklæringen til professor Jens Wærhaug.

Nå var det ikke bare tannbeviset som felte Torgersen. Minst like viktig var det såkalte avføringsbeviset. Til tross for at Torgersen hadde skiftet antrekk drapsnatten, ble det funnet spor av avføring på hans turnsko samt små mengder på kanten av bukselommen og et mikroskopisk funn på en fyrstikkeske han hadde på seg. Prøvene ble analysert av

flere spesialister på området, bl.a. av professor Ove Arbo Høeg. Samtlige rapporter konkluderte med at det var overensstemmelse mellom avføringen på liket og avføringen som ble funnet på Torgersens klær, særlig pga. funn av såkalte pallisadeceller fra erteskall, og det viste seg at den drepte hadde spist ertesuppe dagen i forveien. Professor Høeg avslutter sin konklusjon slik: «Jeg har ikke funnet noe som tyder på at fæces fra avdøde og fra siktedes eindeler ikke stammer fra samme person.»

Før jeg begynte på Tannlegehøgskolen studerte jeg farmasi ved Farmasøytskinst. Universitetet i Oslo og hadde professor Høeg som lærer i botanikk. Høeg var en høyt respektert lærer og forsker med en svært forsiktig og utpreget akademisk legning. Eskeland/Brandtzæg har gjentatte ganger påstått at de tekniske bevis, bl.a. til professor Høeg, er verdiløse (Aftenposten 28.11.06). Jeg unnlater å kommentere det. Én ting føler jeg meg imidlertid 100 % sikker på. Professor Høeg ville aldri sagt eller skrevet om en meningsmotstander: Dette burde være forståelig selv for ham.

Olav Hjortdal

Pensionert overtannlege
Lic. odont. Spesialist i oral kirurgi og
oral medisin
raghjo@online.no

Svar til overtannlege Olav Hjortdal:

Hvorfor er noen blind for vitenskapelig utvikling?

Hjortdal har plukket ut én setning fra vårt tilsvart til tannlege Stein Brox-Nilsen (Tidende 2015; 125: 375–76) og gjør den til en slik hovedsak at han benytter den som overskrift. Det er mulig at tonen i vårt innlegg bar preg av at vi nå er ganske lei av å diskutere Torgersen-saken med personer som er komfortable med sin gamle fascinasjon om betydningen av bittsporet i brystet på offeret som grunnlag for Torgersens skyld. Det finnes øyensynlig ikke noe behov eller ønske hos disse personene om å øke sitt kunnskapsgrunnlag. Det er trist når en høyt utdannet akademiker som Olav Hjortdal tilhører denne gruppen og ikke viser tegn til nysgjerrighet og vitebegjærlighet om utviklingen som har skjedd innen bevisvurdering siden 1957.

Overtannlege Hjortdal stiller bare spørsmål om ting som ble redegjort for i tilsvaret til Brox-Nilsen. For eksempel kan han ikke forstå hvorfor Torgersen «er livredd for å gå i en felle» hvis hans DNA gir «match» med noen oppbevarte hårstrå av ukjent opprinnelse. Årsaken forklarte vi nøyte til Brox-Nilsen og opplyste han om at det ligger et stort dokument om problemstillingen på Torgersens hjemmeside (<http://torgersensaken.no/ressurser/>).

Både domfellesen av Torgersen i 1958 og avslaget på gjenoptakelsesbegjæringen i 2001 bygde på at det var mulig å trekke holdbare slutninger om sannsynlige sammenhenger mellom funnene på offeret og åstedet og spor på Torgersen. Dette er noe Hjortdal holder fast ved når det gjelder avføringsbeviset. Ståle Eskeland har ikke naturvitenskapelig bakgrunn, men har arbeidet med samfunnsvitenskapelige problemstillinger og har gjort det klart at grunnleggende forutsetninger for å kunne konkludere med reell sammenheng mellom to forhold ikke forelå. Sammen med advokat Erling Moss engasjerte han derfor en rekke fremstående forskere fra ulike fagområder (medisin, biologi, kjemi, fysikk, statistikk, odontolog) med sikte på å få vurdert best mulig verdien av de tre tekniske bevisene. En av disse var Per Brandtzæg.

Per Brandtzæg har hatt tarmen og dens sekreter som forskningsfelt i mer enn 40 år. Han ble derfor anmodet om å kvalitetssikre holdbarheten av avføringsbeviset og det tok mindre enn en time å komme til en klar konklusjon. Det fantes overhodet ikke noe faglig grunnlag for å påstå, slik de sakkyndige hadde gjort i 1958, at avføringsbeviset knytter Torgersen til drapet. Avføringen på Torgersens sko inneholdt hårstrå, noe som tydet på at den kom fra dyr. Ingen vitenskapelig metode viste at det var menneskelig avføring. Funn av pallisadeceller fra erteskall i denne avføringen og i avføring på liket, er ikke noe holdbart bevis. Hvor mange av Oslos befolkning var det som spiste mat med ertær på den tiden, og hvor mange katter og hunder fikk middagsrester som inneholdt ertær? Det brune materialet på Torgersens klær og fyrtikkeske ble ikke engang vist å være avføring med tilgjengelige metoder.

Så vidt vi har kunnet bringe på det rene, hadde tannlege Ferdinand Strøm ingen vitenskapelig skolering. Men han hadde anerkjent erfaring fra identifikasjon av krigsofre gravlagt på Trandum. I Torgersen-saken var det en helt annen problemstilling; nemlig vurdering av merker i bløtt vev etter et bitt i offerets ene bryst. Det ville ikke være unaturlig om Strøm følte seg smigret over å få et så viktig oppdrag om å identifisere en mulig morder.

Professor Morten Harboe, tidligere dekanus ved Det medisinske fakultet og fortsatt aktiv forsker på Rikshospitalet i en alder av 86 år, var som stipendiat ved Rettsmedisinsk institutt til stede i retten i 1957. Han har skrevet om dette i en kronikk i Dagsavisen: «Minner fra en dag i retten» (27.02.2014, s. 4). Vi siterer hvordan Torgersens forsvarsadvokat forsøkte å stille Strøm kritiske spørsmål: «Blom spurte Strøm om hvor ofte han hadde gjort slike undersøkelser i bløtt vev og om erfaring med hvor sikker konklusjonen ville være. Strøm ble urolig og kunne ikke gi noe godt svar. Han kunne heller ikke vise til at han hadde erfaring med slikt arbeid. I sakkyndiguttalelsen skrev Strøm at merket

i brystet var etter «et såkalt lystbitt». Blom spurte Strøm om hvordan han kunne se det. Strøm kunne ikke svare på dette.... «Å si at det var «et såkalt lystbitt» er ikke nøytralt og betyr språklig å uttale seg om hvorfor biteren bet. Det kunne jo ikke Strøm se».... «Det gjorde sterkt inntrykk på meg at en viktig del av Strøms sakkyndiguttalelse var dårlig begrunnet og førte til at jeg syntes det var som om beviskrafteren i sakkyndiguttalelsen smuldret bort. Svarene Strøm ga på Bloms spørsmål viste at Strøm ikke hadde noe faglig sikkert grunnlag for å skrive at bittmerket i offerets bryst var «identisk med mistenkte Fredrik Ludvik Fasting Torgersens tenner». Det var dramatisk, og det er derfor jeg husker det.»

Strøm hadde altså ingen erfaring med å tolke bittspor i hud, i motsetning til det Tore Solheim hevder i sitt svar til oss i Tidende (2015; 125: 377–78). Vi skrev i vårt tilsvart til Brox-Nilsen om den forskningen som er gjort ved universitetet i Buffalo med standardiserte bittmodeller, og refererte til at noen av de amerikanske «Innocence Projects» i ettertid (ved testing av oppbevart DNA) har vist at bittspor i hud kan føre til mange feilaktige dommer – opptil 90 prosent. Det kom nettopp en ny rapport som viser at avgjørelser basert på mikroskopisk analyse av hårprøver har bidratt til mer enn 90 prosent feilaktige dommer, flere med henrettelse til følge. Så gamle «sannheter» står for fall. Naturvitenskapen og rettsvitenskapen er i stadig utvikling.

Da vil vi til slutt bare stille Hjortdal et enkelt spørsmål som kan besvares med ja eller nei: Tror han at Torgersen ble dømt på et bevisgrunnlag som tjener rettssikkerheten til ære, slik at bevisene mot ham berettiger den fellende dommen fra 1958?

Professor Per Brandtzæg,
Avdeling for patologi, Oslo
universitetssykehus, Rikshospitalet
per.brandtzag@medisin.uio.no

Professor Ståle Eskeland,
Det juridiske fakultet, Universitetet Oslo
stale.eskeland@jus.uio.no

Tilsvar til Brandtzæg og Eskeland

Jeg blir bedt om å svare ja eller nei på et spørsmål om Torgersen ble dømt på et bevisgrunnlag som «tjener rettsikkerheten til ære..» Denne formuleringen er konstruert av forfatterne og har ikke vært nevnt i debatten tidligere. Det er selvfølgelig umulig å svare ja eller nei på et slikt spørsmål. Torgersen ble dømt skyldig på grunnlag av det som kom fram under avhørene i rettsalen samt summen av indisier. Jeg har fulgt saken fra den startet i 1958 og fram til i dag. Dersom spørsmålet var ja eller nei om jeg mener at dommen var riktig, er svaret ja.

Når det gjelder hårprøven henviser forfatterne til Torgersens hjemmeside,

Torgersensaken.no/ressurser, og jeg har med interesse lest hva som står skrevet der. Det dreier som et langt og utførlig brev på 10–12 sider til Gjenopptakelse-kommisjonen hvor Eskeland prøver å forklare hvorfor Torgersen ikke vil avgjøre hårprøve. Fakta kan imidlertid kokes ned til at Torgersen hevder at han i 1958 avgjorde hårprøve, noe som ikke er protokollført og som det ikke finnes vitner til. «Fellen» består da tydeligvis i at Torgersen er redd for at det er disse hårene det dreier seg om, og at det er mulighet for at politiet har plassert hårene på den dreptes kåpe for ved en DNA-match mot hans hodehår å skape et fallende bevis. I brevet skriver Eske-

land: «Vi vet ikke hvilke muligheter politiet eller andre har hatt for å forveksle eller manipulere. Det eneste vi vet er at hårene må ha kommet til Rettsmedisinsk institutt fra politiet.»

Det er naturlig å stille følgende mot-spørsmål som også kan besvares med ja eller nei: Tror Brandtzæg/Eskeland at politiet bevisst kan ha manipulert med hårene for å fremskaffe et fallende bevis?

Olav Hjortdal
raghjo@online.no

4 mm i ett sveip

Nyhet!

3-års studie av
J.W. van Dijken/U. Pallesen
publisert i Journal of
Adhesive Dentistry*

*Randomized 3-Year Clinical Evaluation of Class I and II Posterior Resin Composite and a One-step Self-curing Adhesive. Ian W.W. van Dijken/Ulla Pallesen. J Adhesive Dent 2015; 17:81–88.

SDR[®]
Smart Dentin Replacement

- 4 mm herdedybde – færre lag, enkelt og raskt
- Selvavrettende og adapterer til kavitsveggene
- 3 års kliniske data (Umeå/København)
- Over 30 millioner fyllinger siden introduksjonen i 2009

For better dentistry

DENTSPLY

Sluttkommentar til Olav Hjortdal:

Om Torgersens skyldspørsmål

Hjortdal mener uten motforestilling at dommen fra 1958 er riktig, altså at Torgersen ble dømt for drapet i 1957 på holdbare bevis. Takk for dette klare svaret.

Det er riktig at Torgersen ble funnet «skyldig på grunnlag av det som kom frem under avhørene i rettsalen samt summen av indisier». Det er banalt.

Problemstillingen er om «det som kom frem», altså bevisene for Torgersens skyld, var holdbare. De sentrale bevisene som felte Torgersen var et tannblitt i den drepes venstre bryst som de sakkyndige sa var «identisk», med Torgersens tenner, fem barnåler i Torgersens dress som de sakkyndige sa var unike og helt like barnåler fra et gammelt juletre der liket ble funnet og antatte avføringsflekker på Torgersen som de sakkyndige sa stammet fra Rigmor Johnsen. Juryen fikk høre at disse bevisene var nær hundre prosent sikre. Men det var de ikke. De er verdiløse som bevis for Torgersens skyld. Det lar seg ikke bestride i dag. Hvilket bevisgrunnlag Hjortdal da har for å mene at dommen er riktig, redegjør han ikke for og det kan han heller ikke.

Det er videre riktig at Torgersen hevder at han avgåt hårprøve. Dette er ikke protokollført og ingen vitner kan bekrefte at det har funnet sted. Hjortdal

slutter at da kan ikke Torgersen ha avgitt hårprøve. Det er selvsagt ingen holdbar slutning. Eskeland har grundig redegjort for dette i brevet som Hjortdal viser til, men som han ikke refererer på en saklig måte. Vi har statsadvokat Dorenfeldts ord for at «negative funn» ikke ble protokollført. Med «negative funn» mente han åpenbart funn som ikke pekte mot Torgersen.

Vi kjenner heller ikke opprinnelsen til hårene som ble funnet på Rigmors kåpe. Det er ingen protokoll knyttet til dem heller. Det kan derfor godt være Torgersens egne hår som han har avgitt. Torgersen er redd for det. Det er ikke vanskelig å forstå etter det han har gjennomlevd i denne saken. Skulle det vise seg at hårene på Rigmor Johnsns kåpe er Torgersens egne hår, er vi ikke i tvil om at Gjenopptakelseskommisjonen vil tolke det som hår som ble avsatt da Torgersen drepte Rigmor.

Poenget, som Hjortdal ikke kan ha oppfattet, er hårenes usikre opprinnelse. Hvorvidt politiet har «manipulert med hårene for å fremskaffe et fellende bevis» kan vi ikke vite. Hva vi «tror» om dette er uten betydning. Hjortdals ønske om at vi svarer ja eller nei på hva vi tror på dette punkt, får han derfor ikke oppfylt. Det som er viktig her, er hva Torgersen føler og frykter. Vi vil

anbefale Hjortdal å lese den kronikken Brandtzæg nylig skrev om «Juridisk helhetsvurdering» (Klassekampen 11. mai. Lenke til kronikken i nettutgaven på www.tannlegetidende.no). Her beskrives flere dokumenterte tilfeller av oppklarte justismord hvor politiet har jukset for å få saken til å stemme med sin teori.

En ny (den sjette!) gjenåpningsbehandling vil bli levert i midten av juni, denne gangen vederlagsfritt av de erfarte advokatene Cato Schiøtz og Pål W. Lorentzen, som ikke tidligere har hatt noe med Torgersen-saken å gjøre. De ville selvsagt aldri ha påtatt seg dette enorme oppdraget uten at de etter måneders studier av sakens dokumenter har dannet seg en klar oppfatning om at Torgersen ble dømt på uholdbare bevis.

*Professor Per Brandtzæg
Avdeling for patologi, Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet
per.brandtzag@medisin.uio.no*

*Professor Ståle Eskeland
Det juridiske fakultet, Universitetet Oslo
stale.eskeland@jus.uio.no*

http://www.tannlegetidende.no/asset/2015/Klassekampen_Juridisk_helhetsvurdering_Brandtzæg_2015-05-11.pdf

FLYTENDE OG FREMDELES PAKKBAR

Hurtig-herdende glassionomer fyllingsmateriale

- Perfekt marginal adapsjon og pakkbarhet i ett produkt takket være mulighet for endring av viskositeten ved applikasjon
- Rask herdig på kun 2 minutter etter plassering av fyllingen
- Det første glassionomer-materialet med fluoridering lik tannen
- Høyt fluorutslipp

IonoStar® Plus

notabene,
adv., lat.,
merk vel,
vel à merke
(fork. NB).

Lederutdanning for primærhelsetjenestene

Handelshøyskolen BI har på oppdrag fra Helsedirektoratet utviklet et masterprogram som skal være skreddersydd for ansatte som har ledersansvar innen primærhelsetjenestene i helse- og omsorgssektoren.

Målet med dette samarbeidet er å utdanne handlekraftige ledere i helse-, tannhelse- og omsorgstjenestene, og gi kompetanse til å møte de omfattende endringsbehovene sektoren står overfor. Fylkestannlegene er å anse som en klar målgruppe for utdanningen.

Helsedirektoratet betaler studieavgiften, så det er eventuelle vikar-, reise- og oppholdsutgifter deltakerne eller deres arbeidsgiver betaler selv. Det kan

også søkes KS og fylkesmennene om støtte til dette.

Studiet gir 30 studiepoeng og starter opp høsten 2015, med en klasse i Oslo (oppstart 26. oktober) og en klasse i vestlandsregionen Stavanger/Bergen (oppstart primo november). Helsedirektoratet dekker opptil 50 plasser i hver av klassene. I 2016 vil Midt-Norge bli prioritert, i tillegg til Oslo.

Søknadsfristen er satt til 10. juni for første opptak, med eventuelt etterfølgende rullerende opptak frem til oktober.

Les mer på Bis nettsted: <https://www.bi.no/kurs-og-programmer/nasjonal-leaderutdanning-for-primerhelsetjenesten/forside/>

Hos Helsedirektoratet:

<https://helsedirektoratet.no/nyheter/ny-nasjonal-leiarutdanning-for-primerhelsetjenesten>

Og KS:

<http://www.ks.no/tema/Helse-og-velferd/Helse-og-omsorg/Nasjonal-leaderutdanning-for-primerhelsetjenesten---storsatsing-pa-ledelse-i-helse-og-omsorg/>

Kontaktpersoner ved BI: Liv.A.Furmyr@bi.no, 46 410864, Anne.F.Willnoch@bi.no, 46410142 og Nina.E.Eelstad@bi.no, 46410798

Se mer: www.bi.no/helsemaster

TILBAKEBLIKK

■ 1915

Statens Tandlægeinstitut

Ansøkning om optagelse som elev av institutet høsten 1915 maa indsendes til styret, Tordenskjolds gate 9, inden 10. juli. Ansøkningen maa være ledsgitt av aldersattest samt vidnesbyrd om bestaat artium (bekræftet avskrift av testimoniets). Studenter med sproglig historisk artium maa ha bestaat den mundtlige prøve i fysik til realartium med ikke daarligere karakter end tf. eller ha bestaat de forberedende prøver ved universitetet (inklusive fysik) eller ha avlagt forberedende prøve ved universitetet i fysik med ikke daarligere karakter end 3. Officerer, der ønsker at optages som elev, maa skaffe sikkerhet for at de er fuldstændig fri militære gjøremaal i studietiden.

Mai-juni 1915, 5te hefte

■ 1965

Siviltjenesten

Efter råd fra N.T.F.'s prosessfullmektig, h.r.advokat Trampe Kindt, besluttet hovedstyret enstemmig å anke Eidsivating lagmannsretts dom av 8/3-65 til Høyesterett, og gav h.r.advokat Trampe Kindt bemyndigelse til å utfordre ankerklæring. Under sakens behandling ble opplyst at Norges Akademikersambands styre gav sin støtte til at lagmannsrettens dom ble anket.

Etter forslag fra h.r.advokat Trampe Kindt bemyndiget hovedstyret ham til å forelegge beordringsloven for ILO med forespørrel om loven er i samsvar med ILO-konvensjonene.

Mai 1965, hefte 5

■ 2005

Advarsler mot tobakksbruk anno 1944

Når årets tema for Verdens røykfrie dag er «Health Professionals and Tobacco Control», kan det være interessant å ta et dykk i historien og se hvordan engasjementet var for vel 60 år siden. I novembernummeret av Tidendes «halvbror» (Norges Tannlægeforbunds tidsskrift) presenteres to artikler av dr.med. Arthur Collett om tobaksrøyking, sakset fra Sundhetsbladet. Det er litten tvil om at helsefarene var erkjent allerede i 1944 og at både tannleger og leger engasjerte seg for å påvirke folks røykevaner. Og den gang var det tydeligvis ikke snakk om å lokke og motivere til røykekutt. De viftet med pekefingeren og moraliserte over en lav sko, for røyking var en last.

Mai 2005, nr. 6

KURS- OG AKTIVITETSKALENDER

NORGE

18.-19. juni	Tromsø	Midnattsolsymposiet. Se www.tannlegeforeningen.no
28.-30. aug.	Solstrand hotel	SAED's møte. Se www.saed.nu
11.-12. sept.	Oslo	Årsmøte i Praksiseierforeningen SPA. Sted: Radisson Blu Scandinavia Hotel, Oslo. Henv. Kari Odland, e-post: kodland@asatann.com
29.-31. okt.	Lillestrøm	NTFs landsmøte. Lillestrøm – Norges Varemesse. Se www.tannlegeforeningen.no
1. des.		Verdens aidsdag
7.-9. jan. '16	Bergen	Vestlandsmøtet. Henv. Trine Lise Lundekvam Berge, tlberge@online.no
21.-22. april. '16	Trondheim	Midt-Norgemøtet. Henv. Kai Åge Årseth, e-post: kaiage@online.no
27.-28. mai '16	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no . Henv. Kjell Thue, tlf. 57 86 84 60 (a) E-post: kjell.thue@enivest.net
3.-5. nov. '16	Stavanger	NTFs landsmøte. Se www.tannlegeforeningen.no
9.-10. juni '17	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no . Henv. Kjell Thue, tlf. 57 86 84 60 (a) E-post: kjell.thue@enivest.net
25.-26. mai '18	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no . Henv. Kjell Thue, tlf. 57 86 84 60 (a) E-post: kjell.thue@enivest.net
24.-25. mai '19	Hotel Alexandra, Loen	Loenmøtet. www.loenmotet.no . Henv. Kjell Thue, tlf. 57 86 84 60 (a) E-post: kjell.thue@enivest.net

UTLANDET

22.-25. sept.	Bankok, Thailand	FDI. Se www.fdiworlddental.org
12.-14. nov	Göteborg	Riksstämman och SveDental. Se www.tandlakarforbundet.se
27. nov.-2. des.	New York	GNYDM. Greater New York Dental Meetiting. www.gnydm.com
7.-10. sept. '16	Poznan, Polen	FDI. Se www.fdiworlddental.org

Med forbehold om endringer. Sjekk alltid aktuelle datoer direkte med kursarrangøren. Vi er avhengige av dine innspill til kurs- og aktivitetskalenderen. De kan sendes til tidende@tannlegeforeningen.no

Tidende har som mål

- Å være et organ for odontologisk etterutdanning som bidrar til tannlegenes faglige vedlikehold og fornyelse
- Å bidra til odontologisk forskning og utvikling av faget
- Å bringe aktuelt stoff og nyheter fra tannhelsefeltet og områder som ligger nær dette feltet
- Å fremme debatt innenfor temaer som engasjerer tannlegene og andre som har sitt virke innenfor og tilknyttet tannhelsefeltet
- Å være medlemsblad for Den norske tannlegeforening

Endringer i sentral statsforvalting:

Nytt direktorat for e-helse

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett la Helse- og omsorgsdepartementet den 12.05.15 frem endringer i den sentrale statsforvaltningen. Departementet har, med bakgrunn i regjeringserklaeringen, vurdert organiseringen av helseforvaltningen med tanke på fremtidens utfordringer i helse- og omsorgssektoren. Det er spesielt tatt hensyn til målet om å skape pasientsentert helsetjeneste og en best mulig utnyttelse av fellesskapets ressurser og minske byråkrati.

En av endringene er at det etableres et Direktorat for e-helse. Direktoratet skal ha tett integrasjon med Helsedirektoratet og ha ansvar for styring, gjennomføring og forvaltning av nasjonale IKT-prosjekter. I dette ligger også

ansvar for forvaltning og utvikling av lover, forskrifter og IKT-standarder.

Andre endringer:

– Statens autorisasjonskontor for helsepersonell flyttes inn i Helsedirektoratet.

– Statens strålevern blir en etat i Helsedirektoratet. Direktoratet får instruksjonsmyndighet, men ikke etter atomenergiloven.

– Det etableres et nytt Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten. Dette vil bestå av etater og enheter som driver klagesaksbehandling. Klageorganet plasseres i Bergen.

– Folkehelseinstituttets mandat utvides til kunnskapsproduksjon for folkehelse og helsetjeneste og blir dermed en tydeligere kunnskapsstøtteorganisasjon for Helsedirektoratet.

– Kunnskapssenteret for helsesektoren omstruktureres og flyttes delvis til Helsedirektoratet, delvis til Folkehelseinstituttet sammen med Statens institutt for rusmiddelforskning (Sirus) og Vitenskapskomiteen for mattrøygghet.

Kilde: Helsedirektoratet

Nok en gang fra et odontologisk forskningsmiljø i Norge

Sterk internasjonal prestasjon

For andre året på rad har en forsker som tilhører Institutt for oral biologi (IOB) ved Universitetet i Oslo deltatt i finalen i Unilever Hatton competition.

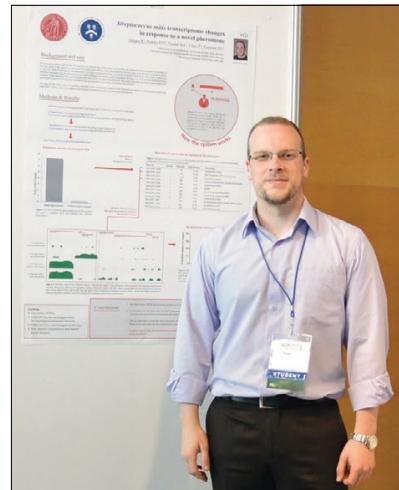
Roger Junges deltok i finalen som ble arrangert i Boston, Massachusetts under årsmøtet i The International Association for Dental Research (IADR). Man kan uten sammenlikning beskrive finalen på Unilever Hatton competition som en olympisk finale i forskning innen odontologi.

Roger Junges deltok i finalen i den hardeste kategorien, det vil si innen Senior Basic Sciences Research. I denne gruppen konkurrerte han mot de 27 andre vinnerne av sine respektive Hatton Divisional Award konkurranser. Roger kvalifiserte seg til finalen i Boston ved å vinne den nordiske divisjonen i Dubrovnik i September 2014. I finalen rakk ikke presentasjonen opp til en førstepris. Imidlertid må det påpekes at slutt-rangeringen her er hårfin, fordi kvaliteten på fremføringene og

arbeidsinnsatsen som ligger bak alle forskerresultatene som presenteres er imponerende høy.

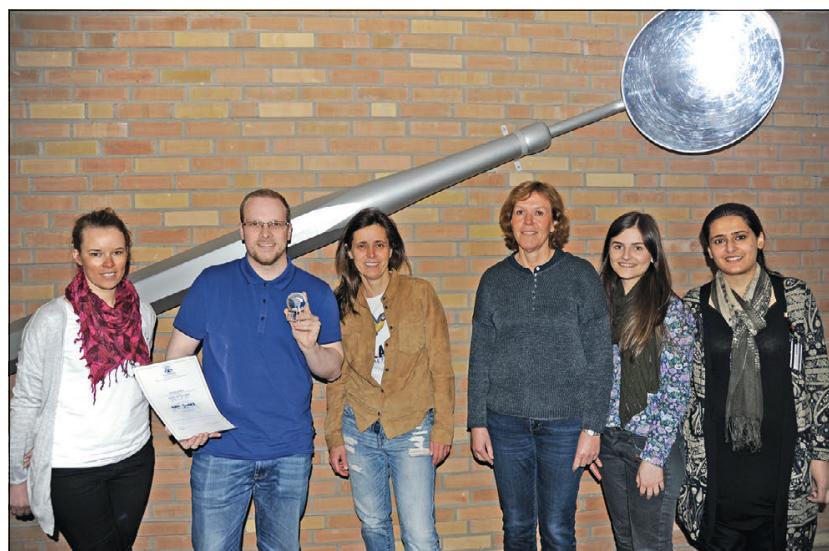
Roger inngår i forskergruppen Biofilm og signalering på IOB, og arbeider innen forskningsprosjektet «Crosstalk», som er ledet av professor Fernanda Pedersen (bilde 2). Forskningen er rettet primært mot bakteriekommunikasjon og mikrobe-vert interaksjoner. I finalen i Boston presenterte han nye resultater under tittelen: «A New Pheromone in *Streptococcus mitis* Enhances Biofilm Formation». Dette arbeidet ble utført i samarbeid med forskere ved the Forsyth Institute i Cambridge, Massachusetts, USA.

I biofilmer kommuniserer mikrober ved hjelp av signalstoffer, inkludert signalstoffer betegnet som feromoner. Feromoner stimulerer eller demper genetiske aktiviteter i ulike typer bakterieceller og gjør at disse raskt kan tilpasse seg selv, alternativt også ved å endre biofilmen etter eksempelvis endringer i miljøet utenfor biofilmen

Roger Junges, vinner av IADR Unilever Hatton Nordic Divisional Award i Dubrovnik, 2014 og finalist i Unilever Hatton competition i Boston 2015, i kategorien senior basic sciences research. Foto: Ingvild Midtvoll.

eller med økt resistens mot antimikrobielle substanser eller kjemikalier. Det nye forskningsfunnet som ble presentert i Boston var at et lite peptid i *Streptococcus mitis*, kalt *small hydrophobic peptide* (SHP), oppregulerer spesifikke gener som programmerer for proteiner som fremmer biofilmdannelsen. For mange høres kanskje ikke dette så vold-somt spennende ut. Imidlertid, den virkelige grensesprengende oppdagelsen var ikke omtalt i abstractet i møteprogrammet (1), fordi denne oppdagelsen ble gjort etter tidsfristen for innsending til IADR. Det nye og oppsiktstvekkende er at det nyoppdagete feromon-signalsystemet i *S. mitis* har mange felles-trekk med signalsystemet i biofilmer dannet av *S. pneumoniae*. Denne likheten representerer et nytt funn om pato-etiologi eller patogenese som kan sette forskere i stand til å bedre forstå hvorfor pneumokokkinfeksjoner dreper mange tusen mennesker årlig over hele verden, og kanskje også til å utvikle en

Forskerne i «Crosstalk»-prosjektet tilknyttet Forskergruppen Biofilm og signalering på Institutt for oral biologi (IOB) ved Universitetet i Oslo. Fra venstre: Kjersti Sturød, Roger Junges, Fernanda C. Petersen, Heidi Aarø Åmdal, Gabriela Salvadori, Rabia Khan. Foto: Per Gran, UiO

årsaksrettet behandling som er effektiv. Det blir derfor spennende å se hvilke nye funn «Crosstalk»-forskergruppen ved IOB i Oslo vil presentere i tiden fremover.

Som omtalt tidligere i NTFs Tidende vant Marit Høyberg Aure finalen i senior basic sciences research-kategorien i 2014 (2). Også Marit hadde sin forskningsbakgrunn fra IOB før hun reiste til The University of Rochester i New York for å forske videre der. Å stille med finalister to år på rad i IADR Unilever Hatton competition er en fantastisk prestasjon, og er en uttrykkelig annerkjennelse av vitenskapelig forskning på et meget høyt nivå utført ved Institutt for oral biologi (IOB) ved Universitetet i Oslo.

Asbjørn Jokstad

Chair, IADR Awards Review Committee

asbjorn.jokstad@uit.no

Referanser

1. 2015 IADR General Session & Exhibition. Boston, Mass., USA, 11–14 mars 2015. URL: <https://15iags.abstractcentral.com/planner.jsp>
2. Norsk basalforsker var best. Nor Tannlegeforen Tidende 2014; 124: 670–1. URL: <http://www.tannlegeforeningen.no/i/2014/8/d2e2002>

Jenteklubben Leif på sin årlige tur

Nesten hvert år siden studietiden har denne jenteklubben fra kull 81 Bergen hatt sine samlinger, både hos hverandre og til andre reisemål av felles interesse.

Denne gangen gikk turen til Flatan-ger på Trøndelagskysten.

Hege bor i Steinkjer, og når vi ankommer der er det lunsj på verandaen i nydelig varmt vær.

Etterpå er det en ni mils kjøretur til hytta.

I gapahuken fikk vi servert hjemmelaget pølse av hjort og rådyr og røket villaks. Til drikke var det øl og Chablis. Underholdningen var en nise som svømte forbi i det stille sundet.

Heges mann Arnodd Løe og en kamerat og hyttenabo, John Harald Hustad satte kveiteline fredag kveld.

Etter frokost lørdag var det linefiske som stod på programmet. Det blåste friskt og regnet, men vi lot oss ikke skremme av været. Spenningen var til å ta og føle på når Hege begynte å trekke linen. Linen var uendelig lang, men snart kom den første kveiten og begeistring var stor.

Birte var klepper og snart var nummer 2, 3 og 4 trygt i stampen. I tillegg ble det både lange og torsk.

Etter lunsj ble det vandretur til Storfjellet, flott tur og nydelig utsikt.

Deretter var det tid for rådyr- og elgsafari. Vi så 13 rådyr og en nyfødt diende rådyrkalv.

Tilbake på hytta var badestampen klar for bruk.

Kveldens middag var naturlig nok helstekt selvfisket kveite. Gutta hadde trukket nok en line og enda en kveite, så totalt ble det 24 kg kveite. Med dette resultatet hadde også gutta kvalifisert seg til middagen med oss.

Andre store opplevelser var når havørnen tok en fisk som ble hevet fra båten, og øyeblikket da vi nesten kunne kjenne på pelsen til en levende sel som lå på et skjær.

Etter en flott og opplevsesrik helg hilser de 7 i jenteklubben til alle kollegor og oppfordrer andre til å lage lignende tradisjoner.

Birte Nydal, Anne Røtvold, Britt Håvardstuen, Heidi Lassen, Hege Endresen Løe, Tone Klepsland og Kjersti Refsholt Stenhagen

Jenteklubben Leif, fra venstre: Birte Nydal, Bergen, Anne Røtvold, Oslo, Britt Håvardstuen, Svelvik, Heidi Lassen, Gjessheim, Hege Endresen Løe, Steinkjer, Tone Klepsland, Bergen, Kjersti Refsholt Stenhagen, Oslo

Første forskerlinjestudent i odontologi har gjennomført

Forskerlinjen er et tilbud til odontologistudenter som ønsker å lære om forskningsvirksomhet. Den første forskerlinjestudenten i odontologi i Norge har nå gjennomført programmet ved Det medisinsk-odontologiske fakultet i Bergen.

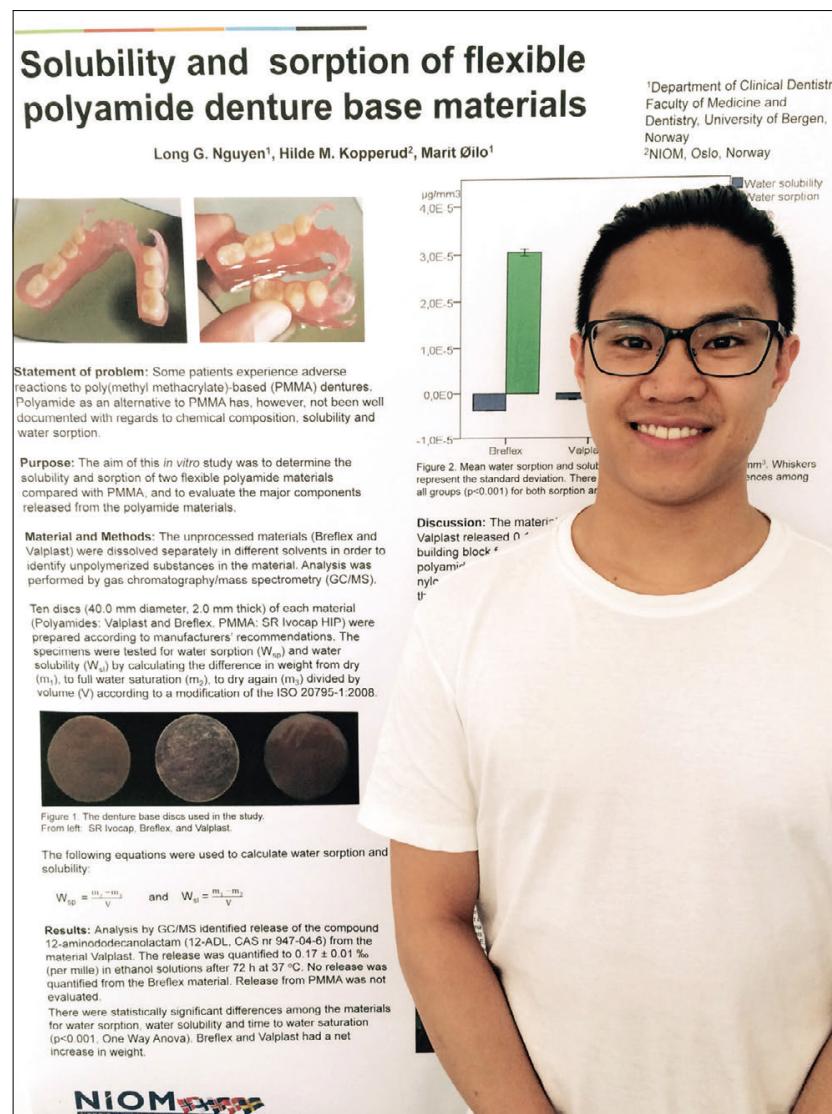
Medisinerstudentene i Bergen har hatt et tilbud om forskerlinje i over 10 år. I de siste fire årene er det reservert to plasser for odontologi per år. I dag er det totalt seks odontologistudenter på forskerlinjen i Bergen. Studentene får stipend for å ta permisjon ett år fra studiet for å drive forskning på fulltid og de får noe støtte videre. I denne tiden skal de, sammen med veilederne, gjøre et forskningsprosjekt som skal munne ut i en internasjonal artikkel. Dessuten skal de gjennomføre en opplæringsdel som tilsvarer kursene i doktorgradsprogrammet.

Long G. Nguyen (bildet) er den første studenten som har gjennomført forskerlinjen i odontologi. Han har undersøkt egenskaper ved protesematerialer i polyamid (nylon) og har sendt inn sin første artikkel for publisering nå i vår. Laboratoriearbeidet har delvis vært gjort på NIOM.

Gjennomført forskerlinje i odontologi gir gode forutsetninger for å drive med forskning etter endt studium, både som klinikere tilknyttet et forskningsnettverk, men også økte muligheter for doktorgradsstipend eller opptak på spesialistutdanning.

Leder for forskerlinjen i odontologi i Bergen, Marit Øilo, er begeistret for ordningen.

– Studentene har stor kapasitet til å tilegne seg ny kunnskap i denne perioden, sier hun. Flere har klinisk relevante prosjekter som kanskje kan virke vanskelige når de begynner på forskerlinjen i andre studieår, men de tilegner seg fort den nødvendige kompetansen. Dette gir dem et fortrinn videre i studiet blant annet ved å få innblikk i forsk-

Roger Junges, vinner av IADR Unilever Hatton Nordic Divisional Award i Dubrovnik, 2014 og finalist i Unilever Hatton competition i Boston 2015, i kategorien senior basic sciences research. Foto: Ingvild Midtvervoll.

kningsprosesser. I tillegg lærer de mye av hverandre og av å delta på fellesseminarer med forskerlinjestudentene i medisin.

– Våre studenter har hevdet seg godt sammen med forskerlinjestudentene i

medisin og vunnet priser for sine presentasjoner, forteller Marit Øilo.

Mer informasjon på:

<http://www.uib.no/mofa/65047/forskerningen-ved-det-medisinsk-odontologiske-fakultet>

IADRs årskongress i Boston, Massachusetts, USA, 11.-14. mars 2015:

IADR General Session 2015

En delegasjon på 16 deltakere fra Universitetet i Oslo (UiO) reiste til IADRs årskongress 2015 i Boston. Til tross for forsinkelser på grunn av uvær over Island og Norwegian-streik kom alle frem i tide. Totalt ble det presentert 12 ulike arbeider fra UiO.

IADR-kongressene samler flere tusen deltakere fra odontologiske forskningsmiljøer over hele verden, og man hevdet at nærmere 7 000 forskere var påmeldt årets kongress. Det var et allsidig program med multiple parallelle sesjoner daglig og svært mange poster, i tillegg til noen «main lectures». Alt fra grunnforskning til folkehelsearbeid var behørig dekket.

Kongressområdet var stort, men oversiktlig nok til at man enkelt kunne manøvrere seg fra sesjon til sesjon. Som alltid er amerikanerne flinke på gjennomføring av store kongresser. Undertegnede hadde en «oral presentation» med tittelen: «Simplified registration of surgical complications using a novel e-infrastructure». Presentasjonen omhandlet bruken av forskningsverktøyet «University Health Network» i registrering av data i klinisk forskning, og virket godt mottatt av tilhørerne.

Boston er en hyggelig by på USAs østkyst og bærer preg av at store universitetsmiljøer har tilhold i og nær byen. Utflykt til Harvard Square og campus på Harvard University kan anbefales, og bør anses som obligatorisk når man er i Boston-området. Høydepunktet for

Hauk Øyri foran Massachusetts General Hospital. Foto: Privat.

undertegnede del var besøket på Department of Oral and Maxillofacial Surgery ved Massachusetts General Hospital sammen med professor Tore Bjørnland. Vi deltok på avdelingens morgenmøte og deres ukentlige «Orthognathic conference». Her forventet man at alle ansatte satt våkne og klare rundt bordet kl. 07.15. Dresscode; Jakke og slips for menn, drakt/skjørt og bluse for kvinner. Servering; Kaffe, bagels, danish og donuts. De fleste så ut til å ta frokosten sin under morgenmøtet – godt rustet for en 12–14 timers arbeidsdag. Vi ble svært godt mottatt, og det var lærerikt å få et

innblikk i en annen arbeidskultur. Besøket ble avsluttet med en rask tur innom «Ether Dome», hvor tannlegen William T. G. Morton i 1846 gav den første kjente demonstrasjon av eternarkose.

Takk til Minnefond for Knut og Liv Gard og for Frans Berggren for reisestøtte!

Hauk Øyri
Spes. oral kirurgi og oral medisin
PhD-stipendiat
Avd. for oral kirurgi og oral medisin,
IKO, UiO

Juristsforbundet og Den norske tannlegeforening inviterer til debattmøte under Arendalsuka

Fleire må si ifra!

Hva skal til for å varsle ved mistanke om omsorgssvikt og overgrep mot barn?

Invitere debattdeltakere: Justisministeren, Barneombudet, Riksadvokaten og representanter for tannhelsetjenesten og Stortingets familie- og kulturkomité.

Tid: 13. august, kl. 13.00-14.30

Sted: Solsiden Brasserie, ved Pollen i Arendal

Arbeidsmiljøforskriften og stikkskadedirektivet

Som de fleste tannleger vil vite inneholdt arbeidsmiljøforskriften følgende formulering: «Recapping av kanyler må ikke forekomme».

Dette vakte reaksjoner i flere odontologiske miljøer som påpekta de problemene denne formuleringen skaper for cylindrettebasert anestesi på tanngekontorer. Blant annet som følge av disse reaksjonene ble arbeidsmiljøforskriften sendt på ny høring fra Arbeidstilsynet der odontologiske læresteder, Akademikerne og NTF avgå høringsvar. Alle argumenterte for en oppmykning av fortolkningen av stikkskadeformuleringen – Arbeidsmiljøforskriften § 6–10. Etter høringsrunden har departementet endret forskriften, gjeldende fra 1. januar 2015. Teksten har nå fått følgende ordlyd:

«§ 6–10.Oppbevaring, håndtering, transport og avfallsbehandling

Arbeidsgiver skal etablere rutiner som er nødvendig for å sikre forsvarlig oppbevaring, håndtering og transport av

biologiske faktorer på arbeidsstedet. Det skal etableres spesifikke rutiner for å ta ut, håndtere og undersøke prøver fra mennesker og dyr som kan inneholde helsefarlige biologiske faktorer.

Arbeidsgiver skal gi instruks om at innsamling, oppbevaring og fjerning av avfall skjer uten at arbeidstakerne utsettes for helsefare. Avfallsbeholderne skal være klart og entydig merket og om nødvendig helt tette. Avfallet skal om nødvendig uskadeliggjøres ved passende forbehandling.

Arbeidsgiver skal sørge for at sikre avfallsbeholderne for spisse eller skarpe gjenstander plasseres så nært som mulig stedet hvor slike utstyr håndteres eller kan finnes.

Hette skal ikke settes tilbake på kanyle etter bruk, med mindre det benyttes utstyr som eliminerer farene for stikkskade.»

Forskriftsteksten må fortolkes slik at man ved bruk av egnet utstyr kan recappe sprøytespissen med én hånd og på denne måten eliminere risikoen for

stikkskader. NTF argumenterte for å bytte ut ordet «utstyr» med «prosedyrer» og begrunnet dette med at en del utstyr på markedet ikke er tilfredsstilende, og at utstyret må kombineres med prosedyre for å sikre «eliminasjon» av fare for stikkskade. NTF vant ikke fram med dette, men ordene «fjerne risiko for stikkskade» er skiftet ut med «eliminere fare for stikkskade» som kan fortolkes noe mildere.

Konklusjonen etter dette er at man kan recappe sprøytespisser gjennom en-hånds-prosedyre ved bruk av bordholdere. Det betyr samtidig at andre løsninger med låsbare ytre sylinder er godkjente som utstyr etter forskriften. Det man ikke kan gjøre er å sette hetten tilbake med håndholdt sprøyte.

Det man oppnådde er at totalforbudet mot recapping forsvant.

Aril Jul Nilsen
Fagsjef i NTF

Foreslå kandidater til Karl Evang-prisen 2015

Vet du om en person eller en organisasjon som fortjener Karl Evang-prisen i år? Frist for å sende inn forslag til kandidater er 19. august 2015.

Karl Evang-prisen ble opprettet i 1981 som en honnør til den tidligere helsedirektøren for hans sosialmedisinske pionerinnsats. Målet med prisen er å stimulere interessen og arbeidet for barnevern, folkehelse og sosiale forhold.

Kriterier for tildelingen

Karl Evang-prisen for 2015 skal gå til en person eller organisasjon som har gjort en særlig innsats for å fremme

– Folkehelsa og sosiale forhold som er viktig for denne

– Rettssikkerhet og trygghet i barnevernet, helse- og/eller sosialtjenesten

– Opplysningsarbeid og medvirkning i samfunnsdebatten om viktige barneverns-, helse- eller sosialpolitiske spørsmål.

Det er ingen forutsetning at vedkommende person eller organisasjon er knyttet til barnevernet eller helse- og sosialtjenesten. Det vil bli lagt vekt på at innsatsen er aktuell, men innsats over tid vil også bli vurdert.

Prisutdeling

Prisen blir delt ut i sammenheng med Folkehelseforeningens årlige folkehelsekonferanse 26.–27. oktober 2015.

Komite

Komiteen som velger prisvinner består av: professor Aslak Syse, Institutt for offentlig rett, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo (leder), journalist

Marie Rein Bore, Stavanger Aftenblad, professor Steinar Westin, Institutt for samfunnsmedisin, Det medisinske fakultet, NTNU, Trondheim, høgskolelektor Elisabeth Brodkorb, Diakonhjemmet Høgskole, Oslo og rådgiver Line Oma (sekretær), Helsedirektoratet.

Innsending av søknad

Skriftlig søknad med begrunnelse kan sendes av personer og organisasjoner innen 19. august 2015 til: line.oma@helsedir.no eller til: Helsedirektoratet, Pb. 7000, St. Olavs plass, 0130 Oslo.

Informasjon om tidligere prisvinnere og statutter finnes hos Helsedirektoratet på adressen <https://helsedirektoratet.no/nyheter/foresla-kandidatar-til-karl-evang-prisen-2015>

Dødsfall

Steinar Bokn, f. 25.03.1943, tannlegeeksamen 1969, d. 06.04.2015
 Asbjørn Bjørnland, f. 21.11.1922, tannlegeeksamen 1950, d. 06.05.2015
 Torgeir Erland Walberg, f. 18.09.1931, tannlegeeksamen 1957, d. 24.05.2015
 Torgeir Erland Walberg, f. 18.09.1931, tannlegeeksamen 1957, d. 24.05.2015

Fødseldager

85 år

Terje Walther Remme, Bodø, 9. juli

80 år

Liv Tidemann, Ålesund, 2. juli
 Tor Wahl, Stabekk, 7. juli
 Sigmund Kristiansen, Bodø, 9. juli
 Børge Johannessen, Trondheim, 20. juli
 Hugo Rønning, Bodø, 27. juli

75 år

Svein Holthe, Holmestrand, 4. juli
 Arild Stenvik, Oslo, 4. juli
 Finn Bolt-Hansen, Sande i Vestfold, 7. juli
 Terje Nordvik, Bergen, 9. juli
 Knut Sandal, Stavern, 3. august
 Kåre Haugen, Flekkefjord, 18. august
 Olav Reidar Lyse, Sørkjosen, 22. august

70 år

Bjørn Elling Gulsvik, Hønefoss, 7. juli
 Sigrid Engelhardtsen, Oslo, 14. juli
 Ingeborg Ystaas Kvarekvål, Hagan, 17. juli
 Per-Michael Andreassen, Mandal, 22. juli
 Per Kr. Erikstad, Fauske, 8. august
 Lars Gustav Tuset, Verdal, 13. august

60 år

Lars Petter Røise, Skien, 4. juli
 Per Thrane, Hvalstad, 7. juli
 Bjørn Bamse Mork-Knutsen, Halden, 8. juli
 John Erik Thomseth, Oslo, 9. juli
 Torbjørn Hiis, Kragerø, 11. juli
 Anne Møystad, Oslo, 14. juli
 Claus Ryste, Stranda, 25. juli
 Inge Gustav Hauge, Storslett, 30. juli
 Harald Johnsen, Tvedstrand, 5. august

Kirsten Øksnes Ro, Kristiansand s, 21. august

Bengt E. Weidemann, Auli, 22. august

50 år

Marika Koutsouri Hæreid, Oslo, 2. juli
 Kirsten C. Gaupen Berg, Halden, 5. juli
 Jannie Holte Biering, Oslo, 9. juli
 Annette Henanger, Tårnåsen, 10. juli
 Arnt Helge Dybvik, Sandefjord, 14. juli
 Ingibjørg Sara Benediktsdottir, Førde, 17. juli
 Rigmor Flatebø, Stavanger, 20. juli
 Tatiana Klemetsen, Oslo, 26. juli
 Mina Ameri, Oslo, 1. august
 Dag Kristiansen, Rognan, 1. august
 Inger Johanne Bruntveit, Bergen, 3. august
 Jan Kirkedam, Arendal, 3. august
 Martin Stage, Hafsfjord, 6. august
 Vegard Winge, Oslo, 8. august
 Mahmoud Makhdomi Atashgahy, Bønes, 11. august
 Unni Tovsen Augestad, Porsgrunn, 11. august

Målfrid Bjerkeli, Sandnes, 17. august
 Tone Rustad, Maura, 21. august

40 år

Annette Bøvre, Sandefjord, 1. juli
 Elina Leppälä, Ulset, 1. juli
 Kjetil N Kaland, Stavanger, 16. juli
 Quoc Huy Tran, Oslo, 16. juli
 Anne Marit Graue, Bergen, 17. juli
 Esben Sjøblom, Husøy, 23. juli
 Anna-Lena Løbakk, Trondheim, 25. juli
 Pernille Næsse, Kristiansand s, 1. august
 Kristin Moland, Bergen, 5. august
 Anne-Chr. Bøe Pedersen, Bergen, 5. august

Tore André Ohm, Trondheim, 10. august

Hanna Baumann, Skien, 13. august
 Cecilie Hansen, Rakkestad, 13. august
 Hanna Kern, Skien, 13. august
 Espen Ross Helganes, Larvik, 19. august
 Daliborka Vujadin Kjellsen, Oslo, 22. august
 Muhsin Candir, Bjørnevatin, 23. august

30 år

Karolina Felenzer, Eivindvik, 3. juli
 Ejla Avdagic, Oslo, 6. juli
 Kyrre Aas Hustad, Levanger, 9. juli
 Faiza Iqbal, Oslo, 9. juli
 Eva Hasund, Kristiansand, 12. juli
 Tone Seljestokken, Florø, 13. juli
 Kristine Eidal Tanem, Oslo, 13. juli
 Mari Meen, Langesund, 16. juli
 Jesper Jansson, Trondheim, 18. juli
 Henrik Hoel Olsen, Jessheim, 25. juli
 Linn Oppedal Strann, Kristiansand, 27. juli
 Kine Theodorsen Bredal, Stavanger, 30. juli
 Gunvor Vestbøstad Eikill, Bergen, 31. juli
 Anette Kubon, Bønes, 1. august
 Anja Holthe Wang, Vadso, 7. august
 Veysel Akbina, Flatåsen, 21. august
 Vera Helene Moen, Harstad, 22. august

Fødseldager

Vi ber om at de som vil reservere seg mot at runde år publiseres i personaliaspalten, gir skriftlig melding *minst åtte uker* i forveien på e-post: tidende@tannlegeforeningen.no, faks 22 55 11 09 eller per post til Tidende, postboks 2073 Vika, 0125 Oslo

Reservasjoner blir registrert i medlemsregisteret, og navnet vil ikke komme med i fødselsdagslistene i fremtiden. Du kan når som helst gi beskjed om at reservasjonen skal oppheves igjen.

Dødsfall

Sekretariatet får dessverre ikke automatisk beskjed om dødsfall. Vi ber derfor medlemmene være behjelplig med å gi NTF beskjed når en kollega er gått bort. Vennligst kontakt NTF, tlf. 22 54 74 00 eller e-post: post@tannlegeforeningen.no.

DEN NORSKE TANNLEGEFORENINGENS

TIDENDE

Frister og utgivelsesplan 2015

Nr.	Debattinnlegg, kommentarer o.l.	Annonsefrist	Utgivelse
1	2. desember '14	8. desember '14	15. januar
2	9. januar	14. januar	12. februar
3	6. februar	11. februar	12. mars
4	2. mars	5. mars	16. april
5	7. april	13. april	13. mai
6	12. mai	19. mai	18. juni
7	5. juni	11. juni	13. august
8	13. august	19. august	17. september
9	11. september	16. september	15. oktober
10	9. oktober	14. oktober	12. november
11	6. november	11. november	10. desember

Tellende timer

Annerledes

Nyskapende

Kostnadseffektivt

Tank

Tannlegeforeningens nettbaserte kurs

Frem fra glemselet:

Tegneserie om perio

Tannlege Sverre Aukland har gitt oss dette bidraget, som tidligere er publisert i det skandinaviske magasinet Colgate/Tannhelse nr. 1, 1997.

Registrering av beinhyde på rtg/BW gir informasjon om tidligere sykdoms-erfaring, men forteller ingenting om aktiviteten nå eller om fremtidig utvikling. Tilstedeværelse av subgingival tannstein og plakk er signifikant assosiert med alvorlig periodontal sykdom.

Pasienten gir uttrykk for en oppgitt, skjebnebestemt holdning. "Dette er utenfor min kontroll. Jeg kan ikke gjøre mer." Dette er et dårlig utgangspunkt, Randi!

Det foreligger nå overveldende dokumentasjon på at storrøyking kan øke risikoen for festetap med opptil sju ganger. Bergstrøm, J og Preber, H: Tobacco Use as a Risk Factor. J Periodontol 1994, mai suppl.

Hvor mye betyr tennene for pasienten? Hvilken innsats er hun villig til å yte? Er dette et godt forsøk på kommunikasjon fra tannlegens side. Er han kan hende litt for utålmodig her?

Dårlig kontrollert diabetes er en klar risikofaktor for utvikling av periodontitt. Referanse: Taylor et al. Severe Periodontitis and Risk for Poor Glycemic Control in Patients With Non-Insulin-Dependent Diabetes Mellitus. J Periodontol 1996; vol 67; nr. 10: 1085–93.

Referanse: Publikasjoner fra symposiet "The relation of Periodontal Infections to Systemic Diseases." J of Periodontol; vol 67; nr 10, suppl. Stor takk til spesialist i periodonti, dr. odont. Knut Leknes, for faglig hjelpe og til spesialist i periodonti, Jørgen Hørmand, for idé.

Alle våre fire selskaper
holder åpent hele sommeren.
God sommer!

* Gjelder for SDS, Dental og Artinorway

ARTINORWAY[®]

Rune Slagstad og Jan Messel, redaktører:

Profesjonshistorier

Bokens tema er opprinnelse og utvikling av profesjonene i Norge fra 1814 til våre dager. En profesjon beskrives som en yrkesgruppe med utdanning på akademisk nivå med monopol på visse arbeidsoppgaver og høy grad av intern kontroll. Boken er på hele 809 sider (heftet), hvorav 174 er forord, litteraturreferanser, omtale av forfatterne og personregister.

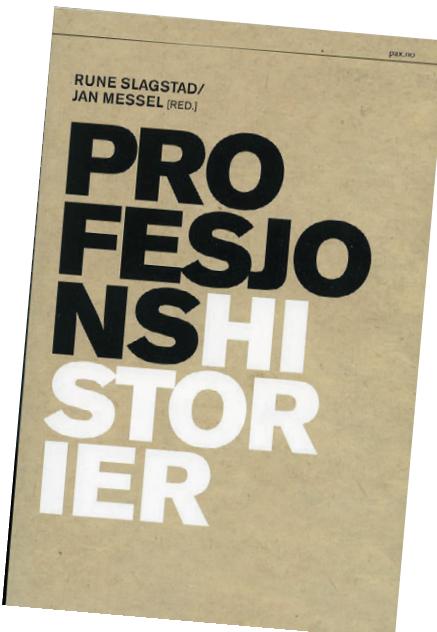
Dette bokverket er resultat av et arbeidsseminar for forskere gjennom flere år ved Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo og Akershus, der de to redaktørene har vært henholdsvis professor og forsker. Hensikten er å gi en samlet fremstilling av hva deltagerne har bidratt med i løpet av seminaret. Redaktørene skriver ingenting om hvilken målgruppe de tar sikte på, men det er rimelig å tro at samfunnsvitere med spesiell interesse for profesjonsforskning står høyt på listen. Det hindrer ikke at andre med interesse for hvordan profesjonene har bidratt til å forme Norge som nasjon, og omvendt, kan finne interessante fremstillinger i boken.

Forfatterne er historikere, idehistorikere, sosiologer, statsvitere og medieforskere, til sammen 24 personer, som fremstiller historien for 21 profesjoner, hvorav tannleger er én. Dette kapitlet er skrevet av Vibeke Erichsen, som er før-

steamanuensis ved Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap ved Universitetet i Bergen.

Erichsen er opptatt av det ambivalente forholdet mellom tenner og kropp som hun mener vedvarer helt opp til vår tid, jfr. diskusjonen om tanppleiens plass i trygdesystemet. Hun beskriver utviklingen av tannlegeprofesjonen fra kvakksalverstadiet med vekt på tannekstraksjon og tanninnsetting til dagens forskningsbaserte virksomhet med vekt på profylakse og restaurering. Hun går nøye gjennom den tidlige fasen med betydelig medisinsk motstand mot en godkjent tannlegeutdannelse på 1800-tallet og beskriver hvordan politiske og tannhelsemessige forhold har styrt utviklingen av profesjonen sammen med Tannlegeforeningen. Dette er gjenkjennelig stoff fra Arne Sollunds og Reidun Stenviks bøker om tannlegeforeningens historie. Erichsen går også gjennom forholdet mellom offentlige og private tannleger fra et profesjonspunkt og gjennom grensedragningen til yrker som tannteknikere og tanppleiere. Hun er klar på at tannlegeprofesjonen har utviklet og beholdt sitt monopolsystem og står sterkt som sådan.

Mange av de andre profesjonene kan være mer engasjerende å lese om enn vår egen. Eksempelvis historien om

advokater, prester, siviløkonomer og lærere som hver på sitt vis belyser den politiske og kulturelle utviklingen i Norge over tid. Det er interessant å kunne sammenlikne vår profesjon med andres i historisk lys. Boken utgjør en ganske artig måte å betrakte de siste to hundre årene av Norgeshistorien på.

Nils Jacobsen

Oslo: Pax forlag; 2014.
ISBN: 9788253037523

Kontaktpersoner i NTFs kollegahjelpsordning

Kollegahjelp er kollegial omsorg satt i system. Tanken er at vi skal være til hjelp for andre kollegaer som er i en vanskelig situasjon som kan påvirke arbeidsinnsatsen som tannlege. Vi skal være tilgjengelige kanskje først og fremst som medmennesker. Du kan selv ta kontakt med en av oss eller du som ser at en kollega trenger omsorg kan gi oss et hint. Vi har taushetsplikt og rapporterer ikke videre.

Aust-Agder
Tannlegeforening
Torleiv Lauvdal,
tlf. 37 03 61 65

Astrid Treldal,
tlf. 37 03 80 77

Bergen Tannlegeforening
Anne Christine Altenau,
tlf. 97 74 06 06

Sturle Tvedt,
tlf. 55 23 24 00

Buskerud Tannlegeforening
Anna Karin Bendiksyb,
tlf. 31 28 43 14

Erik Münter Strand,
tlf. 32 13 26 06

Finnmark Tannlegeforening
Bente Henriksen,
tlf. 78 96 57 00

Haugaland
Tannlegeforening
Christine Stene Holstad
tlf. 52 85 38 64

Hedmark
Tannlegeforening
Børge Vaadal
tlf. 62 53 03 73

Bjørg Figenschou,
tlf. 72 41 22 60

Nordland
Tannlegeforening
Sigmund Kristiansen,
tlf. 75 52 23 69

Harald O. Pedersen,
tlf. 76 07 10 96

Olav Kvitnes,
tlf. 75 15 21 12

Nord-Møre og Romsdal
Anna-Haldis Gran,
tlf. 71 69 18 79

Lars Brubæk,
tlf. 71 29 38 54

Nord-Trøndelag
Tannlegeforening
Anne Marie Veie Sandvik,
tlf. 74 09 50 02

Hans Haugum,
tlf. 74 27 21 90

Oppland
Tannlegeforening
Hans Solberg,
Hunnsveien 5, 2821 Gjøvik

Oslo
Tannlegeforening
Lise Kiil,
tlf. 22 60 05 34

Harald Skaanes,
tlf. 67 54 05 11

Rogaland Tannlegeforening
Ernst Inge Helland,
tlf. 51 89 49 94

Elisabeth Langberg,
tlf. 51 55 09 31

Romerike Tannlegeforening
Trygve Næsheim,
tlf. 911 46 160

Sven Grov,
tlf. 63 97 28 59

Hilde Skjeflo,
tlf. 63 81 58 74

Sogn og Fjordane
Tannlegeforening
Arvid Fleten,
tlf. 57 82 29 17

Inge Fridell,
tlf. 57 69 56 95

Jon-Reidar Eikås,
tlf. 57 86 06 71

Sunnmøre Tannlegeforening
Siv Svanes,
tlf. 70 13 21 56

Hege Leikanger,
tlf. 70 12 78 02

Sør-Trøndelag
Tannlegeforening
Anne Grethe Beck Andersen,
tlf. 72 41 15 64

Telemark Tannlegeforening
Ståle Bentsen,
tlf. 35 58 39 20

Øystein Grønvold,
tlf. 35 93 45 30

Troms
Tannlegeforening
Elsa Sundsvold,
tlf. 77 68 74 28

Ninni Haug
tlf. 97 09 11 67

Vest-Agder
Tannlegeforening
John Øydna,
tlf. 38 12 06 66

Vestfold
Tannlegeforening
Eva Nielsen,
tlf. 91 87 82 81

Svein Tveter,
tlf. 90 82 57 89

Østfold
Tannlegeforening
Marit Johnsrud Tonholm,
tlf. 69 14 28 04

Tore-Cato Karlsen,
tlf. 45 22 20 44

Kontaktperson i NTFs sekretariat
Lin Muus Bendiksen
Tlf. 22 54 74 15
E-post: lin.bendiksen@tannlegeforeningen.no

Dobbelkompetanseløp i odontologi ved Universitetene i Bergen, Oslo og Tromsø

Generell informasjon

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har vedtatt et studieløp i lønnede stillinger som fører fram til dobbelkompetanse i odontologi. Det betyr at kandidaten både avlegger en PhD grad og tar en spesialistutdanning samtidig. Denne utlysningen gjelder opptak med start fra *høsten 2016*.

Opptakskrav

De generelle opptakskravene er bestått odontologisk grunnutdanning og minimum ett års erfaring fra allmennpraksis. Dobbelkompetanseløpet forutsetter opptak til både spesialist- og PhD-utdanning.

Søknads- og kontaktinformasjon

Søknad til dobbelkompetanseløpet må inneholde:

- Prosjektbeskrivelse for PhD-løp med anbefaling fra veileder
- CV (arbeidserfaring, kurs og annen tilleggsutdannelse, og eventuelle publikasjoner)
- Attesterte kopier av vitnemål
- Attestert kopi av norsk autorisasjon
- Opplysning om hvilken spesialisering man ønsker å ta, og ved hvilket lærested

Søkere bes om å fylle ut søknadseskema til både PhD og spesialistutdanning for det lærestedet som det søkes

til, og legge dem som vedlegg til søkeren om opptak til dobbelkompetanse i odontologi.

Kandidater kan ikke tas opp til dobbelkompetanseutdanning dersom de allerede har fullført mer enn to årsverk doktorgradsutdanning eller spesialistutdanning innen 1/7-2015.

Har du spørsmål til søkerdens innhold kan du ta kontakt på dobbelkompetanse@iko.uib.no

Søkere med *mangelfull dokumentasjon* vil ikke bli vurdert.

Komiteen for dobbelkompetanseløp i odontologi vil gjennomgå søkerne og gi sin anbefaling/tildeling. Søkerne vil deretter bli vurdert ved de odontologiske lærestedene.

Oppaket vil samordnes med oppaket til spesialistutdanningen og til PhD-programmene, og dokumenterte behov ved universiteter og i tannhelsetjenesten for øvrig (kompetancesentre) for tannleger som har både doktorgrad og spesialistkompetanse i spesielle disipliner, kan bli tillagt vekt ved tildeling av stillinger.

Søkere må påregne at søkerprosessen vil ta lang tid.

De som blir tatt opp på dobbelkompetanseløp, vil bli ansatt på universitetene i utdanningstiden.

For mer informasjon om dobbelkompetanseløpet:

Universitetet i Oslo

<http://www.odont.uio.no/forskning/doktorgrad-karriere/dobbelkompetanse/>

Universitetet i Bergen

<http://www.uib.no/odontologi/67115/dobbelkompetanse-i-odontologi>

Søknadsfrist: 25. oktober 2015

Søknad skal sendes elektronisk som pdf fil til: dobbelkompetanse@iko.uib.no

Kontaktpersoner ved de odontologiske lærestedene:

Universitetet i Oslo: Dag Ørstavik, telefon: 22 85 21 27

Universitetet i Bergen: Anders Johansson, telefon: 55 58 60 62

Universitetet i Tromsø: Claes-Göran Crossner, telefon: 77 64 91 21

Alle vitenskapelige artikler i Tidende
er indeksert i SveMed+
<http://svemedplus.kib.ki.se>

■ STILLING LEDIG

TANNKONTORET
TANNLEGENE I ST. MARIE GATE 60

Tannkontoret i Sarpsborg søker etter en omgjengelig og faglig dyktig tannlege i en 60 - 70 % stilling, med mulighet for mer på sikt.

Ta kontakt med Alexander Stepanenko på 69 11 59 80/95 82 82 10, for en hyggelig prat om stillingen og om klinikken.

Vi ser frem til å motta din søknad og cv, sendes til
alexander@tannkontoret.no

For mer informasjon om oss, se
tannkontoret.no

Kjeveortoped

søkes til travel privat kjeveortopedisk praksis på Bryne, 3 mil sør for Stavanger (25 min fra Sola flyplass). Praksisen er tilrettelagt for 2 kjeveortopereder.

Lyse trivelige lokaler som ligger sentralt i forhold til jernbane og buss.

Dyktig hjelpepersonell. 5 uniter, opus, digitalt rtg, helsenett.

Ta kontakt med Tone Klepsland/Mari Dubland, tlf 51 48 53 70
mail: post@bryne-tannregulering.no

TANNLEGE, ARENDAL

Tannlege søkes til veletablert praksis i Arendal, fulltid.

Kontorfellesskap med 4 tannleger, oralkirurg og tannpleier.

Tanntekniker i samme bygg.

Søker etter omgjengelig tannlege.

Lønn etter avtale.

Søknadsfrist: 30.06

Ta kontakt med
post@arendaltannlegesenter.no

Molde

Assistanttannlege ønskes i en travel praksis i Molde. Nytt lokale i sentrum av byen. Moderne utstyr. OPG. Avtalen går ut på 50/50 ev. 40/60. Bør kunne ta imot akutt-pasienter også i helgene. PS: Må kunne snakke norsk. Kontakt meg på mob: 95291975. Anbefaler at interesserte kontakter meg pr epost med vedlagt søknad/ CV . epost adr.: erytrocytt@hotmail.com

ASSISTENTTANNLEGE VIKERSUND – BROGÅRDEN TANNKLINIKK

Assistanttannlege søkes til godt opparbeidet og variert praksis i Vikersund. Det er ønskelig med 2 dager i uken, men mulighet for utvidelse og kjøp av andel. Vikersund ligger i Buskerud, og det er fin pendleravstand fra f.eks. Drammen og Hønefoss. Ta kontakt med: Anders Mjølstad (Jobb: 32787469/ privat: 41447270 eller 3370bt@gmail.com)

Kilen Tønsberg

Erfaren tannlege søkes til en solid privat-praksis midt på Kilen i Tønsberg. Deltid 60 % stilling,

med mulighet for å opparbeide seg til full stilling. Søknad sendes til htntann@gmail.com

Østfold fylkeskommune

Tannhelsetjenesten

Ledige stillinger annonseres fortløpende på www.ostfoldfk.no

Fra stillingene legges ut er det fire ukers søknadsfrist. Det er mulig å abonnere på nye stillinger via nettsiden.

Kontaktperson: Kristin Strandlund, telefon 69 11 73 33/
95 44 71 72

Universitetet i Oslo er Norges største forsknings- og undervisningsinstitusjon med 28 000 studenter og 7000 ansatte. Faglig bredde og internasjonalt anerkjente forskningsmiljøer gjør UiO til en viktig samfunnssaktør.

Instruktørtannleger i odontologi

*Det odontologiske fakultet,
Institutt for klinisk odontologi.*

Ref. nr.:2015/6247

Det odontologiske fakultet Institutt for klinisk odontologi har ledige deltidsstillinger (10 % stillingsbrøk) som instruktørtannlege (stillingskode 1015 / 1363) ved Klinikken for allmenn odontologi - barn.

Informasjon om instituttet og klinikken finner du på <http://www.odont.uio.no/iko/>

Søknadsfrist: 30. juni 2015

For fullstendig

utlysingstekst, se

[www.uio.no/om/
jobb/ledige-stillinger/](http://www.uio.no/om/jobb/ledige-stillinger/)

STILLING LEDIG

TANNHELSETJENESTEN I BUSKERUD FKF

LEDIGE STILLINGER

Alle våre ledige stillinger
i Tannhelsetjenesten
i Buskerud KFK annonseres på
www.bfk.no/ledigestillinger

www.bfk.no

Skaper resultater gjennom samhandling

Tannpleier søkes

Tannpleier søker til 60 % stilling i privat praksis med 6 tannleger. Potensiale for utvidelse av stilling på sikt. Vi ser etter en arbeidsvillig, selvstendig medarbeider som bl.a. liker å jobbe med behandling av periodontitt. Erfaring er ønskelig. Søknad med CV sendes til atle.forde@gts.nhn.no

ASSISTENTTANNLEGE MO I RANA

Toppen tannlegesenter søker tannlege i 100 % stilling fra 17. august.

Kontakt:

anette@toppentannlegesenter.no

TANNPLEIER SØKES

2-3 dager i uken, med mulighet for utvidelse. Vi er 2 tannleger og 3 sekretærer i veletablert, moderne og travel praksis med 4 behandlingsrom, sentralt i Kongsgård. For info send mail til

rwstrand@online.no

Sommervikar

søkes til tannlegepraksis i Drammen sentrum med mulighet for å fortsette som assistenttannlege 2-3 dager i uken.

Kontakt: lise.ops@hotmail.com

Tannhelseklinikken Tromsø a.s

Stilling ledig for assistent tannlege fra i sommer. Kjøp av klinikk kan og være en mulighet.

Henvendelse pr. mail
bjarnebear@mac.com

Tannlege søker til praksis i Sandnes

Vi søker vi etter ny tannlege i full stilling fra aug/sept. 2015.

Vi ønsker oss en selvstendig kollega som ønsker å jobbe i et stimulerende fagmiljø

For mer informasjon se
www.tannlegevagle.no

Søknad sendes tannlege Bernt Vidar

Vagle på bvagle@hotmail.com

TANNLEGENE I VAGLEHUSET: BERNT VIDAR VAGLE - INGRID HÆRE

Slemdal Tannlegesenter – Tannlegevikariat

Grunnet sykdom søker vi etter vikar i 50% stilling.

Tiltredelse så raskt som mulig. Vikariatet kan eventuelt gå over i fast avtale og fremtidig overtakelse.

Søknad med CV sendes:
firmapost@slemdal-tann.nhn.no
www.slemdal-tann.no
Tel. 22 14 18 00

Tannlege søker til Lofotens hovedstad - Svolvær!

Travel privatpraksis trenger flere tannleger. Søknad og Kontaktinformasjon sendes tannlege@alsos.no

(Se youtube; tannlege i distriktet)

Vilje
gir vekst

Tannhelse Rogaland

Ledige tannlege- og tannpleierstillinger er annonsert på

www.tannhelserogaland.no

Kontaktperson: Helene Haver
tlf. 51 51 69 07 eller
helene.haver@throg.no

TANNHELSE
ROGALAND

Kjeveortopeder
søkes til Oslo og
omegn i hel eller
deltidsstillinger

For ytterligere informasjon og
søknad med CV sendes til e-post:
ortodontist@oslo-tannregulering.no

- Trygghet når du trenger det mest

Sørlandet sykehus HF er regionens største kompetansebedrift, med over 5000 ansatte fordelt på ulike institusjoner i begge Agderfylkene. Vi har ansvar for spesialisthelsetjenesten innen somatikk, psykiatri og avhengighetsbehandling. Spesialisthelsetjenestens hovedoppgaver er pasientbehandling, utdanning av helsepersonell, forskning og opplæring av pasienter og pårørende.

Arendal

Tannlege til antiaponeskinnebehandling - ØNH-avdelingen

Vi søker etter tannlege i 10% stilling som kan ta seg av tannlegearbeidet i forbindelse med antiapnoeskinnebehandling.

Opplysninger: Sverre Karmhus Steinsvåg, avdelingsleder, tlf. 38 09 26 65.

Søknadsfrist: 30.06.2015

Søknad og CV registreres elektronisk i vårt søknadsprogram.
Informasjon og fullstendig utslytning finnes på www.sshf.no/jobb

Ønsker kun kontakt med søker til stillingen.

franz.no

Tannhelsetjenestens kompetansesenter Midt-Norge, TkMN IKS, er et nyopprettet senter som dekker regionen Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag, og er eid av disse fylkeskommunene.

TkMNs hovedformål er:

Spesialistbehandling, spesialistutdanning, forskning, tverrfaglig rådgivning og kompetanseoppbygging.

TkMN skal inneha alle odontologiske spesialiteter. Kompetansesentret har forskningsledelse og forskningskompetanse.

TkMN samarbeider nært med NTNU og St. Olavs Hospital om forskning og spesialistkompetanse. Kompetansesentret er base for et elektronisk nettverk som skal benyttes i rådgivning og kompetanseoppbygging til den praktiserende tannhelsetjenesten i regionen.

TkMN ønsker utviklingsorienterte og engasjerte medarbeidere som vil utvikle sentret til et faglig kraftsenter til nytte for hele tannhelsetjenesten i regionen.

Stipend til spesialistkandidat i kjeveortopedi

Stipend til spesialistkandidat i kjeveortopedi er ledig fra studiestart 2015 eller 2016.

Tannleger som vil söke oppnak til studiestart 2016, kan få avtale om stipend forutsatt at de får studieplass.

De som allerede er i gang med spesialisering kan også söke. Det tas forbehold om godkjenning fra Helsedirektoratet.

Vilkår for stipend:

Kandidaten blir ansatt ved TkMN på ordinære kommunale vilkår.

Lønn i permisjonstiden (studietiden): Lønnstrinn 55, statens lønnsregulativ (466 800 kr. pr. 1. mai 2014).

Etter endt spesialistutdanning, har kandidaten bindingstid ved TkMN tilsvarende stipendperiodens lengde/omfang.

Søknad med CV og eventuelle referanser besendt fortrinnsvis elektronisk til:
abs@tkm-n.no innen 01.07.2015, med kopi til lod@tkm-n.no

Søknadsfrist: 1.07.2015

Kontaktperson: Adm. dir. TkMN, Anne-Brit Skjetne.
Mobil 90978437. www.tkm-n.no

Ledig stilling som forsker ved Tannhelsetjenestens kompetansesenter Mid Norge(TkMN)

Ved TkMN er det ledig fast 100 % stilling som forsker.

Vi söker primært etter en tannlege eller tannpleier med doktorgrad, men annen relevant fagbakgrunn kan vurderes.

Söker må ha god skriftlig og muntlig kommunikasjonsevne både på norsk og engelsk.

Skriftlig söknad med CV og bekrefteide kopier av vitnemål og atester sendes fortrinnsvis elektronisk til: tone.natland.fagerhaug@tkm-n.no

med kopi til: abs@tkm-n.no

Søknadsfrist: 15.07.2015

Eventuelle spørsmål angående stillingen rettes til; Forskningsleder Tone Natland Fagerhaug, mobil +47 476 05 808

Eller til; Administrerende direktør Anne-Brit Skjetne, mobil +47 909 78 437

Les mer om stillingen her: www.tkm-n.no

Erfaren TANNLEGE søkes til travel tannlegepraksis

Fast 100% stilling for snarlig tiltredelse.

Søknadsfrist: 10. juli.

Skriftlig søknad med referanser
sendes til: [\(worldcake@ymail.com\)](mailto:worldcake@ymail.com)
(Tlf 920 96 100)

Spesialist i periodonti/oral kirurgi ønskes til Søsterhjemmet Medisinske Senter i Porsgrunn

Stillingens størrelse er ca 50%, med gode muligheter for å øke til 100% innenfor periodontitt-, implantat- og kirurgisk behandling. I Grenlandsområdet finnes det idag kun en spesialist i periodonti på deltid.

Søsterhjemmet er et felleskap bestående av legesenter, fysioterapeuter, kiropraktorer og tannleger. Vi har et godt faglig og sosialt samarbeid på tvers av fagene. Totalt er det ca 40 personer tilknyttet senteret. Tannhersedelen består av 10 behandlingsrom med 8 tannleger, 1 tannpleier og 1 samarbeidende oralkirurg. Flere av behandlerne har godkjennning for å utføre implantatprotetikk etter trygdens regning. Oppstart ønskelig høsten 2015.

For mer informasjon kontakt
tannlege Terje Fredriksen:
terje.fredriksen@sosterhjemmet.no,
tlf.: 90 77 35 93 el. 35 56 48 21.

STOA
TANNLEGESENTER

www.stoatannlegesenter.no

LIC Scadenta AS er en av Norges ledende leverandører av dentale forbruksvarer, tann tekniske arbeider og kjeveropediske produkter. Vår omsetning er ca 135 mill. kroner, og firmaet har meget solid økonomi. Arbeitssted er Skytterdalen 6 i Sandvika.

VI SØKER MARKETINGMEDARBEIDER

Spennende stilling med utviklingsmuligheter

Sentrale arbeidspågaver omfatter:

- Utvikling og vedlikehold av vår webshop og hjemmeside
- Markedsføring på sosiale medier
- Delta i planlegging og gjennomføring av markedsaktiviteter og kampanjer
- Oppdatering av produktbeskrivelser og produktinformasjon
- Digital kundekommunikasjon
- Desktop publishing, mailinger, invitaser etc
- Assister produktansvarlig

Kvalifikasjoner:

- Gode kommunikasjonsevner og god formuleringsevne
- Kreativ
- Evner å ta ansvar og jobbe selvstendig
- Behersker Photoshop, InDesign og Power Point
- Stor arbeidskapasitet og sterkt ønske om å lykkes
- Gjerne utdannelse innen markedsføring, grafisk design, kommunikasjon eller annen relevant utdannelse
- Gjerne bakgrunn fra dentalbransjen, eller annet relevant fagområde
- Gode samarbeidsevner og lagånd
- Gode engelskunnskaper

For mer info om stillingen, gå inn på vår hjemmeside:
www.licscadenta.no

For spørsmål om stillingen kan Arild Haugeland kontaktes på telefon 67 80 58 62. Søknad med CV sendes til aha@licscadenta.no innen 30. juni.

■ STILLING SØKES

Bærum /Asker -Drammen

Engasjert og positiv kvinnelig tannlege med 11 års erfaring fra privat praksis, søker 50–100 prosent stilling. Utdannet UiO. Henv; tannklinikk79@gmail.com

Engasjert og hyggelig

nyutdannet tannlege med erfaring fra flere sommerpraksis søker jobb mellom Kristiansand og Oslo.

Oppstart juli-august. kontakt:

Tannlegeinorge@yahoo.com

Oslo/Akershus

Utdannet Tannpleier i 2013 søker deltidsstilling, 1 dag i uken (fredag) samt kveldsvakter. Kan starte omgående. Ta kontakt på; madeleineelisabethb@gmail.com for CV ved interesse ev. andre spm. Kan jobbe som sekretær.

TANNLEGE – DELTID

SØKES TIL NY MODERNE SPESIALIST- OG ALLMENNPRAKSIS I ARENDAL.

KONTAKTINFO: Vegard Berg • tlf: 37004949 • post@stoatannlegesenter.no

■ KJØP – SALG – LEIE

PRIVATPRAKSIS – TYNSET

Vurderes solgt. Gunstig pris. Kontakt tannlege Hans Petter Steihaug. Telefon 41402968 eller e-post hpshaug@outlook.com.

MANDAL

Sentralt beliggende praksis til salgs grunnet pensjonering.

Helt nye lokaler i år 2000.

2 store adskilte behandlingskontorer, Planmeca utstyr, Romexis rtg., Opus. B.MRK. 1–6/15

ØSTFOLD/ OSLO

Vi er et etablert tannlegepar som ønsker å starte opp egen praksis på sikt. Vi er begge i full jobb som vi trives i, men ser nå etter nye utfordringer. Alt av interesse. Åpne for en overgangsperiode, eventuelt direkte overtakelse. Ta kontakt på mail: tannlegerifarta@gmail.com

■ DIVERSE

Climo innredning selges

Montert i 2004. Pent brukt, selges fordi vi skal bygge om lokalet.

Henv. spesdent@spesdent.no

Utstyr

Fullstendig brukt utstyr til et tannlegekontor er til salgs på Dokka, Nordre Land.

Alt kan prøvekjøres.

Fullstendig brukt utstyr til et tannlegekontor til salgs

forholdsvis ny finndent unit, pasient stol, Melag Autoklav,

X-mind røntgen intraoral,

Dürr Kompressor og sugemaskin, 2 mikromotorer for unit, airscaler,

vinkelstykker, guttaperka smelter, skap, vask, tekniker håndstykke, tenger

hebler, forbruksvarer, mange småting.

jost.schoeler@live.no, tlf: 95252691, Dokka

**PRIVATPRAKSIS
I NORDLAND**

Vi har flere klinikker i Nordland, og kan tilby ulike former for samarbeid.

Send e-mail til perhamre@hotmail.com, eller ring 91 888 222 etter kl 1900.

www.tannboden.no

Tannlegepraksis for salg sentralt på Jæren

**Omsetning ca. 5.000.000,-
Overskudd ca. 2.000.000,- + eiers lønn.**

3 behandlingsrom

3 ansatte tannleger

Lav husleie

Stort nedslagsfelt i område med sterkt utvikling.

Kontakt Klinikk Børsen på post@klinikkborsen.no
Telefon megler: 918 99 999

TRENGER DINE TURBINER SERVICE?

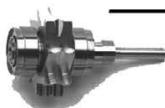
Garantert billigst i Norge. 50 % rabatt på hver 5. turbin.

Vi utfører reparasjoner/service på turbiner, de aller fleste merker.

NB!(Ikke vinkelstykker)

Prisen for overhaling, dvs. ny spindel, ny impeller, nye lagre og o-ringer.

Kun kr 1990 eks mva. Rask levering. 6 mnd. garanti!

Sendes til Kjellands Tannlegepraksis AS, Service & Salg

Strandbygdveien 54, 2408 Elverum

Tlf 62 43 10 00

tannkjel@online.no

NB! Husk navn og adresse!

FDI 2015 BANGKOK

Annual World Dental Congress

22 - 25 September 2015 - Bangkok Thailand

Dentistry in the 21st Century

creation b7.com • 3308.50.6.070

www.fdi2015bangkok.org

www.fdiworldental.org

Presisjon er alt. Derfor har vi gjennom 25 år med protetikk samarbeidet med noen av de dyktigste tannteknikerne i verden. Slik blir også du en leverandør av presisjon og kvalitet - noe som sparer tid og penger for både deg og pasientene dine. Ring oss på 32 89 60 55 for et godt tilbud!

Som bonuskunde får du opptil hver 9. MK kostnadsfritt (ekskl.au).

Nedre Storgate 65, 3015 Drammen | dentrade@online.no | www.dentrade.org | Agent for DWWW, Modern Dental Lab

DENTRADE
We put a smile on your face

